

Lördagen den 24 April.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 17 och protokollsutdrag för den 23 April.

§ 2.

Bordlades andra gången följande ärenden:

Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts Utlåtanden N:is 38 och 39;

Konstitutions-Utskottets Utlåtande N:o 8.

Sistnämnda Utlåtande skulle, enligt Kammarens derom nu fattade beslut, företagas till afgörande i början af det sammanträde, som komme att hållas nästa Onsdag den 28 dennes.

Banko-Utskottets Utlåtande N:o 9;

Andra Kammarens Sjetta Tillfälliga Utskotts Utlåtanden N:is 40—43; och

Stats-Utskottets Utlåtanden N:is 67 och 68; och skulle sistanförlå Utlåtande N:o 68 till slutlig behandling förekomma i nästa Onsdags-sammanträde näst efter Konstitutions-Utskottets ofvannämnda Utlåtande N:o 8.

Ordet begärdes nu af

Herr Grefve Posse: På det skäl, jag vid ett föregående tillfälle anförde, nemligen att det är af vigt att få de Stats-Utskottets Betänkanden, som afse statsanslag, så tidigt som möjligt afgjorda, hemställer jag, att nämnda Utskotts Utlåtande N:o 67 måtte uppflyttas till första rummet på föredragningslistan för nästa sammanträde.

Sedan Herr Talmannen meddelat, att nästa sammanträde komme att ega rum nästa Måndags-förmiddag, den 26 dennes, blef på framställd proposition Herr Grefve Posses förslag af Kammarern bifallet; kommande alltså Stats-Utskottets Utlåtande N:o 67 att till afgörande företagas i början af Måndagens sammanträde.

§ 3.

Föredrogs Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets Utlåtande N:o 2, i anledning af väckta motioner om upphörande af enskilda banker med rätt att utgifva egna banksedlar.

Ordet begärdes af

Herr Eric Olsson: Sammansatta Utskottet har vid denna, likasom vid 2 föregående riksdagar, afslagit framställningen om en förändrad lagstiftning för enskilda banker, utan att Utskottet i sina motiv därför anfört antagliga skäl.

Jag skall i största korthet upptaga samt söka, så godt jag kan, besvara några af desamma.

Att utvecklingen af handel och näringar i allmänhet är den faktor, som framkallat behovet af ett större rörelsekapital än hvad som förut fanns i landet, är en allmänt känd sak, och att det är detta behof, som sedermera i sin mån gifvit anledningen till inrättandet af enskilda banker. Att dessa inrättningar väl varit till ömsesidig fördel vill jag icke heller förneka, men tror att dessa banker, vid god penningetillgång, utsträckt sin hjälpsamhet för långt, hvarigenom mängen blifvit inledd i företag, hvartill behöfts penningar; när sedan svåra penningtider inträffat, hafva dessa enskilda banker, till följd af sina egna utelöpande kreditsedlar, måst in-draga eller minska sin lånerörelse, så att många af dess låntagare derigenom blifvit olyckliga.

Att nu borttaga dessa banker har aldrig varit min mening, men väl att borttaga deras rättighet att utgifva egna kreditsedlar, dels för att derigenom åstadkomma en mera jemn penningtillgång och dels för att undslippa den brokiga mångfald af sedelmynt, som för närvarande finnes i vårt land.

Att vår Riksbank skall kunna åstadkomma ett tillräckligt stort rörelsekapital för landet är hvad jag vågar påstå, blott den årligen finge behålla 1,000,000 R:dr af sin vinst, för att dermed förstärka sin grundfond. Riksbanken skulle på den tid som åtgår, innan oktroyen för nuvarande enskilda banker tilländalöper, hinna så förstärka sig, att den då skulle kunna öfvertaga all sedelutgifning och kunna förse landet med fullt tillräckligt rörelsekapital, hvarigenom äfven skulle inträffa, att i en framtid Riksbankens vinst skulle blifva mångdubbelt större än hvad den nu är! nota bene med förutsättning att den skötes på ett för både landet och Banken ändamålsenligt sätt.

Att lån- och vaxelbanker nödvändigt måste finnas i provinsstäderna är en allmänt erkänd sak, men att dessa borde bedrivas såsom afdelningskontor af Riksbanken (hvari äfven enskilde kunde ingå som delegare för ett visst belopp) eller t. ex. såsom filialbanker, folkbanker och sparbanker etc.; det är fullt konstateradt att äfven dessa bankinrättningar, som icke ega rätt att utgifva egna kreditsedlar, bära sig mycket väl, och att de tillika lemna en icke så ringa vinstutdelning.

På dessa, som jag tror, för hvar och en begripliga grunder har jag tänkt mig inrättandet af bankväsendet till allas belåtenhet och vill därför på grund af hvad som nu i korthet blifvit anfördt yrka afslag å Utskottets hemställan och bifall i det syfte motionärerna afse, hvarföre jag nu såsom mitt förslag upptager hvad Herr Frisk i första punkten af sin motion framställt:

”att Riksdagen behagade besluta att i undergånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t icke vidare må täckas bevilja oktroy åt någon ny sedel-

utgifvande enskild bank, äfvensom vid tiden för tilländalöpanDET af nu varande enskilda bankers oktroj icke meddela förlängning af densamma“.

Herr Johan Olsson: Som jag till Riksdagen inlemnadt en motion rörande enskilda bankernas sedelutgifningsrätts upphörande, och att ingen enskild bank hädanefter måtte oktrojeras, men Utskottet afslagit denna motion, så vill jag härmed yrka afslag å Utskottets Betänkande, dock icke derföre att jag så strängt håller på min egen motion. Jag föreställer mig, att den föregående talaren framställde något förslag i enahanda syfte, men när jag icke kunde uppfatta innehållet deraf, kan jag ej instämma deruti, utan vågar föreslå följande formulering af Kammarens beslut: “att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t i underdånig skrifvelse anhålla, att enskilda banker med rätt att utgifva egna banksedlar tills vidare icke måtte oktrojeras.“

Herr Lindström: På de skäl, som Utskottet anført, och hvilka näppeligen torde kunna vederläggas, samt de många öfriga som vid dessa frågors behandling härstädes förut blifvit åberopade, och dem jag icke anser det vara af nöden att nu åter upprepa, yrkar jag för min del bifall till Utskottets förslag.

Herr Jöns Pehrsson: Nog vet jag, att det är ett temligen fruktlöst försök att opponera sig emot den magt, som privatbanksintresset inom denna Kammare besitter, men jag tror likväl, att man bör “spotta på stenen tills den blir våt“. Får det ostördt fortgå på den väg, man nu beträddt, skall man snart nog få erfara, att dessa utsagningsmaskiner, som man kallar privatbanker, ställa så till, att hvar och en, som nödgas anlita dem, blir urständsat att fullgöra sina förbindelser. Man ser här i Stockholm, att åtskilliga, på liknande bolag grundade penninginstitutioner kunna drifva en ganska vidsträckt penningrörelse utan sedelutgifningsrätt. Vore det icke så stäldt med privatbankerna, att de, som bäst behöfva dem, få lida mest, skulle man ändå icke hafva något att säga om dem. Men under nuvarande förhållanden tror jag, att tiden är inne för Representationen att säga: “vi vilja icke hafva några flera sådana, då de nu befintliga äro slut“.

Häromdagen stod i Aftonbladet att läsa en väl skriven artikel om Riksbankens förmåga att sjelf besörja den sedelcirkulation, som landet behöfver. Om I tänken efter, mine Herrar, skolen I lätt finna, att, då Riksbanken kan bära tyngden och ansvaret för alla utelöpande sedlar, den äfven sjelf bör kunna besörja hela sedelrörelsen. Då skulle Staten ej gå miste om största delen af den vinst, som af denna rörelse uppkommer, utan få till sina behof använda den hel och hällen.

Jag anser mig för min del pligtig att yrka afslag å Utskottets hemställan och bifall till motionärernes förslag.

Herr Wigardt: Jag skall icke förlänga diskussionen i denna fråga utan inskränker mig till att yrka afslag å Betänkandet och bifall till förslaget om en underdånig skrifvelse.

Herr Sandstedt: Icke heller jag vill ingå i någon diskussion öfver ämnet, utan yrkar helt enkelt afslag å Betänkandet och bifall till förslaget om skrifvelse till Kongl. Maj:t.

Herr Fredrik Petersson: Jag yrkar likaledes för min del afslag å Betänkandet och bifall till den underdåniga skrifvelsen.

Under öfverläggningen, som härmed förklarades slutad, hade blifvit yrkadt: dels bifall till Utskottets förslag, dels afslag å samma förslag i förening med bifall till Herr Erik Olssons yrkande, och dels likaledes afslag å Utskottets hemställan, men med bifall till det förslag som blifvit framställt af Herr Johan Olsson. Propositioner framställdes å dessa olika yrkanden, och förklarades ja öfvervägande för Utskottets förslag. Votering blef då begärd, och sedan Herr Erik Olsson afstått från sitt särskilda yrkande, under förklarande att han instämde i Herr Johan Olssons förslag, blef följande voteringsproposition uppsatt, justerad och anslagen:

Den, som bifaller hvad Sammansatta Banko- och Lag-Utskottet hemställt i dess Utlåtande N:o 2,

röstas ja;

Den det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, har Kammaren beslutat, att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t i underdånig skrifvelse anhålla, att enskilda banker med rätt att utgifva egna banksedlar tillsvidare icke måtte oktrojeras.

Voteringen utföll med 65 ja mot 82 nej, hvadan Kammaren beslutat enligt nej-propositionens innehåll.

§ 4.

Företogs till behandling Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets Utlåtande N:o 3, i anledning af väckt förslag om ändring i lagen angående myntbestämningen af den 1 Mars 1830.

Herr vice Talmannen Mannerskantz: Jag anser mig böra fästa Kammarens uppmärksamhet på den högst anmärkningsvärda tydning, som Utskottet gifvit åt myntbestämmningslagen. Det är samma förhållande härmed som med Utskottets yttrande i Betänkandet N:o 1, der Utskottet sökt förklara grundlagsparagrafen på ett annat sätt, än som, ej blott efter mitt förmenande, utan efter hittills vanlig tydning af densammas innehåll, måste anses vara det rätta. Så har man nu ock gjort med stadgandena i myntbestämmningslagen, då man sagt, att dessa icke längre äro tillämpliga på nuvarande förhållanden, och detta till trots af den, såsom jag tror, ännu allmänt hysta uppfattningen, att de särskilda paragraferna i denna lag fortfarande äro gällande, samt oaktadt Konsstitutions-Utskottet såväl vid föregående som ock sednast vid denna riksdag tydli-

gen uttalat sig anse 4 § i myntbestämmningslagen fortfarande ega den kraft, att, äfven om 72 § Regeringsformen förändrades, Riksbankens sedlar ändock just genom nämnda 4 § skulle vara skyddade i denna egenkap att utgöra lagligt betalningsmedel här i landet. Till stöd för sin åsigt anför Utskottet endast, att de motiv, som uppställdes i det Utskottsbetänkande som förberedde den ifrågavarande lagens tillkomst, skola utvisa, att lagstiftarne hade för afsigt att dermed reglera då befintliga förhållanden; men då lagens mening väl måste uppfattas i enlighet med det tydligt och klart uttryckta innehållet af så väl 4 § som öfriga §§, kan jag ej förstå annat, än att Utskottet måste hafva misstagit sig, då det förklarar lagens alla bestämmelser blott hafva en öfvergående natur och följaktligen icke längre ega någon lagligt bindande betydelse. Både före och efter myntbestämmningslagens tillkomst hafva bankosedlarne — och ej hårdt mynt — i verkligheten varit det både allmänt brukliga och allmänt giltiga betalningsmedlet, som utgjort på en gång det lagliga bytesmedlet och den lagliga värdemätaren, hvarmed alla liqvider blifvit verkställda och alla värdeförskrifningar uttryckta. För att till allmänhetens lugnande tydligen förklara att i detta förhållande, eller i afseende å bankosedelmyntets användbarhet vid alla aftal och förskrifningar om värden, ingen förändring skulle ske derigenom att detta mynt i sitt förhållande till silfver efter viss antagen grund bestämdes, infördes i myntbestämmningslagens 4:de § det nuvarande, ur grundlagen hemtade stadgandet, och der gjordes då tillika det välbehöfliga tillägget, att, *blott om ej annorlunda aftalades*, bankosedlarne skulle gälla såsom mynt, ett tillägg som utan tvifvel var ganska nyttigt, emedan domstolarne derigenom icke längre, såsom de förut hade gjort, kunde döma, att, ehuru en förskrifning uttryckligen var ställd i silfver (species), den likväl skulle få betalas med bankosedlar. Det bästa beviset för att, då man stadgade, att *bankosedlar* skulle vara gällande lika som förut vid alla liqvider och förskrifningar efter myntbestämningen, man dermed menade både de bankosedlar som redan voro utgifna och som skulle komma att utgifvas, ligger deruti, att under hela tiden, sedan myntbestämningen gjordes och intill dess under förra decenniet riksmynsträkningen infördes, man i allmänhet utgaf sina förskrifningar och förde sina räkenskaper i bankosedlar eller riksdaler banko. Jag tror, att många förbindelser ännu finnas kvar, dels utfärdade före och dels efter myntbestämningen, lydande å riksdaler bankosedlar, och om dessa skola vara alla lika gällande, lär man icke kunna förklara för kraftlösa sådana stadganden, som just åsyfta att både betrygga *samtliga* af Riksbanken utgifna sedlars lika giltighet vid alla liqvider och förskrifningar — och att en gång för alla fastställa den orubbliga grund hvarefter alla dessa af Riksbanken utgifna bankosedlar eller andra i bankosedelmynt uttryckta förbindelser skola af Riksbanken med silfver inlösas. Skulle man verkligen ansett sig kunna afgifva ett sådant förklarande angående 4:de §, som Utskottet nu gjort, så borde man heldre föreslagit hela paragrafens borttagande; men när det ej skett, och lagbudet får kvarstå, men man likväl motiverar sin framställning om behöfligheten af dess ändring dermed, att hela lagen har förlorat sin betydelse, så måste man komma till en högst sjäfvande föreställning om hvad som i detta fall är gällande lag eller ej, hvilket i en framtid kan leda till stor oreda och svåra förvecklingar.

Med stöd af hvad jag nu i korthet anført men i reservationen vidare utvecklat anhåller jag om proposition på bifall till det förslag, jag i nämnda reservation framställt.

Herr Lindström: Utskottet har på anförda skäl ansett sig icke kunna tillstyrka bifall till Herr Wallenbergs motion. Jag tror, att Kam-maren utan vidare betänkligheter kan underskrifva detta Utlåtande, och det utan att tillägga något sådant som Herr vice Talmannen föreslagit, eller att Kam-maren tillika uttalar sitt ogillande af Utskottets motivering.

De af Utskottet framlagda skälen hafva emellertid icke varit de, som hufvudsakligen förmått mig att, i likhet med majoriteten inom Utskottet, afstyrka bifall till motionen, utan på mig har den omständighet varit mest inverkan, att jag tror, det denna tvistefråga lämpligast bör lemnas olöst, åtminstone till dess att Riksdagen beslutit en förändring af 72 § Rege-ringsformen. Det är sannt, såsom Herr Mannerskantz anmärkt, att då frågan om ändring i nyssnämnda paragraf förevar, man ansåg denna än-dring så mycket heldre kunna gå för sig, som stadgandet i den nu ifråga-varande 4 § ändock gaf gällande kraft åt bankosedlarne såsom lagligt betal-ningsmedel. Detta anfördes ock af alla dem, som ville en förändring i 72 §, och det emedan de önskade i allmän lag hafva ett stadgande der-om, att Sveriges Riksbanks sedlar äro lagligt betalningsmedel, åtminstone så länge de behörigen inlösas.

Emellertid tror jag det vara betänkligt att ogilla de motiv, som Ut-skottet anført, då dessa äro grundade på de förhållanden, som egde rum, när paragrafen skrefs. Man skulle då äfven nödgas ogilla det beslut som paragrafen innebär, och de motiv som föranledt antagandet deraf. Men då ingen röst här höjt sig för bifall till motionen, tror jag, att det är nog med att utan vidare afslå densamma.

Herr Jöns Pehrsson: Det kan visserligen på *ett* sätt vara likgil-tigt huruvida Utskottets eller reservantens förslag vinner bifall, men det synes ganska tydligt, att motionären åsyftat att indirekt upphäfva den förhatliga 72 §. Såsom den lagen nu lyder, är det meningen, att den skulle gälla efter ordalydelsen. Efter motionärens förslag skulle sålunda Riksbankens sedlar endast mottagas i Riksbanken men icke gå man och man emellan. Detta vore likväl alldeles detsamma som att taga bort 72 §, hvilken ej tillåter Herrar procentare att begagna sig af hela sin magt, Jag yrkar bifall till Utlåtandet.

Herr Agardh: Myntbestämmningslagen fastställde ett slags kompro-miss, som gaf ett fast silfvervärde åt Bankens utelöpande sedlar, hvilka under de föregående åren gått i allmänna rörelsen för olika och lägre värden än dem hvarföre de blifvit utgifna och hvarå de lydde. När detta blifvit fastställt med afseende på *Bankens* skyldighet att inlösa sedlarne, (1 § i myntbestämmningslagen), så var det tydligt, att dessutom be-stämmelse tarfvades angående sedlarnes giltighet vid uppgörande af liqvi-der *enskilda personer* emellan, om nemligen de skulle gälla efter deras nominal-värde eller efter den realisationsgrund, som Riksens Ständer för banker bestämt genom nämnda lag, eller att 128 skillingar skulle mot-

svara 1 riksdaler i silfver. Just för att närmare reglera detta förhållande, huru det skulle tillgå enskilda emellan, tillades ifrågavarande 4 §; och beviset för, att meningen dermed var sådan, skall man lätt finna, om man gör sig besvär att se efter i riksdagsförhandlingarne för åren 1828—1830. I det ursprungliga förslaget (*Sammansatta Stats-, Banko- och Lag-Utskottets Utlåtande N:o 15*) lyder nemligen nämnda paragraf: "*Liquider emellan enskilde, kronan eller publika kassor skola jemväl verkställas antingen i sedlar eller i Svenskt silfvermynt efter den i 1 § stadgade grund, der ej annat förbehåll gjordt är*". Jag hemställer för min del, att Kammaren måtte bifalla Utskottets Betänkande.

Herr vice Talmannen Mannerskantz: I den siste talarens anförande kan jag ej finna någon bevisning. Jag har aldrig förnekat, att den omtvistade 4 § i främsta rummet afsåg att reglera de förhållanden, som vid dess antagande redan förefunnos. Men lika säkert är äfven, att stadgandet deri gälde jemväl de förhållanden, som framdeles kunde uppkomma, och att man icke gjorde någon skilnad emellan Riksbankens i bankomynt uttryckta förbindelser före och efter detta stadgandes införande, likasom det ej var möjligt att göra någon skilnad emellan de olika slagen af banksedlar som utgåfvos före eller efter myntbestämningen.

Jag vet dessutom ej, till hvilket ändamål Utskottet sålunda söker att bortförklara all betydelse af en lag sådan som den ifrågavarande, och hvarigenom på samma gång äfven upphäfvos hela den grund, hvarpå myntbestämningen hvilar. Om jag nemligen af ett eller annat skäl förklarar, att "denna lag är ej gällande", så skulle jag ju i och med det samma äfven upphäfva sjelfva den grundval, hvarpå silfverutvexlingen, genom bestämmande af Riksbankens sedlars förhållande till en viss vigtsilfver hittills ensamt har stödt sig. Nu kan man visserligen säga, att det är likgiltigt hvad Utskottets motiv innehöll, emedan, derest någon tvist härom skulle uppstå, det i alla fall vore domstolen, som komme att afgöra, huru lagen skulle tydas. Jag anser dock, att man bör efter bästa förmåga motarbeta all misstydning af våra lagar, och derföre kan jag ej annat än sätta mig emot den missuppfattning, hvartill Utskottet, efter mitt omdöme, härutinnan gjort sig skyldigt, och som Utskottet, så att säga, koncentrerat i sista punkten af Betänkandet, der det säger: "ehuru det icke kan nekas, att merberörda lag i allmänna föreställningssättet tillagts en vidsträcktare betydelse, såsom tillämplig äfven på de efter realisationens verkställighet uppkomna förbindelserna, anser Utskottet den närmare granskning, Utskottet nu företagit, böra fullkomligt undanrödjå detta uppfattningssätt".

Utskottet har sålunda i sitt yttrande ej anfört ett enda motiv utom detta, och då det motivet efter min åsigt är fullkomligt oriktigt, anser jag det ej heller vara rätt, att Kammaren godkänner detsamma, hvarföre jag vidhåller mitt yrkande om ogillande af Utskottets motivering.

Öfverläggningen var härmed slutad. Enligt de yrkanden som förekommit framställde Herr Talmannen propositioner såväl på bifall till Utskottets hemställan som på bifall till hvad Herr Mannerskantz i sin re-

servation föreslagit. Då af dessa propositioner den förra förklarades hafva blifvit med öfvervägande ja besvarad, begärdes votering.

Uppsattes, justerades samt anslogs en voteringsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad Sammansatta Banko- och Lag-Utskottet hemställt i dess Utlåtande N:o 3,

röstas ja;

Den det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, har Kammaren, med ogillande af Utskottets motiv, förklarat Herr Wallenbergs motion N:o 31 om förändring i 4 § myntbestämmningslagen icke till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Omröstningen visade 72 ja mot 69 nej, och hade således Utskottets hemställan bifallits.

§ 5.

Vid nu skedd föredragning af Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets Utlåtande N:o 4, i anledning af väckt förslag om ändring i lagen för Rikets Ständers Bank af den 1 Mars 1830, begärdes ordet af

Herr Lindström: Sedan Riksdagens båda Kamrar numera sammanstämmande beslutat att till Kongl. Maj:t ingå med underdånig hemställan, det Kongl. Maj:t måtte taga i öfvervägande frågan om antagande af ett nytt myntsystem samt till Riksdagen ingifva de förslag i denna angelägenhet, hvartill anledning kunde förefinnas; så och då — för den händelse Kongl. Maj:t anser nämnda förändring i myntsystemet böra ega rum — förslag jemväl till ändring i banklagen den 1 Mars 1830, hvarom nu är fråga, ofelbart kommer att af Kongl. Maj:t uppgöras och för Riksdagen framläggas, synes det mig icke lämpligt eller ändamålsenligt, att Riksdagen för närvarande inlåter sig på några partiela ändringar af denna lag; hvarföre jag hemställer om afslag å det nu föredragna Betänkandet.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan afslogs.

§ 6.

Föredrogs Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets Utlåtande N:o 5, i anledning af väckta motioner om ändring i lagstiftningen rörande enskilda banker med rätt att utgifva egna banksedlar.

Punkten 1.

Bifölls.

Punkten 2, i hvad samma punkt afsåg 26 § i Kongl. Kungörelsen den 20 Maj 1864.

Nämnda paragrafs samtliga moment lästes, hvarefter anförde:

Herr Friherre Liljencrantz: Jag måste bekänna, att jag icke kunnat göra för mig fullkomligt tydligt, hvad man med den här föreslagna förändringen egentligen åsyftat. Har man föreställt sig, att Riksbankens sedelutgifning genom förändringen skulle komma att grunda sig på bättre säkerheter, så tror jag att detta mål åtminstone icke vinnes genom antagande af Utskottets förslag. Ty, enligt mitt förmenande utgör behållningen af i Riksbanken deponerade medel, ja till och med dess egna sedlar, större säkerheter än inteckningar inom fastigheternas halfva taxeringsvärde på landet och brandförsäkringsvärdet i stad. Detta förhållande torde vara något hvar väl bekant; och jag har sjelf vid flera tillfällen sett huruledes hus till och med här i hufvudstaden gått under klubban för ett pris, vida understigande halfva brandförsäkringsvärdet. Den ifrågasatta förändringen lärer således icke ur synpunkten af Bankens säkerhet kunna vindiceras. Återstår då frågan, huruvida de enskilda bankernas sedlar genom förändringen kunna antagas upphöra att, såsom man säger, trycka på Riksbankens valuta. Motionären förespeglar oss visserligen detta och förmenar, att de enskilda bankerna derigenom skulle nödgas införskrifva silfver och hålla metalliska valutan äfven i landsorterna uppe vid en viss höjd. Enligt min öfvertygelse är detta antagande fullkomligt illusoriskt. Det är bekant, hurusom invexlingen af enskilda bankernas sedlar tillgår genom deras vexlingsombud här i hufvudstaden, hvilka hafva höga belopp på upp- och afskrifning i Riksbanken. Derifrån uttaga de sitt behof vare sig af riksbankssedlar eller silfver, det sednare likväl till ringa quantitet, emedan det icke ingår i allmänhetens vanor att begära silfver, hvaraf större uttag ega rum, utslutande för utförande till utlandet i ändamål att betäcka en öfverskjutande import.

Möjligen skulle det vara nödvändigt att i gränsorterna t. ex. Skåne och dess enskilda bank hölles en större silfvervaluta för verkställande af liquiderna med Danmark; men detta vore ock det enda fallet. Och jag hemställer om det vore klokt att ålägga de enskilda bankerna i landsorten att verkställa sina liquider i silfver, då de sjelfva indraga sina fordringar i papper? Så länge nuvarande lagstiftning exsisterar, och Riksbankens sedlar inlösas i den lagliga värdemätaren, som är silfverspecien, synes mig förslaget om förändring i denna paragraf allt för tidigt väckt. Detsamma gäller äfven det i afseende på 27 § afgifna förändringsförslaget om utgifvande af sedlar å 10 karoliner, då sådan myntsort ej ännu ens är präglad. Med anledning af allt detta tror jag, att man gör klokast i att dröja med hvarje förändring — helst någon förminskning i de enskilda bankernas sedelutgifning icke på denna väg lärer kunna motses. För min del är jag en anhängare af den mening, som vill en inskränkning härutinnan. Jag önskar ej denna sedelutgifnings totala afskaffande, emedan jag tror, att den för bankernas affärsrörelse är af ganska mycken vigt, men jag antager deremot, att den icke bör drifvas till den höjd, som den för närvarande uppnått, då det gifves enskilda banker, hvilka hålla utelöpande för öfver 5,000,000 riksdaler i sedlar. Sedelutgifningen

har sålunda tagit ett omfång öfverstigande hvad som behöfves för bedrivande af en sund och gagnande bankrörelse. Men att nu vidtaga några förändringar anser jag tjena till intet. Och jag åberopar i detta hänseende hvad en reservant redan påpekat, att nemligen det skulle vara högst besynnerligt, om Riksbanken finge grunda sin sedelutgifningsrätt på silfver, som står inne hos ett handelshus i Hamburg, men de enskilda bankerna *icke* skulle tillåtas grunda sin enahanda rätt på silfver, som finnes i Riksbanken.

På alla dessa skäl anhåller jag om afslag å Betänkandet.

Vidare anförde:

Herr Carl Anders Larsson: Nu såsom vid föregående riksdagar hafva vi hört många klagomål öfver enskilda bankerna, och en aktad talare, som nyss uppträdde, kallade dem för sugningsmaskiner som skulle utsuga Riksbankens sedlar ur allmänna rörelsen. Hvad nu föreliggande förslag beträffar, kan jag dock icke finna annat, än att det ställer privatbankerna på samma point som Riksbanken i afseende på skyldigheten att inlösa sina sedlar med guld eller silfver; och man skulle då hafva kunnat vänta, att samma parti, som under förutvarande förhållanden varit emot privatbankerna, nu åtminstone skulle vilja låta dem hafva samma rätt som hvarje enskild person att utgifva skuldsedlar, då de derför ansvarade med klingande valuta. Om en enskild person kan skaffa sig förtroende hos allmänheten, så kan han ju genom utfärdade skuldsedlar göra sina liqvider tills vidare. Sålunda sågo vi för några år sedan en Herr Frisk i Hudiksvall utgifva sedlar, som gingo riket kring, och ingen tvekade att emottaga dem, då man visste att man skulle få valuta för dem. Man har visserligen sedan satt en dam för denna rörelse, men ingen kan dock sätta en dam för enskilda personers rätt att utgifva skuldsedlar till andra, som vilja emottaga dem såsom liqid tills vidare. Utfäster sig då en privatbank att inlösa sina kreditsedlar med guld eller silfver, så vill jag fråga hvad man mer kan fordra? Det enda man deremot kunde hafva att invända vore farhågan att blifva öfersvämmad af för mycket pengar; men denna farhåga borde icke få göra sig gällande framför bemödandet att upphjelpa industrien i landet. Jag kan derföre icke förstå, hvarföre den siste talaren så mycket motsatte sig detta förslag. Icke är det väl något giltigt skäl, att privatbankerna kunna hafva hos sig innestående Riksbankens sedlar och vid förefallande behof utlemna dessa till dem som vilja taga dem i stället för guld eller silfver? När man nu icke vill eller, rättare sagdt, icke kan ordna Riksbanken så, att den kan utsläppa så mycket mynt som fordras för allmänna rörelsen, — den kan nemligen icke gerna hålla mera ute än omkring 10 R:dr för hvarje individ i landet — och när man icke heller vill tillåta enskilda bolag att fylla bristen; hur vill man då göra? Jag anser att förslaget bör bifallas; såvida man icke vill helt och hållet "knyta till säcken" och strypa eller ruinera alla som nu äro skuldsatte och urståndsätta dem att uppehålla sig med hustru och barn.

Herr Rundbäck: Jag måste vara Sammansatta Utskottet tacksam för att det gjort ett försök att inskränka enskilda bankernas sedelutgifningsrätt.

ningsrätt. I synnerhet vill jag anse det hafva varit välbetänkt att utstryka det gamla mom. d) ur nu förevarande paragraf. Ty så länge detta finnes qvar, kunna enskilda bankerna insätta sin riksmynskassa uti Riksbanken och der draga ränta på densamma, under det att de tillika släppa ut nya sedlar för samma belopp och ytterligare taga ränta på dessa; ett sådant förhållande kan ingalunda vara rättvist, då Riksbanken icke eger rätt att i enskilda bankerna sätta in sina kapital mot ränta, och det måste alltid medföra förlust för Riksbanken.

Men för att få en ännu större inskränkning i nämnda bankers sedelutgifningsrätt anhåller jag, att äfven det gamla mom. e), som är mom. d) i förslaget, måtte ur paragrafen utgå. Detta innehåller nemligen att enskilda bankerna få utgifva sedlar på "de för kassakreditiv lemnade säkerhetshandlingar, hvilka enskilda banker innehafva och som äro till beskaffenheten med grundfondshypotek jemförliga, i den mån kreditiven äro anlitate", etc. För min del vill jag säga, att jag icke sett något stadgande om sedelutgifning, som jag funnit så olämpligt som detta, synnerligast som säkerhetshandlingarne för dessa kassakreditiv icke i likhet med dem för grundfondshypoteket pröfvas af bankbolaget och Konungens Befallningshafvande gemensamt utan endast bero på bolagets egen pröfning; följden blir helt naturligt den, att bolaget till sine intressenter utlemnar så många kassakreditiv som möjligt, eller till det högsta belopp hvarför penningar på dem kunna utgifvas, och hvilket får uppgå till 50 procent af bankens hela grundfond.

Beträffande grundfondshypoteken vill jag, då många anse bestämmelserna om dessa så förträffliga och utmärkta, och med särskild anledning af hvad en värd talare på Stockholms-banken nyss yttrade derom, be att få lemna några upplysningar om det sätt, hvarpå dessa grundfondshypotek i allmänhet tillkomma. Jag har här en berättelse angående den på grund af Kongl. Kungörelsen den 20 Maj 1864 i Wadstena enskilda bank år 1868 verkställda undersökning, hvaraf visas, att "de intecknade grundfondshypoteken äro anskaffade på det sätt, att aktieegare, till ett antal af 170 stycken — aktieegarnes hela antal är 209 — erhållit lån af grundfonden till 5 procent, emot aflemnande af deras skuldförbindelser, ställda på 6 månaders uppsägning, och såsom säkerhet derför aflemnat de intecknade reverser, hvilka utgöra grundfondshypotek". Häraf ser man, att så fort som aktieegarne på grund af grundfondshypoteket fått banken oktrojerad, hafva de sjelfve erhållit lån på den säkerhet som blifvit lemnad för grundfonden. Hvad åter kreditivkontrakten angår, säges i samma berättelse, att "den för kreditiven ställda säkerhet utgöres till det mesta af borgen, men till en del af intecknade skuldsedlar."

Detta skulle således utgöra den säkerhet allmänheten skulle hafva att erhålla valuta för sina innehafvande privatbankssedlar! och dock skulle hvarje innehafvare, enligt hvad i förslaget längre ned förekommer, hafva full rätt att fordra deras inlösen med "guld eller silfver efter sedelns lydelse".

Detta anser jag vara så högst betänkligt, att jag, ehuru i öfrigt gillande Utskottets förslag i denna paragraf, likväl måste yrka att mom. d) derur måtte utgå.

Herr Rosenberg: Jag har visserligen ofta funnit en synnerlig benägenhet hos Kammaren att ogilla hvad Lag-Utskottet gjort, antingen det varit till- eller afstyrkande af väckta förslag, men jag kan icke föreställa mig att man äfven mot det nu föredragna ändringsförslaget skulle vilja uttala ett ogillande. Se vi på skillnaden mellan den gamla och den nu föreslagna nya lydelsen af denna 26:te §, så finna vi för det första, att enligt nu gällande lydelse af mom. b) privatbankerna hafva rättighet att utgifva sedlar äfven på i dess kassor inneliggande riksbankssedlar, under det att Utskottet deremot föreslagit upphäfvande häraf och i stället velat bestämma Svenskt mynt i guld och silfver såsom grund för sedelutgifningen. Detta är i full öfverensstämmelse med en grundsats, som, efter hvad jag erinrar mig, mångfaldiga gånger blifvit uttalad inom denna Kammare, att nemligen privatbankerna skulle äläggas att hafva inne guld och silfver för att vid anfordran dermed inlösa sina sedlar, och man har just beklagat, att de nu i stället hålla inne Riksbankens sedlar, så att dessa till stor del dragas ur allmänna rörelsen. Jag ser således intet skäl hvarföre man skulle vilja afslå den härutinnan föreslagna förändringen.

Den andra skillnaden består deruti, att mom. d) i den gamla lydelsen blifvit helt och hållet borttaget ur förslaget. Enligt detta moment ega privatbankerna för närvarande att utgifva sedlar på behållningen af i Rikets Ständers Bank insatta medel. Nu kan det visserligen vara en smak-sak, om man vill göra Riksbanken till värdare af enskilda bankernas medel, och jag har hört uttalas, att man utan risk skulle kunna låta privatbankerna hos Riksbanken insätta alla sina medel. Men jag vill blott erinra om — hvad som ofta inom denna Kammare låtit höra sig — huru farligt det är att hafva allt rikets mynt insatt på ett enda ställe, nemligen i Riksbankens hvalf.

Man har föreställt sig att en fiende kunde anfalla hufvudstaden, då han ganska lätt kan taga ifrån oss alltsammans på en gång och göra oss alldeles redlösa. Nu har Utskottet genom borttagande af nämnda moment tänkt, att man skulle kunna fördela den metalliska kassan på flera ställen af riket; ty följderna skulle icke blifva någon annan, än att privatbankerna måste hafva sitt silfver hemma hos sig och sjelfva akta det för tjufvar och eldfara så godt de kunna. Vill man komma derhän, så tror jag det äfven vara skäl att bifalla den uteslutning, som här är föreslagen.

Den siste värde talaren har äfven hemställt, om icke mom. e), hvilket i förslaget är mom. d), borde ur paragrafen utgå. För min del tilltror jag mig icke att säga något afgörande derom i frågans närvarande skick, då någon motion om sådan ändring icke är väckt; jag tror då icke, att man så här "på rak arm" skulle kunna grundlagsenligt göra äfven denna uteslutning, tvärtom tror jag, att då motionären föreslagit dess bibehållande, vi äfven tills vidare böra bibehålla den.

Jag yrkar således bifall till den af Utskottet föreslagna förändringen i förevarande paragraf.

Herr Jöns Pehrsson: Då jag anser, att det måste finnas någon anledning till det beslut, som Kammaren nyss fattat, att icke vidare oktrojera privatbanker med sedelutgifningsrätt, så tror jag att det vore mindre riktigt att bifalla det nu förevarande förslaget till förändrade be-

stämmelser om dessa bankers nämnda rätt, hvarigenom det förutnämnda beslutet på sätt och vis skulle förklaras utan betydelse. För min del vill jag dock hålla på detsamma, och det på det skälet bland många andra, att erfarenheten visar huruledes de banker, som nu drifvas utan sedelutgifningsrätt, utlåna sina kapital mot 4 à 5 procent ränta, under det att enskilda bankerna taga 6 procent; det är således ganska klart, att dessa enskilda banker äro till icke för att göra landet någon nytta, utan endast för att göra sina delegare rika. Mycket skulle dessutom kunna sägas direkt emot det nu förevarande förslaget, men på grund af hvad jag förut yttrat, anser jag det vara öfverflödigt att närmare inlåta mig på detsamma, utan inskränker jag mig till att helt enkelt yrka afslag derå.

Herr Nils Larson: Det vill synas mig, som om ett bifall! till den förändring Sammansatta Utskottet här afser uti bestämmelserna angående enskilda bankers sedelutgifningsrätt icke skulle stå rätt väl tillsammans med det beslut Kammaren nyss fattat med anledning af Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets Utlåtande N:o 2, genom hvilket beslut Kammaren gifvit tillkänna sin åsigt, att enskilda banker icke vidare böra oktrojeras med sedelutgifningsrätt. Såsom det tyckes af inledningen till Utskottets hemställan under nästa punkt, är det icke meningen — och det kan icke heller vara meningen — att de ifrågasatta nya bestämmelserna om sedelutgifningsrätten skulle komma att tillämpas på nuvarande enskilda banker, så länge dessa hafva sina oktrojer och sina bolagsordningar ovilkorligen fastställda enligt nu gällande lagstadganden i detta afseende. Det kan således endast vara i fråga om de tvänne sednast tillkomna bankerna, nämligen i Bohuslän och i Wisby, hvilkas oktrojer äro vilkorliga, som några förändrade bestämmelser i lagen om sedelutgifningsrätten nu skulle komma att tillämpas. Men det vore väl både obilligt och orättvist, om, under det ännu många privatbanker finnas med en vidsträcktare sedelutgifningsrätt, ett par sådana skulle åläggas en inskränkning i samma rätt. Jag föreställer mig således, att det icke borde komma i fråga att tillämpa de föreslagna bestämmelserna på någon enskild bank förr än den tid kommer, då de kunna något så nära samtidigt tillämpas på dem alla. Men då, såsom jag nyss nämnde, Kammaren för sin del redan beslutat, att icke vidare några oktrojer för privatbanker med sedelutgifningsrätt skulle meddelas, så läser det väl äfven vara aldeles utan ändamål och högst oegentligt att vidare reglementera för denna rätt, som man vill icke vidare skall finnas; och om Kammaren eller Riksdagen det gör, så kan det äfven lätt hända, att Kongl. Maj:t tänker, att det förstnämnda beslutet icke varit så allvarsamt menadt. Jag hemställer därför, att Utskottets förslag i denna punkt icke måtte af Kammaren bifallas.

Herr Lindström:

Herr Friherre Liljencrantz: Siste ärade talaren behagade fälla det omdöme om mitt förra lilla yttrande, att det vittnade om att jag icke läst Betänkandet i dess helhet; men då han visade mig den skonsamheten, för hvilken jag särskildt håller honom räkning, att icke visa hvilka punkter

jag *icke* läst, så vill jag icke uppehålla mig med att i detta afseende bemöta hans yttrande.

Samme talare yttrade, att en betydlig inskränkning skulle drabba enskilda bankernas sedelutgifningsrätt ensamt derigenom, att de icke egde att utgifva sedlar för inneliggande riksmyntskassa och för sin deposition i Riksbanken. Jag hänvisar honom att i detta hänseende taga reda på en handling, som visserligen icke är obligatorisk att hafva läst, men som dock är värd att kännas, då man älskar att fälla kategoriska omdömen i detta ämne, nemligen "Sammandraget af enskilda bankernas kvartalsuppgifter", som visar, att enskilda bankernas behållning i riksmyntskassa och depositioner i Riksbanken utgjorde sammanlagt 13 millioner, under det att deras behållning i obegagnad sedelutgifningsrätt uppgick till nära samma belopp eller till 12 $\frac{1}{2}$ millioner. Dylika förhållanden hafva hittills egt rum och ega i allmänhet fortfarande rum med enskilda bankernas sedelutgifning. Man synes således icke hafva skäl att på denna grund bygga några förhoppningar om ytterligare inskränkning i sedelutgifningen.

I afseende på ett yttrande af Herr Rundbäck vill jag fästa uppmärksamheten derpå, att Konungens Befallningshafvande icke, så vidt författningen af den 20 Maj 1864 utvisar, eger att pröfva sjelfva grundfondshypoteken, utan endast har att tillse, att in-tecknade skuldförbindelser ligga inom halfva brandförsäkrings- eller taxerings-beloppet. Stadgandet härom återfinnes i 3:dje paragrafen; och enligt en annan paragraf skola de för kassakreditiven lemnade säkerhetshandlingar vara till beskaffenheten jemförliga med grundfondshypotek. Således måste säkerheten vara lika god för de ena som för de andra, så vidt sådant genom gravationsbevisen kan utrönas.

Jag tror äfven, att sistnämnde talare begick ett misstag, då han påstod, att genom det nuvarande stadgandet, att enskilda bankerna få utgifva sedlar på behållningen af i Riksbanken insatta medel, dessa banker skulle föranledas till att i Riksbanken insätta hela sin kassa på upp- och afskrifningsräkning. Men jag tror icke, att detta stadgande behöfs för att förmå dem till en sådan insättning, enär afsigten dermed endast är att tillgodogöra sig ränta på penningarne; och för att hindra detta skulle man endast behöfva göra inskränkning i rättigheten att hafva upp- och afskrifningsräkning i Riksbanken, hvilket jag dock för min del visst icke vill förorda.

Jag glömde, då jag nyss hade ordet, att säga, det jag jemväl önska- de att Riksdagen uti sin skrifvelse till Kongl. Maj:t måtte anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes på grund af densamma taga i öfvervägande de förändringar, som kunde vidtagas i lagen för enskilda bankerna. Men att nu vidtaga en sådan förändring, som Utskottet föreslagit, anser jag icke till något gagnande; och särskildt anhåller jag få betona min åsigt derom, att den föreslagna förändringen icke, på sätt motionären yttrat, kommer "att bidra dertill, att samtliga enskilda banker finge med Riksbanken dela omtanken för anskaffande af den quantitet ädla metaller, som för landets rörelse är af nöden", utan för den händelse att någon innehafvare af privatbankssedlar skulle hos Bankens hufvudkontor vilja hafva silfver och vilja göra sig besvär med att bära detta hem till sig, så blefve resultatet helt enkelt, att detta silfver hos Riksbanken uttoges. Så länge

vi hafva denna auktoriserade bank, hvars sedlar enligt grundlagens bestämmelse äro lagligt betalningsmedel, skulle ett stadgande om skyldighet för privatbankerna att inlösa sina sedlar med klingande mynt blifva utan betydelse för öfrigt, men väl skulle det kunna medföra trakasserier för en eller annan bank i landsorten, om t. ex. någon skulle vilja samla ihop dess sedlar och skicka upp dem antag — det vore till Östersund — för att fordra deras inlösen med silfver.

Herr Wener: Jag fäster mig särskildt vid ett uttryck af den näst siste talaren, att han önskade inskränkning i sedelutgifningsrätten för enskilda bankerna. Äfven jag hyser samma önskan i detta hänseende och vill gerna biträda hvarje förslag, som går ut på en sådan inskränkning. Men då de verkliga förhållandena visa, att enskilda bankerna hittills icke begagnat den rätt de egt att utgifva sedlar på sin innestående riksmyntskassa eller på sina depositioner i Riksbanken, så kan jag icke finna, att man genom borttagande af det nuvarande mom. d) i 26 § skulle åstadkomma det åsyftade resultatet. Men i ett annat hänseende tror jag, att de härigenom skulle vinna en stor fördel, nemligen att deras egna sedlar skulle komma mera allmänt i rörelsen, under det de tillika skulle slippa att, såsom de nu obehagligt nog nödgas göra, hålla inne räntelösa en stor del af Riksbankens sedlar. Det tyckes mig äfven vara besynnerligt, att Utskottet vill föreslå bibehållandet af enskilda bankernas rätt att utgifva sedlar på in-teckningar o. dyl., då det deremot vill borttaga deras rätt att utgifva sedlar på riksmyntskassan. Jag kan icke uppfatta detta förslag annorlunda än såsom en konkursförklaring af Riksdagen, hvarigenom den skulle medgifva, att Riksbankens sedlar icke skulle hafva ett lika säkert värde som in-teckningar till jordegendomar-nes halfta värde, då dessa dock mången gång måste säljas derunder. Denna lilla förändring kan visserligen tyckas i och för sig vara ganska oskyldig, men för min del tror jag dock icke, att den i utförandet skall komma att verka så oskyldigt, hvar-före jag äfven vill yrka afslag å Utskottets förslag.

Herr vice Talmannen Mannerskantz: Jag kan icke finna annat, än att den anmärkning, som gjordes af Herr Nils Larson, eger sin fulla giltighet, att det nemligen vore besynnerligt, om denna Kammare, efter att nyss hafva beslutat det enskilda banker icke vidare skulle få oktrojeras med sedelutgifningsrätt, nu skulle vilja göra speciela förändringar i de gällande lagbestämmelserna och denna sedelutgifningsrätt. Jag tror visserligen att det kunde vara bra — om blott Sammansatta Utskottet hade rätt dertill — att det försökte sammanjemka tvänne sådana beslut som att ändra privatbanklagstiftningen och upphäfva privatbankerna, genom att föreslå Riksdagen att ingå med en skrifvelse till Kongl. Maj:t med alternativ begäran om en åtgärd i antingen den ena eller den andra af dessa båda riktningar; men jag anser dock, såsom jag redan har nämnt, att det skulle vara en oformlighet, om man, här i denna Kammare, efter att nyss redan hafva fattat beslut om oktrojernas upphörande, på samma gång företog sig att söka göra ändringar i lagstiftningen angående sedelutgifningsrätten, och tror derföre rättast vara att nu helt och hållet afslå Utskottets förslag. Men medan denna viktiga sak är å bane, vill jag utta-

la min öfvertygelse, att det skulle vara i hög grad helsosamt så väl för allmänna rörelsen som äfven för både Riksbanken och de enskilda bankerna sjelfva, om dessa sistnämndas sedelutgifningsrätt i betydlig mån, och ännu mer än Utskottet föreslagit, begränsades. Den enda fasta och säkra grunden som här vid lag kunde läggas vore i min tanke den, att det föreskrefves, att de enskilda bankerna icke skulle få utgifva mera sedlar, än som motsvarades dels af deras i allmänt förvar nedsatta grundfondshypotek och dels af den metalliska valuta, som de bevisligen hade insatt antingen i Riksbanken eller i annat offentligt förvar. Genom denna begränsning, och om man tillika stadgade, att nämnda hypotek och valuta skulle utgöra en särskildt afsatt säkerhet för hvarje innehafvare af privatbankssedlar, skulle man komma till den största möjliga trygghet, som i afseende å sedelutgifningen från dessa enskilda bankinrättningar kunde erhållas. Dessutom skulle man äfven härigenom kunna vinna den icke oväsentliga fördelen, att, emedan fullkomligt pålitliga offentliga intyg kunde meddelas om grundfondshypotekens och metalliska kassans befintlighet till uppgifvet belopp, samt då enskilda bankerna icke finge utöfver dessa båda säkerhetsvalutor utgifva sedlar, man derigenom blefve i tillfälle att låta tilldela hvarje bank det belopp i sedlar, hvarmed den skulle få röra sig och hvilka sedan skulle kunna blifva lika gångbara öfver hela riket, utan att den ena banken hade något intresse att söka uttränga den andras sedlar — så mycket heldre som de då kunde göras i samma format och utseende, så att till åtskilnad endast en eller annan underskrift behöfdes, för att antyda hvilken bankanstalt hvarje särskild sedel egentligen tillhörde. En naturlig följd häraf blefve, att, då sedelutgifningsrätten inom så trånga gränser inskränktes, hvarje bank sedan icke kunde komma att utgifva mera sedlar, än allmänna behovet verkligen kräfde, under det att nu deremot de enskilda bankerna, för att konkurrera med hvarandra om fördelen deraf, försöka att utgifva och alltjemt hålla i rörelsen sedlar till så stora belopp, att de ofta kunna hafva ganska svårt att uppfylla sina förbindelser för deras inlösen; äfvenså skulle de derigenom slippa att med ganska stor kostnad skicka sina sedlar riket omkring från Ystad och Haparanda till den gemensamma vaxlingspunkten Stockholm, och härigenom skulle man också, synnerligast om det tillätes samtliga bankerna att hålla en gemensam metallisk kassa här i hufvudstaden för invexling af sedlarne, komma till en särdeles lugn och jemn penningcirkulation, som vore mycket nyttig och behöflig för landets industriella verksamhet i allmänhet att få införd i stället för den skadliga starka fluktuation, som under nuvarande förhållanden eger rum, i det att under de tider, då ställningen i landet genom orsaker, hvaröfver man icke har någon magt, är dålig för öfrigt, man ökar svårigheten deraf genom att jemväl strypa in på penningcirkulationen, men deremot, när ställningen är god och tillgången å rörelsemedel mera ymnig än vanligt, släpper ut ändå mera eller alldeles för mycket penningar, och derigenom föranleder affärsrörelsens uppdrifvande till en konstlad höjd, der den icke länge kan hålla sig.

Beträffande en invändning mot enskilda bankerna, den jag här ofta hört framställas, att de nemligen frantaga Staten en vinst, som denna borde hafva sig ensam förbehållen, skulle man ock, om man först be-

gränsade hvarje enskild banks sedelutgifning inom så bestämdt belopp som jag ifrågasatt, sedan kunna föreskrifva någon viss bestämd afgift för den massa sedlar, som Banken hade fått rätt utgifva, så att Staten derigenom hölles fullkomligt skadeslös i detta hänseende.

Jag tror emellertid icke för min del, att man kan göra partiela förändringar i en sådan lag som denna, utan om man vill införa sådan ändring i den bestående lagstiftningen, att man derigenom ålägger de enskilda bankerna att inlösa sina sedlar med metalliskt mynt, i stället för såsom nu med riksmünt, så måste man på samma gång göra en revision i alla öfriga stadganden, som röra enskilda bankerna.

Här har redan förut blifvit antydt, hvilka olägenheter som skulle följa, om man antog den ändring af 26 § Utskottet nu föreslagit, hvarigenom de enskilda bankerna skulle beröfvas den rättighet de nu ega att utgifva sedlar å sin egande behållning i Riksbanken, och jag vill derföre nu blott i korthet sammanfatta och framhålla dessa olägenheter ur följande tvänne synpunkter. För det första skulle de enskilda bankerna, om de efter Utskottets förslag ålades invexla sina sedlar med metalliskt mynt — men förbjödes att hålla någon kassa hos Riksbanken — just genom denna sednare föreskriften komma att utur Riksbanken uttaga silfver både för hela sin der deponerade riksmüntskassa och för alla riksbankssedlar som de insamlade samt insätta detta silfver i de större enskilda penninganstalter, som här finnas, för att der kunna invexla sina sedlar; och följden skulle blifva, att Riksbankens metalliska kassa till stor del komme att öfverflyttas till nämnda härvarande enskilda anstalter. Den andra olägenheten, som vore ännu svårare, skulle blifva den, att, då enskilda bankerna icke längre hade rätt att utgifva sedlar på sin innehafvande riksmüntskassa, så skulle de icke heller komma att hålla inne någon betydligare sådan. (Stadgandet, att enskilda bankerna kunna utgifva sedlar på sin innehafvande riksmüntskassa har nemligen sin grund just deruti, att de derigenom skola föranledas alltid hålla en mycket stark riksmüntskassa.) Jag tror således, att den nu föreslagna partiela förändringen, långt ifrån att vara en förbättring, tvärtom skulle blifva en ganska väsendtlig försämring af den nuvarande lagstiftningen för de enskilda bankerna.

Dessutom anser jag äfven, att det vore en orimlighet, om man, så länge 72 § Regeringsformen står oförändrad kvar, skulle förklara Riksbankens sedlar, i afseende å deras giltighet såsom betalningsmedel i de enskilda bankerna, vara af annan beskaffenhet, än då de nyttjades vid andra liqvider, samt för de enskilda bankerna icke utgöra rikets mynt och sålunda der gifva dem ett lägre värde, än det hvarå de lyda, hvilket emellertid skulle blifva följden, om man toge bort dessa sedlar från de i mom. b af förevarande 26:te paragraf uppräknade betalningsmedlen. Lika orimligt och äfven orättvist synes det mig vara, om man skulle förhindra enskilda bankerna att använda Riksbankens sedlar såsom lagligt betalningsmedel för sina skulders liqviderande, under det att enskilda personer skulle ega oförminskad rätt att vid sina liqvider till bankerna begagna sig af riksbankssedlarnes egenskap att utgöra rikets lagligen gällande mynt.

Under sådana förhållanden och på dessa anförda grunder kan jag icke annat än instämma med dem, som yrka afslag på Utskottets hemställan om förändring i förevarande § 26.

Herr Rundbäck: Då jag nyss hade ordet, yttrade jag bland annat, att mellan grundfondssäkerheten och kreditivsäkerheten förefunnnes den skillnaden, att den förra pröfvades af bankbolaget och Konungens Befallningshafvande gemensamt, då den sednare deremot endast pröfvades af bolaget. Nu har Friherre Liljencrantz sagt, att detta icke var riktigt hvad grundfondshypoteken beträffade. Jag ber derföre att få uppläsa hvad Kongl. kungörelsen den 20 Maj 1864 derom innehåller i § 14, mom. 1, så lydande:

“Grundfondshypoteken prövas af bolaget jemte Vår Befallningshafvande, eller den han i sitt ställe förordnar att pröfningen öfvervara, samt godkännas, när de finnas vara af den beskaffenhet förestående § omförmåler och i öfrigt anses innefatta full säkerhet.“

Detta visar tydligen, att Frih. Liljencrantz icke haft skäl för sin anmärkning i detta afseende.

Herr Friherre Gripenstedt: Det synes mig, som om diskussionen sträckt sig något utöfver hvad som nu är föredraget. Man har talat om att det skulle verka till inskränkning i enskilda bankernas sedelutgifningsrätt, om minsta sedelvalörerna bestämdes till 10 R:dr i stället för såsom nu till 5 R:dr. Detta är ganska riktigt anmärkt, men nämnda bestämmelse förekommer icke i den nu föredragna paragrafen, utan först i den följande. Likaså har man talat om den verkan, som skulle uppkomma deraf, att privatbankssedlarna endast finge inlösas med klingande mynt, men stadgandet härom förekommer uti 28 § som icke heller ännu är föredragen. Inskränker man sig nu till 26 § och jemför de föreslagna bestämmelserna med de förut befintliga, så kan jag för min del icke finna annan skiljaktighet, än att i mom. b) är af Utskottet såsom grund för sedelutgifningen intagen “behållningen i enskilda bankens egna kassor af Svenskt mynt i guld eller silfver“, då deremot i den gamla lydelsen står “behållningen i enskilda bankens egna kassor af rikets mynt och Rikets Ständers Banks sedlar“; samt vidare att Utskottet borttagit ett annat moment, det nuvarande mom d), hvilket grundar sedelutgifningen på “behållningen af i Rikets Ständers Bank insatta medel.“ Båda dessa förändringar finner jag visserligen ganska naturliga ifrån Utskottets synpunkt och med hänseende till hvad Utskottet i andra afseenden föreslagit; men oaktadt äfven jag anser, att enskilda bankernas sedelutgifningsrätt ganska väl kan tåla vid någon inskränkning, så kan jag dock icke finna, hvarken att dessa nu nämnda förändringar kunna lämpligen företagas annat än i sammanhang med andra, genomgripande bestämmelser om sättet för sedlarnes invexling, eller att de äro af någon praktisk betydelse i afseende på sedelutgifningen, så mycket mindre som det faktiska förhållande eger rum, efter hvad äfven förut blifvit anfördt, att de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt under årtal med 13, 14 och ända till mer än 16,000,000 riksdaler varit obegagnad. Och då jag äfven för öfrigt tror, att partiela förändrin-

gar i detta afseende icke äro nyttiga, så förenar jag mig med dem, som tillstyrkt denna paragrafs bibehållande oförändrad.

Öfverläggningen var slutad; och blef Utskottets hemställan afslagen.

Föredragningen fortsattes derefter med den del af *andra punkten*, deri Utskottet framställt förslag till förändrad lydelse för § 27 i Kongl. Kungörelsen den 20 Maj 1864.

1 mom. i den föreslagna nya paragrafen lästes; hvarefter ordet lemnades åt:

Herr Wener: Jag hemställer, att Herr Talmannen behagade på en gång föredraga alla momenten i denna paragraf.

Herr Friherre Liljencrantz: Jag kan icke finna något sådant inre sammanhang emellan de särskilda momenten i denna paragraf, att de böra på en gång föredragas. Mom. 2 handlar nemligen om bankernas rätt att utgifva sedlar, lydande å guldmünt, då deremot mom. 3 talar om de sedlar, som få utgifvas å silfver.

Herr Wener: Sammanhanget består deri, att 27 § är föreslagen att i vissa fall ändras och att i andra fall bibehållas oförändrad, och då torde det vara lämpligare att diskutera hela paragrafen på en gång. Jag vidhåller därför den af mig gjorda framställningen.

Med anledning af Herr Weners yrkande förklarade Herr Talmannen att, enligt hans uppfattning, de särskilda mom. i denna paragraf voro från hvarandra så fristående, att, då påstående derom nu jemväl blifvit gjordt, de hvar för sig borde särskildt föredragas. Och skedde alltså till en början föredragning af:

Mom. 1, som
Afslogs.

Mom. 2.

Herr vice Talmannen Mannerskantz: I följd af Kammarens beslut att afslå Utskottets framställning angående den förra paragrafen torde det icke vara skäl att nu besluta någon ändring i denna lagstiftning, och jag yrkar därför afslå å det nu föredragna momentet.

Efter detta yttrande afslogs Utskottets förslag.

Mom. 3.

Herr Friherre Liljencrantz: Jag anhåller att få fästa uppmärksamheten derpå, att första delen af mom. 3 redan är af Kammaren afslagen genom det af Kammaren fattade beslut angående första momentet af

denna paragraf, och att således det föredragna momentet följdriktigast bör läggas till handlingarne.

Vidare anfördes ej. Äfven i detta moment blef Utskottets hemställan afslagen.

Mom. 4 och 5.

Afslogos likaledes, hvar efter annat.

Vidare föredrogs den del af *andra punkten*, som innefattade förslag till förändrad lydelse för § 28 i meranämnda Kongl. Kungörelse, och blefvo *denna paragrafs begge moment*

Afslagna.

Punkten 3.

Bifölls.

Punkten 4.

Bifölls.

§ 7.

Sedan Första Kammaren, efter erhållen del af det beslut Andra Kammaren fattat i anledning af väckt motion om ett lotsfartygs förläggande under Skagen, hänvisat denna fråga till behandling af ett inom Första Kammaren tillsatt Tillfälligt Utskott; samt nämnda Utskott, i Utlåtande N:o 5, afgifvit ett från Andra Kammarens beslut i viss mån afvikande förslag, hvilket af Första Kammaren bifallits och med utdrag af dess protokoll N:o 148 till denna Kammare öfverlemnats; så föredrogs nu berörda protokollutdrag jemte deri åberopade Utskotts Utlåtande; och blef, på begäran, nu jemväl uppläst det af Andra Kammaren i denna fråga förut fattade beslut, hvarefter:

Herr Widell yttrade: Som detta förslag, ehuru framställt i något olika form, bör kunna leda till samma resultat som det af denna Kammare i frågan fattade beslut, hemställer jag, att Kammaren behagade förena sig med Första Kammaren i antagande af föreliggande förslag.

Vidare anfördes icke. Med frånträdande af sitt förra beslut, i hvad detsamma vore från Första Kammaren skiljaktigt, antog nu Andra Kammaren det beslut hvartill Första Kammaren i denna fråga kommit.

§ 8.

Härefter föredrogs Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 1 (i samlingen N:o 33), i anledning af väckta motioner rörande fattigvårdslagstiftningen i riket.

Afdelningen Litt. A.

De under denna afdelning upptagna 5 punkter lästes, hvarefter ordet lemnades åt

Herr Svanberg: Då jag är ledamot af det Utskott, som aflåtit det nu föredragna Betänkandet, så och då jag, ehuru gillande det Utlåtande hvartill Utskottet kommit, icke kunnat godkänna den af Utskottet beagnade inledningen till motiveringen, har jag velat mot densamma nedlägga min reservation och ber att i anledning deraf få under några minuter upptaga Kammarens tid.

Utskottet säger nederst å sidan 2: "I andra rummet eller kanske i jemnbredd med det redan anförda framställer sig den ännu, såsom det dagliga livets både enskilda och offentliga företeelser visa, blott alltför mycket herrskande ringaktningen mot kroppsarbetet. Denna ringaktning gifver sig alltför tydligt till känna i mångahanda fall; — i gällande röstbestämmelser liksom i en af lagskipningen mot den obemedlade och obemärkte mannen af folket visad och om ännu faktiskt kvarstående olikhet inför lagen vittnande, ringare hänsyn och grannlagenhet än mot den lyckligare lottade samhällsmedlemmen. Det bör derföre ej förundra, att den hvilat som en förlamande tyngd på själfkänslan hos arbetaren och är i hög grad egnad att nedtrycka den egna kraftens sträfsamhet och försvaga det medvetande af eget ansvar, som står i nära samband med medvetandet om egen rätt och vissheten att den aktas".

Hvad nu först angår frågan om den olika rösträtten, så ehuru jag anser nuvarande graderade röstskala väl behöfva undergå en förändring, tror jag dock icke, att den på ett eller annat sätt bidragande verkat till den stora fattigvårdsbördan.

Hvad derefter beträffar den förmenta olikheten inför lagen, så har jag med smärta hört beskrivas huruledes somliga få med fängelse omgälla hvad andra med några få riksdaler kunna försona. Jag hörde nyligen omtalas, att en fattig backstugusittare skickades till det från hans hemvist aflägsse liggande länsfängelset, derföre att han icke inställt sig vid tingen, dit han varit kallad i egenskap af vittne; och orsaken till denna hans underlåtenhet låg deri att han saknade skodon. Detta är upprörande, men det är troligen svårt att påfinna några andra korrektiv än de som nu finnas. Dessutom tror jag, att det uttryck, som ligger uti denna punkt af inledningen möjligen kan uppfattas som ett klander af det sätt, på hvilket rättvisan i vårt land skipas, men då jag såväl för vår lagskipning i allmänhet som för de personer som handhafva densamma hyser den största aktning, har jag, äfven af dessa skäl, ansett mig skyldig att emot ifrågavarande uttryck nedlägga min reservation.

Anledningen hvarföre jag icke låtit min reservation åtfölja Betänkandet är ett förbiseende af mig, så mycket påtagligare som jag och flere af Utskottets ledamöter redan vid första uppläsandet af inledningen till Betänkandet i Utskottet fäste oss vid de nu antydda uttrycken och påyrkade att få dem ändrade.

Hvad nu angår Utskottets förslag i den föredragna punkten så tillstyrker jag naturligtvis bifall till detsamma.

Herr Bergström: Fastän endast första afdelningen af de utaf Utskottet föreslagna grunderna blifvit föredragen, hemställer jag dock, att öfverläggningen må få omfatta Utlåtandet i dess helhet.

Med bifall till Herr Bergströms hemställan beslöt Kammaren, att öfverläggningen finge omfatta Utskottets förslag i dess helhet; hvarefter

Herr Bergström fortsatte: Det är visserligen icke fattigvårdslagstiftningens uppgift att undanrödja och förebygga orsakerna till fattigdom, utan blott att bestämma grunderna och ordningen för dess lindrande på sådant sätt, att icke fattigdom derigenom framkallas. Emellertid var det naturligt, att, då förslag om genomgripande förändringar i gällande fattigvårdslagstiftning vid denna riksdag väcktes, man äfven skulle något sys-selsätta sin eftertanke med utforskande af orsakerna till den, enligt allmänt förmenande, öfverhandtagande fattigdomen. Båda de tillfälliga Utskott, hvilka af Kamrarne tillsatts för att handlägga, hvarje de inom motsvarande Kammare väckta motioner i ämnet, hafva också vidrört orsakerna till fattigdomen, men på olika sätt. Första Kammarens Utskott inlåter sig på det invecklade ämnet med stor varsamhet i följande ordalag: "Ingen sjukdom kan emellertid botas, utan att man känner dess orsaker. Det skulle sålunda måhända åligga Utskottet att söka utreda orsakerna till den öfverhandtagande fattigdomen och de till följd deraf stigande fattigvårdsutgifterna. Under den korta tid, som är oss tillmätt, låter detta emellertid sig icke göra, äfven om ett sådant arbete ej öfverstege Utskottets krafter, ja en sådan utredning torde icke ens ligga inom Utskottets befogenhet. Orsakerna äro nemligen många, och det onda torde till en ej obetydlig del hafva sin rot i förhållanden, uti hvilka man ej lærer kunna genom fattigvårdslagstiftningen få förändring. Kända förhållanden torde emellertid vara, att landet sedan några år känner sig i en betryckt ställning, att jordbruk, industri och näringar, som för några år sedan voro blomstrande, nu befinna sig i ett stillastående, för att icke säga tillbakagående, att jordbrukare nödgats inställa nästan alla arbeten, som ej äro nödvändiga för jordens skötsel, att industrien lider och att näringsidkarne afskeda sina arbetare i stort antal. Följderna häraf äro lätt insedda. Då arbetsgifvarne inställa sina arbeten, saknar arbetaren sin utkomst, och de tusenden, som till följd häraf dels fallit fattigvården till last, dels arbetslösa stryka landet omkring, dels i fördubbladt antal befolka fångelserna och dels i stora hopar emigrera och lemna fäderneslandet, äro sorgliga bevis på ställningen i landet."

I hjert motsats mot Första Kammarens Tillfälliga Utskott ingår Andra Kammarens Utskott med stor käckhet i förklaring af pauperismens orsaker. Man må gerna med detta sednare Utskott anse pauperismen såsom de moderna samhällenas kräfte; och högre uppgift kan ej gifvas för statsmannen och lagstiftaren än att genom ett omsorgsfullt aktgifvande å pauperismens företeelser söka leda sig till dess orsaker för att, sedan de blifvit kända, undanrödja och förebygga dem; men icke har, så vidt jag kan förstå, Utskottets diagnostik af denna samhällssjukdom varit särdeles lycklig. Hvad Utskottet i detta afseende åstadkommit är i hufvudsaken intet annat än banala fraser. Hela den introduktion, som föregår sjelfva

förslaget, är sammansatt af idel kända melodier, på hvilka man länge haft tillfälle höra sig mätt, ända till leda. Så till exempel förmenar Utskottet, att gällande röstbestämmelser i sin mån utgöra en medelbar orsak till fattigdomen i vårt land. Intet förmenande kan vara oriktigare än detta. Om en eller flera samhällsklassers uteslutande från deltagande i det politiska lifvet kunnat medföra sådan verkan, som Utskottet antagit; så skulle ju de talrika klasser af medborgare, hvilka från urminnes tid ända till den sednaste ombildningen af Nationalrepresentationen saknat politisk valrätt och valbarhet, varit försänkta i den djupaste fattigdom vid den tidpunkt, då den politiska vädjan för dem öppnades. Men sådant var ingalunda förhållandet. Icke heller förspordes en dylik verkan deraf, att t. ex. i städerna samma medborgareklasser före införande af den nya kommunalstyrelsen voro uteslutna från allt inflytande på de stadskommunens angelägenheter, hvilka handlades vid allmän rådstuga, der samma medborgareklasser icke egde rösträtt.

En annan orsak till fattigdom vill Utskottet finna deruti, att folkbildningen icke uppfostrar till lifvets värf och grundlägger nyttiga praktiska färdigheter. Mig tyckes Utskottet fara alldeles vill, då det ställer på folkskolan, hvarest folkbildningen meddelas, den fordran, att den skall grundlägga praktisk färdighet, det vill väl säga yrkesskicklighet. Icke vore det lämpligt att inom folkskolan inrätta små smedjor, skräddare- eller skomakare-verkstäder. Ännu mera af samma slag skulle kunna ur Betänkandet framdragas, för att visa, att, om än Utskottets bemödande att förklara fattigdomens orsaker utmärker god vilja, det sätt, hvarpå förklaringen gifvits, dock icke röjer stor förmåga, men det redan anförda torde i detta afseende vara tillfyllestgörande.

Hvad jag hittills granskat af Utskottets inledande resonnementer är af oskyldig beskaffenhet; icke så den beskyllning Utskottet utslungat mot lagskipande magten eller, såsom man ock kallar den, tredje statsmagten, att nemligen samma magt skulle emot den obemedlade och obemärkte mannen af folket visa ringare hänsyn och grannligheten än mot den lyckligare lottade samhällsmedlemmen; hvilket åter skulle vittna om en ännu faktiskt qvarstående olikhet inför lagen. Detta är en svår beskyllning och borde icke fått inflyta i ett Utskotts-betänkande vare sig med eller, såsom nu är förhållandet, utan tillstymmelse till bevisning. Också har redan en af Utskottets ledamöter, den talare som började öfverläggningen, uttalat sitt ogillande af ifrågavarande beskyllning. En annan ledamot, Herr Falkman, har, såsom Kammaren har sig bekant, icke deltagit i Utskottets arbete och beslut; men jag är viss på, att, om han varit i Utskottet tillstädes, han icke skulle utan en kraftig reservation tillåtit en beskyllning af sådan beskaffenhet som den åsyftade att inflyta i Betänkandet. Jag kan icke heller antaga, att öfrige ledamöter af Utskottet, hvilka alla tillhöra det fordna Bondeståndet, instämt i beskyllningen och fritager dem derföre från all delaktighet deri, så framt de icke här uttryckligen biträda densamma. I egenskap af underdomare har jag haft den lyckan att komma i förtrolig beröring med vår allmoge och dervid iakttagit hos densamma ett vackert drag, det nemligen att aldrig någon bonde, derföre att ett domslut gått honom emot, fattat personlig ovilja mot domaren eller sökt göra hans oväld misstänkt; och det är på denna undantagslösa erfarenhet

jag grundar mitt ofvanberörda antagande, att icke de Utskotts-ledamöter, hvilka tillhöra det fordna Bondeståndet, uppsätligen deltagit i den mot hela Sveriges domarekorps riktade och kränkande tillvitelsen. Det är således Utskottets föredragande ordförande och skriftställare Herr Rektor A. W. Nilson, som jag gör ensam ansvarig för den förenämnda tillvitelsen. Det gifves anfall af sådan beskaffenhet, att tystnad är det bästa och lämpligaste sättet att uttrycka djupet af det förakt, sådana anfall väcka. Jag tillstår uppriktigt, att jag tvekat huruvida jag i anledning af åsyftade anfall borde tala eller tala; men jag beslöt mig för det sednare, derföre att Herr Nilson är en man med bildning och studier, en man som kan inse och uppskatta vidden och betydelsen af sina ord, en man som således i fråga om hvad han yttrar icke får göra räkning på otillräknelighet. Han måste således stå till ansvar för den förnärmelse, han riktat mot den Svenska lagskipningen.

Den lagskipande magten i vårt land har icke visat någon benägenhet att inblanda sig i dagens politiska strider, utan tvärtom hållit sig alldeles främmande derför. Är förhållandet sådant, så synes mig den också hafva grundade anspråk att icke emot sin vilja indragas i stridstumlet, och isynnerhet att vid de förhandlingar inom Nationalrepresentationen, hvilka med lagskipningens tillstånd och organisation icke hafva något att skaffa, undslippa omdömen och vitsord af sådan art, som Herr Nilson meddelat och hvilka, om de icke motsades och förklarades oriktiga, skulle för kommande tider bära vittnesbörd om lagskipningens dåliga beskaffenhet på vår tid. Mig veterligen hafva icke sådana beskyllningar tillförene fått inrymma i något vid riksdag afgifvet betänkande, utan har man hittills endast funnit dem uti pressens uslaste alster. I den Svenska lagskipningens namn gör jag iusaga mot dessa beskyllningar samt förväntar och hoppas, att de icke mera skola återkomma under Riksdagens förhandlingar.

Vill man icke, såsom Utskottet, stadna vid mer eller mindre ytliga resonementer om hvad som förmenas verka fattigdom, utan verkligen gå till djupet af frågan och med full visshet utröna de sannskyldiga orsakerna till fattigdomen samt de bästa medlen att aflägsna och förebygga dessa orsaker, så måste man på ett ändamålsenligt sätt ordna fattigvårdsstatistiken. Innan sådant skett skall man fortfarande sväfvä i okunnighet i dessa viktiga ämnen. Vårt första statistiska tabellverk åsyftade också att införa en fattigvårdsstatistik, och vackra bemödanden i den anvisade riktningen gjordes till en tid, men öfvergäfvos omsider. På sednare tiden har man åter upptagit tanken på en sådan statistik och försökt realisera den genom uppgifter, som landshöfdingarne i sina femårsberättelser skola meddela. Dessa berättelser innehålla statistiska redogörelser rörande fattigvårdsstatistiken för tvänne femårsperioder, nemligen 1856--1860 och 1861--1865. Granskar man denna del af den officiella statistiken i vårt land, kan man icke undgå att finna den ganska ofullständig och till följd deraf också föga tillfredsställande. Detta är en naturlig följd deraf, att de myndigheter eller fattigvårdsstyrelserna inom de särskilda fattigvårdssamhälleerna, hvilka ensamma äro i tillfälle att lemna de primära uppgifter, hvarpå statistiken skulle grundas, icke hafva sig skyldighet lagligen ålagd att meddela sådana uppgifter, utan endast på frivillighetens väg kunna

förmås dertill af landshöfdingarne. För den första af ifrågavarande perioder saknas således alla uppgifter från flera län, utom hvad angår periodens sista år eller 1860; hvaremot redogörelser för sednare femårsperioden ingått från samtliga rikets län. Dessa redogörelser lemna åtskilligt öfrigt att önska, hvarom jag nu icke vill vidare yttra mig. Tager man dem emellertid sådana de äro, så vittna de icke, såsom allmänna påståendet är, om en stigande fattigdom. Här föreligger således icke något statistiskt faktum, som kan berättiga till en förändring af grunderna för den gällande fattigvårdslagstiftningen. Enligt tillgängliga äldre uppgifter, jemförda med de sednaste i femårsberättelserna meddelade, skulle hela antalet af dem, som af det allmänna till större eller mindre del erhållit fattigförsörjning, i förhållande till folkmängden vid hvarje års slut, hafva utgjort

år 1845	29,60	personer	på	1,000	innevånare
” 1850	35,55	”	”	”	”
” 1855	39,31	”	”	”	”
” 1860	34,45	”	”	”	”
” 1865	35,91	”	”	”	”

Vår fattigvårdsstatistik, sådan den nu är, ådagalägger att antalet fattighjon, som erhållit full fattigförsörjning, är föga vexlande, man kan nästan säga konstant; hvaremot antalet af tillfällige understödstagare är särdeles föränderligt, än stigande, än fallande. Dessa fakta åter ådagalägga, att de ständigt verkande orsakerna till verklig fattigdom äro något så när desamma under vanliga förhållanden, samt att det är tillfälligheter, hvilka förorsaka ökning eller minskning af understödstagarnes antal.

Det önskvärda af en klar insigt i alla hithörande förhållanden kräfver med ljudande nödvändighet en väl ordnad fattigstatistik. I detta afseende har Norge lemnat oss långt bakom sig. Redan genom en Kongl. Resolution af den 10 December 1850 ålades hvarje Norskt fattigvårdssamhälle att till vederbörande Regeringsdepartement årligen afgifva statistisk redogörelse öfver sitt fattigväsande enligt formulär och föreskrifter utfärdade af samma departement; och 1865—1866 årens Storting beviljade anslag till inrättande af ett särskildt statistiskt kontor för fattigväsandet. Jag håller här i min hand ett exemplar af Norges officiella fattigstatistik för år 1866 tillika med öfversigt för åren från och med 1851 till och med 1865. En sådan fattigstatistik, grundad på nominativa redogörelser, vore högeligen att önska äfven för vårt land. Jag har formulerat ett förslag till stadgande om skyldighet för hvarje Svenskt fattigvårdssamhälle att afgifva årlig redogörelse rörande sitt fattigväsande, och jag förbehåller mig rättighet, att, när Herr Talmannen i föredragningen hunnit till det ställe i Utskottets förslag, hvarest det af mig formulerade stadgandet lämpligen kan införas, särskildt få framställa yrkande om proposition på bifall till mitt berörda förslag.

Utan tvifvel är frågan om den lämpligaste och bästa organisationen af fattigvården af utomordentlig vigt. Under de sednaste århundradena har samhället undergått en stor ombildning äfven i de hänseenden, hvilka tillföre utöfvade inflytande på fattigvården. Före reformationen var densamma mera en kyrklig än en borgerlig angelägenhet; och än i dag ombesörjer i den katholska verlden kyrkan en stor del af fattigvården. I

det gamla samhället bildade gillena, skråna och andra korporationer inom sig afslutade kretsar, hvilka sörjde hvar och en för sina fattiga. Allt detta har förändrat sig. Det gamla samhällets ståndindelningar och grupperingar, hvarigenom den enskilde understöddes af en större eller mindre krets, äro försvunna. Det är därför hög tid att samhället organiserar sig på nytt i de fria associationernas form, vare sig att dessa associationer afse fri kristlig välgörenhet eller ock inbördes hjälp och understöd vid tillfälle af sjukdom och nöd. På sådan väg kan otroligt mycket godt åstadkommas till lättnad för den officiella fattigvården. För en del år sedan gjorde den bekante Chalmers i Glasgow ett storartadt försök i sådan riktning. Han öfvertog nemligen med sina hjelpare och vänner fattigförsörjningen i ett af Glasgows största och fattigaste distrikt. Han utförde hvad han åtagit sig med långt ringare uppoffring af penningar, än det officiella fattigväsendet förut hade fått vidkännas; och, hvad mera är, hans verksamhet var välsignelserik, under det den officiella fattigvården verkade demoraliserande. Råd, vägledning, anvisning, med ett ord: personligt, kristligt deltagande för den fattige kräfvades framför allt. Den, som blott kastar en skärf åt den fattige, kommer honom att se nedåt; men den, som med kristlig barmhertighet och personligt deltagande närmar sig honom, får honom att blicka uppåt med förtröstan och förtroende. För att fatta mig kort rörande denna sida af frågan vill jag endast tillägga, att man vid organisationen af fattigvården bör lemna så mycket som möjligt åt den enskilda välgörenheten, samt att det officiella fattigväsendet endast må öfvertaga hvad den enskilda välgörenheten går förbi eller skjuter från sig.

Detta är hvad jag velat hafva i allmänhet sagt rörande förevarande öfverläggningsämne. Kanske är det icke på sin plats att nu yttra något om detaljerna i de grunder, Utskottet föreslagit för en ny fattigvårds-lagstiftning. Dock kan jag icke tillbakahålla min förundran deröfver, att ett Utskott, hvars medlemmar synas hysa så menniskovänliga känslor, som inledningen till sjelfva förslaget tyckas utmärka, kunnat framkomma med hemställan om förhöjande af den personliga fattigvårdsafgiften utöfver det belopp, hvartill den i nu gällande fattigvårdsstadga är fastställd. Man skulle snarare väntat ett förslag om afskaffande af samma afgift; ty ingen beskattning är orättvisare och obilligare än den å person utan afseende å personens förmåga att utgöra skatten. De så kallade kapitationsafgifterna hafva alltid utgjort och skola alltid utgöra föremål för väl grundade anmärkningar. Jag finner endast en anledning att bibehålla de för närvarande utgående personliga fattigvårdsafgifterna, den nemligen att utgörande af samma afgifter kan höja sjelfmedvetandet och sjelfkänslan hos dem, hvilka, ehuru sjelfve stående på gränsen emellan förmåga att sjelfve försörja sig och behof af fattigunderstöd, dock lära finna tillfredsställelse i att lemna en skärf till lindrande af sina ännu sämre lottade likars nöd.

Sist vill jag ock uttala mina betänkligheter mot Utskottets, i strid mot Första Kammarens beslut, gjorda hemställan, att klagan icke får föras öfver kommunalstämmans beslut, hvarigenom fattigunderstöd förvägrats den, som deraf är i behof. Den af Utskottet uppställda princip, att
kommunens

kommunens skyldighet att understödja sine fattige endast i två fall bör vara obligatorisk, synes mig väl kunna hafva tålt den modifikation, som Första Kammaren gifvit derät genom tillståndande af rättigheten att öfverklaga kommunalstämmans beslut. Undantag upphäfva icke en regel; och man torde kunna förutsätta en sådan hårdhet hos en eller annan fattigvårdsstyrelse och kommunalstämma, att ett korrektiv deremot bör möjliggöras.

Herr Kinmanson: I likhet med den siste talaren tillåter jag mig att uttrycka mitt ogillande af en del utaf de till stöd för Utskottets förslag anförda motiv. Denne talare fäste sig företrädesvis vid Utskottets yttrande angående en förmenad, i vårt land ännu faktiskt kvarstående olikhet inför lagen. Jag vill tillika framhålla ett annat omdöme af Utskottet, då det bland bidragande orsaker till fattigvårdstungan äfven anför en hos oss herrskande ringaktning mot kroppsarbetet. Dessa hårda beskyllningar äro ogrundade och osanna, och deras tyngd må derföre återfalla på Betänkandets författare.

Jag vänder mig härefter till det af de båda Utskotten uppgjorda förslagen till grunder för en ny fattigvårdslag, ehuru endast för att yttra något om den del deraf, som nu är föredragen. Det har visat sig, att nuvarande fattigvårdslag blifvit missförstådd eller så uppfattad, att den behöfvande skulle ega att ovilkorligen blifva hulpen och fattigvårdsstyrelserna hafva ovilkorlig skyldighet att lemna honom understöd. Jag anser mig derföre böra erinra, hurusom 1:sta och 4:de §§ i gällande fattigvårdsförordning göra understödet beroende af pröfning af behofvets tillvaro och beskaffenhet, med hufvudsakligen lika rätt för fattigvårdsstyrelse som den, hvilken det framlagda förslaget 2:dra punkt medgifver, derest det ej bör antagas att meningen varit att förklara styrelsens förfarande härvid beroende endast af godtycke. Emellertid har fattigvårdsförordningen blifvit missförstådd, och detta är redan tillräcklig anledning att förändra eller förtydliga dess stadganden i den riktning som anses vara den bästa. Vid en sådan förändring bör man dock akta sig för att de nya föreskrifterna icke i sin ordning varda missförstådda, hvilket otvifvelaktigt skulle blifva fallet om Utskottets förslag i oförändradt skick och utan tydligare bestämningar antoges till lag.

Den sociala pligt, som utöfvas genom fattigvård, förblifver alltid oeftergiftig, huru än medlen för dess uppfyllande må inom särskilda länder vara ordnade. Då egna krafter svika och enskild tillgång saknas, då ingen anhörig kan hjälpa och icke heller den enskilda välgörenheten bistår, då, men ej förr, lemna den allmänna fattigvården en nödhjelp. Den bör noga akta sig för att förlama omtanken för egen bergning, men också aldrig undandraga sig att bistå den verkligt nödstälde. En sådan fattigvård antager gerna ett allvar, som får utseendet af stränghet, utan att derföre hjälpen kommer att saknas, då nöden gör den nödvändig. Det nya förslaget motsvarar åtminstone icke en sådan föreställning om samhällets pligt; och anledning att på ett eller annat sätt oriktigt uppfatta detsamma förekommer redan genom den motsats, som blifvit uppdragen emellan 1:sta och 2:dra punkterna, i det att enligt den 1:sta, jemförd

med den 11:te punkten, vansinnig person och föräldralöst barn utan egen tillgång blifvit *ovilkorligen berättigade* till fattigunderstöd, medan enligt 2:dra punkten aldrig, vanför eller sjuk person *må* erhålla dylikt understöd endast när *fattigvårdsstyrelse pröfvar sådant nödigt*. Fattigvården kallas i sednare fallet *frivillig* i stället för *obligatorisk* i det förra. Men det inses lätteligen att grunden för understöds meddelande efter 1:sta eller 2:dra punkten ytterst är en och samma. En vansinnig får väl ej understöd, derföre att sjukdomen heter vansinne, utan emedan hans tillstånd i följd af sjukdomen påkallar andras hjälp. Sålunda kan naturligtvis äfven en medellös person, som ådragit sig annan sjukdom än vansinne eller blifvit vanför eller som hunnit till hög ålder, vara i följd af sitt tillstånd lika hjälplös som en vausinnig och följaktligen, med nödvändig konsekvens, lika berättigad till understöd som någon enligt 1:sta punkten. På samma sätt kan ett barn, som ej mistat sina föräldrar, ändock befinnas i belägenhet att påkalla fattigvårdens omsorg lika mycket som ett barn, hvars båda föräldrar äro döda. Det kan ej finnas någon rimlig anledning, hvarföre behöfvande i alldeles lika grad af hjälplöshet likväl borde försättas i alldeles olika ställning till fattigvården, derföre att hjälplöshetens orsak icke hade samma benämning. Ur denna synpunkt skulle understöd enligt 2:dra punkten snart kunna framträda lika obligatoriskt som enligt den 1:sta och kunna fordras med lika ovilkorligt berättigande; i afseende å hvilka i förslaget förekommande ord det för öfrigt må anmärkas, att de, såsom uttryckande ett fullt erkänt juridiskt anspråk, icke ens borde i en fattigvårdsdrag begagnas. Å en annan sida åter skulle denna 2:dra punkt, just i följd af sin antydda motsats till 1:sta punkten, eller den att afse hvad man kallat frivillig fattigvård, kunna, allt efter som uppfattningen deraf i den ena eller andra riktningen förmådde att göra sig gällande, utveckla en fattigvård, som utan urskiljning ansåg sig berättigad af förvägra begärdt understöd och som i frivilligheten inlade endast godtycke, förgätande pligten. På sådant sätt funnes icke vidare för samhället någon trygghet derför, att den verkligt behöfvande undfinge den nödhjelp, hvilken man dock torde vilja tillägga honom. Ty det måste väl anses stridande mot samhällets intresse, att någon dess medlem lemnas så utan hjälp, att han dör af hunger eller förgås af elände; lika visst som det ej kan vara förenligt med samhällets fördel att en sådan fattigvård uppkommer som understödjer utan pröfning och utan behof, och som förqväfvär en af frihetens vackraste yttringar eller omtanken för egen och de sinas bergning. Det är förmedlingen emellan båda dessa ytterligheter, som fattigvården, biträdd af den enskilda välgörenheten, har till sin svåra uppgift.

De 1:sta och 2:dra punkterna i förslaget, nu af alltför ötydlig mening, böra derföre, vid den nya lagens utarbetande, bringas i full öfverensstämmelse med hvarandra på ett syftesenligt sätt, enär de eljest kunde föranleda ännu menligare missförstånd, än nu gällande fattigvårdsdrag någonsin åstadkommit. Ett exempel i detta hänseende ligger nära till hands. Vid undersökning angående de närmaste anledningarne till ökad fattigvårdstunga skall det befinnas, att fattigvårdens största svårighet består i omsorgen för värnlösa barn. I afseende å äldre behöfvande personer är det jemförelsevis lätt både att mäta behovets vidd och finna lämpligt sätt för understödets lemnande; men då barn, äfven om de hafva sina föräldrar eller en af dem i lifvet, sakna tillsyn ända derhän att fattig-

vården bör mellankomma, hvilket ofta förefaller särdeles med hänseende till oäkta barn, så träffas fattigvårdsstyrelserna härigenom af de största bekymren i förening med kännbara kostnader. En ny fattigvårdslag borde därför innehålla närmare bestämmelser till ledning för fattigvårdsstyrelsernas åtgärder i ett ämne, som framställer sig bland det viktigaste vid all fattigvård. Det nya förslaget saknar likväl sådan närmare föreskrift. I motiven åter till det af Andra Kammarens Utskott afgifna Betänkandet yttras till en början ganska riktigt, att kommunen bör se till att fattiga barn ej gå omkring och tigga, vänjande sig vid sysslolöshet och ett kringstrykande lif, och att samhället, genom att taga vård om de i hemmet försummade barnen, säkrast motverkat tillväxten i fattiges antal och i fattigvårdsbördan. Men knappt har detta blifvit sagdt, förr än Utskottet tillägger att, om denna pligt åsidosättes, barnens betande inom kommunen likväl icke lär kunna förbjudas, utan måste tolereras, dock att sådant betande aldrig må utsträckas till angränsande eller mera aflägsna socknar. Likasom någon missuppfattning synes hafva föranlett den sålunda antydda föreställningen att landet i öfrigt vore utan olägenhet af sättet för fattigvårdens handhavande inom hvarje särskild kommun, och att tiggeriets vådor endast vore beroende af orten, der det utöfvades, torde det vara möjligt, att Andra Kammarens Utskott, vid dess nämnda anförande, icke riktigt bedömt 2:dra punkten af det utaf Första Kammarens Utskott uppgjorda förslaget. Om deremot samma anförande återgifver den rätta meningen och således innefattar en förklaring af hvad i sjelfva verket bör med frivillig fattigvård förstås, en fattigvård som då icke förtjenade detta namn, så visar sig häraf tydligen, att förslaget till ny fattigvårdslag är bygd på grunder, hvilka, i sig sjelfva oantagliga, icke äro passande för vårt land och dess förhållanden. Ty, för att nu blott fullfölja redan omfördälda exempel, intet kan väl för samhället vara vådligare, än att lagen sjelf medgifver tiggeri för barn och sålunda sjelf främjar en demoralisation, som vanligen bildar onyttiga eller farliga medlemmar inom samhället. Här måste samhället ingripa och i sitt eget intresse söka förebygga både tiggeriet och dess svåra följder.

Ehuru jag således anser de nu föredragna punkterna af det nya förslaget vara utan öfverensstämmelse sinsemellan, ofullständiga och otydliga eller till sin grund oriktiga, torde det dock ej vara lämpligt att framställa andra förslag eller yrkanden, hvilka möjligen kunde föranleda en för sakens slutliga behandling skadlig tidsutdrägt. Jag tror nemligen det angelägnaste vara, att en underdånig skrifvelse med begäran om revision af fattigvårdsförordningen kan vid denna riksdag medhinnas, förvissad som jag är, att Regeringen skall omhändertaga frågan i hela dess vidd och att vid den nya lagens utarbetande skall uppmärksammas ej allenast hvad förslaget kan komma att innehålla utan ock den inom Kamrarne förda diskussionen.

Herr Statsrådet Carlson: Utan att fästa mig vid den motivering, som föregår Utskottets Betänkande, och då jag anser, att hufvudsaklig vikt här ligger på det förslag, som blifvit af detta Utskott och det för frågans behandling af Första Kammaren tillsatta gemensamt framlagdt, äfvensom då jag tror, att det ärende, som nu är å bane, intager ett framstående rum bland Riksdagens viktigare frågor, har jag anhållit att derom få yttra några ord.

Fattigvården — det visar sig redan af diskussionen inom Riksdagen — utgör ett af de svåraste ämnena för lagstiftningen. Det är icke egentligen behäftadt med den art af svårighet, vid hvilken man, efter att hafva besegrat en mängd af mötande hinder, slutligen kommer till målet, utan med en svårighet af det slag, som kan sägas vara olöslig, ungefärligen på samma sätt som med qvadratens förhållande till cirkeln, hvilket väl kan med ett visst närmande uttryckas, men som dock slutligen alltid lemnar något ofullständigt.

Vår fattigvårdslagstiftning i nyare mening har i sjelfva verket tillkommit så sent, att det med skäl kan utgöra föremål för förundran, att den redan hunnit så klart ådagalägga sina verkningar. Det gamla stadgandet i kyrkolagen — att hvarje härad och socken skall försörja sina fattiga — innebär icke hvad detsamma efter vårt föreställningssätt kunde anses betyda, emedan der saknas alla bestämmelser om: hvilka som skulle anses såsom fattige; efter hvilka grunder beslut skulle fattas i sådana frågor; huru bidragen skulle utgöras, och slutligen förhållandet mellan församlingarne. Märkligt är att det första förhållande, som behöfde ordnas, var förhållandet mellan församlingarne, hvilket skedde genom Kongl. Brevet af den 7 December 1788. Sedermera var det Riksdagen 1809, hvilken, liksom i så många andra, äfven i detta hänseende gaf utgångspunkten till en ny sakernas ordning, derigenom att den gjorde hemställan om en fullständig fattigvårdsstadga. En sådan utarbetades ock af en komité, som tillsattes 1810 och afgaf sitt utlåtande 1821, men den Riksdag, då ärendet förekom, eller 1823 års Riksdag, afslog den i detta hänseende gjorda framställningen, och först 14 år derefter blef frågan ånyo väckt till lif genom den framställning Riksdagen gjorde till Kongl. Maj:t om ändring af vissa enskilda bestämmelser i lagen. En komité förordnades för utarbetande af en fullständig författning, och sedan förslaget dertill blifvit uppgjort och af 1841 års Riksdag granskadt, utfärdades fattigvårdsstyrelsen af den 25 Maj 1847.

Ungefär vid samma tid infördes en likartad fattigvårdslagstiftning i Norge. Dess hufvudsakliga bestämmelser i afseende på hvilka personer skulle vara föremål för den obligatoriska fattigvården voro nästan helt och hållet lika med de hos oss antagna. Det dröjde emellertid icke längre än till år 1853, då på Riksdagens begäran en ganska betydlig modifikation gjordes i detta stadgande, då det bestämdes, att endast sådana nödställda medlemmar af samhället, som af ålder, sjukdom eller vanförhet voro urståndsatte sig försörja, skulle vara föremål för den lagbestämda fattigvården. Det är nu denna karakter af fattigvården, som Utskottet föreslagit att förändra.

Ehuru mycket blifvit sagdt och verkligen kan sägas om orsakerna till den allt mer och mer tryckande fattigvårdsbördan, tror jag likväl, att man kan hafva tillräckliga anledningar, som tala för behovet och nödvändigheten af en förändring, om man afser de verkningar, som sjelfva lagstiftningen framkallat. Skulle dessa verkningar, som yttrat sig i en allt tyngre utgiftsbörda, framträdtt ensamt hos oss i sammanhang med fattigvårdslagstiftningen, kunde man möjligen hysa någon tvekan, om ur denna källa de varseblifna verkningarne vore att härleda. Men äfven öfriga länder, hvilka haft en lagbestämd fattigvård, hafva haft samma erfarenhet, nemligen att den tvungna fattigvården haft till omedelbar följd, i samma mån som

tvånget varit starkare, en större stegring af sjelfva fattigdomen. Och grunden härtill är ingen annan än den, att, om än lastbara vanor och falska beräkningar må vara den vanliga anledningen till fattigdomen, är dock brist på omtanke hufvudkällan; och denna bristande omtanke uppmuntras icke af något medel mera än af vissheten att få sitt understöd genom andra. Detta är ock orsaken, hvarför den tvungna fattigvården *stegrar* det onda, som den skulle afhjelpa, och mångdubblar antalet af dem, som skola vara föremål för dess åtgärder.

Såsom sagdt är, hafva samma verkningar visat sig i andra länder. Det är icke min mening att nu uppehålla tiden med någon vidlyftigare utredning i detta hänseende. Jag vill blott erinra om förhållandet i tvänne länder, England och Norge. I England hade verkligen de orsaker, jag nu antyd, åstadkommit eu så stark verkan, att förpaktaren tvekade att bruka jorden, emedan det till följd af den betungande fattigvården knappt lönade sig, och en allmän arbetslöshet uppkom. Men det, hvarå jag ber att synnerligen få fästa uppmärksamhet, är, att, sedan den nya fattigvårdslagstiftningen infördes i England, fattigvårdsbördan öfver hufvud sjunkit till blott en tredjedel af hvad densamma före denna lagstiftning utgjorde, hvilket, enligt mitt förmenande, är ett bevis, att man genom lagstiftningen *kan* komma till en verklig förbättring.

Det är otvifvelaktigt, att, *om* det så förhåller sig, om man kan genom fattigvårdslagstiftningen minska fattigbördorna, är den riktning, man bör följa, just den som här blifvit anvisad. Jag säger med flit *riktningen*, emedan jag icke kan och måhända icke bör ingå i en så detaljerad granskning, som kan utgå från en mera mångsidig erfarenhet, utan hufvudsakligen vill yttra mig om sjelfva grundtanken. Och hvad jag kan säga är, att, ehuru den erfarenhet, som i det departement jag har äran tillhöra kan samlas angående fattigvården, är af en ganska olika beskaffenhet och omfattning mot den, som bör kunna vinnas inom kommunerna, enär de ärenden, som i detta departement behandlas, egentligen afse besvär öfver fattigvårdsstyrelsernas åtgärder eller beslut i fattigvårdsmål samt tvister mellan särskilda samhällen, så bör jag dock säga, att denna erfarenhet, så vidt den sträcker sig, gifver anledning till det antagandet, att den grundtanke, hvarpå Utskottets förslag blifvit bygdt, verkligen är den som man bör följa vid en förbättring i denna lagstiftning, och att den riktning Utskottet inslagit är den rätta.

Att stora svårigheter dermed äro förbundna, vill jag icke förneka; icke heller att stor vigt ligger på de detaljer, hvarigenom denna grundtanke kommer till genomförande; hvilket äfven blifvit genom andra länders erfarenhet bekräftadt. Men så mycket är säkert, att, då man lossar på tvånget, återtaga de moraliska driffjedrarne sin spänstighet, och den känsla af barmhertighet mot en lidande like, som utgör sjelfva hufvudroten för all sann fattigvård, kommer då till sin rätt, på samma gång den fattige hänvisas till den omtanke om eget väl, som rättstvånget förlamar och qväfver. Och när förhållandena på denna väg blifva bättre, kommer ock allmänhetens omtanke att mera riktas på den *förekommande* fattigvården, som tillstoppar källorna till det onda man vill söka att lindra.

Det andra exemplet, hvaröfver jag icke vill vidlyftigt yttra mig, emedan detsamma tjenat Utskottet till ledning, lemnar Norge. Der infördes,

alldeles samtidigt, nästan enahanda fattigvårdslagstiftning, som den vi ännu ega; men man kom något tidigare att fästa sin uppmärksamhet vid nödvändigheten att i densamma införa något mildare bestämmelser, och dessa hafva äfven blifvit följda i det förslag, som afgifvits af Första Kammarens Utskott och nu äfven af denna Kammares. Har nu denna öfvergång kunnat ske i brödrariket och hafva de nya bestämmelserna der funnits både verkställbara och ändamålsenliga, så tror jag mig deraf kunna sluta till att de i vårt land icke äro otillämpliga.

Vid en ny lagstiftning befinner man sig ofta i en ganska stor tvekan, då man frågar sig sjelf, hvilken inverkan nya, hittills icke pröfvade grundsatser i praktiken må komma att utöfva.

Det måste därför alltid vara en fördel, att i ett land med så beslättrade förhållanden, som Norge har till vårt, försök der blifvit gjorda under sex års tid och, så vidt erfarenheten hittills visat, utan att man deraf haft att beklaga menliga följder. Jag tror ock, att denna erfarenhet fästat uppmärksamheten å ett förhållande, som utan tvifvel bör afses, icke minst i det ögonblick då man står i begrepp att uttala sig angående lagstiftningen eller *sättet att verkställa den*. Jag tror, att i Norge, likasom jag föreställer mig att fallet kommer att blifva äfven här, öfvergången visat sig svår, och den har därför af de verkställande gjorts så lindrig som möjligt.

Jag tror ock, att kommunerna hos oss, af dessa svårigheter föranledda, skola söka att göra denna öfvergång lindrig; men otvifvelaktigt är, att sedermera, under fortgången af dess verkningar, den i lagstiftningen inburna principen skall taga ut sin rätt och återföra förhållandet till ett naturligare och sundare skick.

På dessa grunder är det jag, under det jag visserligen tror, att en del af de bestämmelser, som i förslaget förekomma, påkalla en noggrannare granskning, likväl är af den öfvertygelse, att *grundtanken* till förslaget förtjenar Kammares bifall.

Herr Kolmodin: Efter den grundliga granskning, som af föregående talare blifvit egnad åt motiven i detta Utskotts-betänkande, hade jag ämnat att, utan någon allmän inledning, vända mig direkte till de grunddrag till en framtida fattigvårdslagstiftning, som Utskottet i sitt Betänkande framställt. De tvänne närmast föregående talarne hafva dock genom sina yttranden nödgat mig att till någon del uppgifva denna min afsigt samt förutskicka några allmänna anmärkningar. Herr Treffenberg har, med anledning af ett yttrande i Betänkandet, förklarar, "att han aldrig hört någon människa uppgifva fattigvårdslagstiftningen såsom orsak till fattigvårdsbördans tillväxt." Omedelbart efter honom förklarade emellertid Herr Statsrådet Carlson från ministerbänken, att förenämnda uppfattning vore berättigad. Herr Treffenberg har således onekligen fått sin föreställning i detta afseende på ett ganska afgörande sätt korrigerad. Jag får dock för min ringa del bekäuna, att jag ej kan dela Herr Statsrådets uppfattning. Vår fattigvårdslagstiftning må vara felaktig och tarfva en allvarsam revision; men svårligen skall man kunna bevisa, att dess innehåll är skuld till pauperismens tillväxt. Icke fattigvårdsstadgan, utan det sätt, hvarpå den blifvit tillämpad, har utöfvat ett skadligt inflytande i

detta afseende. Jag uttalar ej detta såsom ett strängt tadel mot myndigheterna. De hafva, ledda af ren filantropi, gifvit författningen en tydning, som jag för min del ej kan anse vara af innehållet berättigad. Härifrån härleder sig detta pockande, oförnöjda sinne, som så ofta framträder hos de hjälpbehöfvande och hvilket blifvit så mångfaldigt öfverklagadt. Det är ock på detta sätt, som fattigvården blifvit belamrad med personer, hvilka aldrig bort komma i åtnjutande af dess understöd. Men då jag sålunda medgifver, att lagtillämpningen ökat fattigvårdstungan, vill jag ändå knappast medgifva, att den i egenskap af lockmedel bidragit till detta resultat. — Lättsinne och slöhet äro de magter, som vanligtvis förse fattigvården med dess subjekter. Det ligger då i sakens natur, att icke förhoppning om framtida fattigvård, utan djurisk tanklöshet är den allmänt verkande orsaken i sådana fall. Jag uttalar detta med så mycket större tillförsigt, som det underhåll, fattigvården vanligen lemnar, omöjliggen för någon menniska kan innebära en lockande framtidsutsigt.

Det förefanns under sådana förhållanden intet skäl för Utskottet att handlost bortkasta det bestående och gifva oss ett, såsom man behagar kalla det, splitternytt system. Då jag ej vidare vill begära ordet i denna fråga, ämnar jag begagna mig af den medgifna tillåtelsen att i ett sammanhang behandla hela Betänkandet samt dervid se till, om detta system, som, enligt hvad nyss blifvit upplyst, lärer vara lånadt från Norge, för så vidt det finnes nedlagdt i Utskottets Betänkande, är grundadt på rättvisa och billighet eller på principlost godtycke.

Jag har med icke ringa förvåning följt behandlingen af fattigvårdsfrågan inom Första Kammaren. De tillägg, som blifvit gjorda af denna Kammares Tillfälliga Utskott N:o 2, hafva ej bidragit att utplåna eller förminska denna känsla. Öfverraskningarne börja här ifrån början. Man framlägger någonting splitternytt i fattigvårdsväg, benämndt "frivillighets-system", till skilnad från det närvarande som kallas "det obligatoriska." Jag öfvergår till systemet, och det första stadgande, som möter mig, handlar om *obligatorisk fattigvård*. Detta, säger man, är ett undantag från regeln. Låt så vara! Men detta är ett så viktigt undantag, att man satt det ofvanom sjelfva regeln samt gjort det till sjelfva systemets hufvud- och utgångspunkt. Jag må bekänna, att jag ej är riktigt förtrogen med detta slag af systematisering.

Den "obligatoriska fattigvården" omfattar "föräldralösa minderåriga barn samt vansinnige" och deremot är ingenting att invända. Nu inträder "frivilligheten." Den bör, enligt Utskottets åsigt, afse personer, "som af sjukdom, ålder eller vanförhet äro förhindrade att försörja sig sjelfva." Dessa böra, efter Utskottets mening, "kunna få påräkna vederbörande kommuners understöd", men kunna också, om man så för godt finner, med dessa kommuners goda minne få svälta ihjäl. Mot kommunalstämmornas beslut i detta hänseende gifves ingen appell. Jag frågar nu, om denna indelning eger någon i sakens natur inneboende giltighet. Förefinnas ej inom den sednare kategorien grader af elände, hvilka lika väl som de i första punkten behandlade betinga en obligatorisk fattigvård. Låtom oss ställa en vansinnig, som eger hand och fot till sin disposition, bredvid en till händer och fötter lam menniska. Hvilkendera är med hänsyn till föreliggande fråga den mest nödställd? Utan tvifvel den sistnämnde, som

ohjelpligt måste svälta ihjäl på den fläck man lägger honom, medan den vansinnige, drivven af hungerns tvingande kraf, instinktmässigt skulle fly från ett hjertlöst samhälle, för att söka hjälp i bygder, der mera barmhertighet finnes.

Förhåller det sig annorlunda med de minderåriga barnen? Det är visst sannt, att barn, som förlorat sina föräldrar, äro hjälplösa, men äro barn, som vanvårdas af sina föräldrar, det mindre? De förra kunna dock möjligen under föräldrarnes lifstid hafva fått en god uppfostran, men de andra hafva vanligtvis allt ifrån sin födelse saknat all verklig föräldravård, under det de erhållit rika föredömen i all slags uselhet och synd. Förhållanden kunna tänkas, då de förras ställning och utsigter kunna vara vida ljusare än de sednares.

Mig synes, att om Konungens Befallningshafvandes pröfningsrätt bör finnas i det ena fallet, så bör den i det andra icke saknas.

Herr Statsrådet Carlson har visserligen sagt, att systemet är pröfvadt och befunnet godt i Norge, samt antydt att egentligen blott sjelfva öfvergången är svår. Jag delar fullkomligt denna sistnämnda åsigt. Tillämpar man systemet konsekvent mot desse gamle, vanföre och sjuke, så skall väl till en början jemmerropen blifva något högljudda, men de skola aftaga och till fullo tystna innan kort.

För min del får jag dock förklara, att jag af hela min själ ogillar detta system, det må nu vara lånadt från England eller Norge, äfven om det alls icke skulle medföra någon annan skada än den, att, inskrifvet på bladen af vår lag, blifva ett vittnesbörd om den närvarande tidens hjertlöshet och brist på grundsatser.

Jag öfvergår nu till andra afdelningen af förslaget, som rörer "fattigvårdssamhället." Detta utgöres i regel af hvarje socken på landet samt hvarje stad. Ur den gällande fattigvårdsstadgan har man lånad en bestämmelse, enligt hvilken dock flera socknar på landet kunna förena sig om gemensam fattigvård. För mig synes det vara klart, att en dylik gemensamhet omöjligen låter förena sig med det s. k. "frivillighetssystemet." Om socknarna A, B, C och D förena sig om gemensam fattigvård och en person från kommunen D, som hör under frivillighetskategorien, söker understöd hos fattigvårdsstyrelsen samt får afslag, till hvilken kommunalstämma skall han vända sig? Männe till den i D, och skall denna sockens kommunalstämma kunna ålägga hela distriktet att utgifva fattigvårdsbidrag till en af socknens medlemmar. Jag kan ej tro, att Utskottet tänkt sig en slags unionsstämma, en utväg som förefaller mig ännu orimligare.

Utskottet har å andra sidan och i motsats till detta gemensamhets-system förordat socknarnes indelning i rotar. Det kan ej vara min mening att förneka de fördelar, som en dylik fördelning på många ställen kan medföra. Jag vill blott påvisa, att dylika åtgärder måste vara underkastade ganska sträng kontroll, om ej mycken orättvisa på andra ställen skall deraf härflyta. Det finnes nemligen, så väl i stad som på land, lokaler, hvilka liksom af naturen äro anvisade till hemvist åt den fattigare delen af befolkningen. I många städer äro hela trakter uteslutande bebödda af arbetsklassen, och på landet vill jag blott hänvisa till landthamnar och fisklägen, hvilka af helt naturliga skäl, belägna i utkanten af

kommunerna, allmänt utgöra och nödvändigt måste förblifva samlingspunkter för en talrik men fattig befolkning. Att gent emot dessa trakter uppställa erforderlig röstöfvervigt torde för de öfriga delarne af de flesta kommuner innebära föga eller ingen svårighet; och härigenom skulle hela den egentliga fattigvårdsbördan inom dessa kommuner blifva lagd på dem, som aldrig minst förmå att bära den.

Vill man således införa roteindelning, må man äfven i detta fall meddela besvärsmätt och låta frågan underkastas Konungens Befallningshafvandes pröfning.

Vid tredje afdelningen, som athandlar "hemortsrätten", har jag endast en liten anmärkning att göra. Man stadgar här, "att den, som fyllt 15 år, har hemortsrätt der, hvarest han vid 2 på hvarandra följande mantalsskrifningar blifvit skattskrifven." Jag vill härvid blott påminna derom, att man, enligt gällande bevillningsstadga, först vid 18 år skattskrifves, och att det således vore skäl, att Utskottet, för att nyttja ett bekant infall, bragte sina uttryck i närmare öfverensstämmelse med sina opinioner.

Jag öfvergår nu till femte afdelningen af förslaget och vill här uttala min oförställda förvåning deröfver, att ett Utskott, som så högt nitälskar för allas likhet inför lagen, kunnat göra sig skyldigt till ett förslag, som på det mest eftertänkliga sätt ställer sig olika för den rika och den fattige. Kapitulationsavgifter, som alltid äro vanskliga, blifva, om de bestämmas till högt belopp, rent af vidriga; ty det, som för den förmögne ännu är en obetydlighet, innebär ofta för den fattige en stor och kännbar uppföring. Att Utskottet ställt denna afgift högt, vågar jag påstå, då den efter förslaget, så för man som qvinna, gör vida mer än halfva kronoskattebeloppet. Utskottet har möjligtvis härvid utgått från den synpunkten, att det är billigt att den fattige jemförelsevis får betala mer än den rike, enär den förre står närmare behofvet af fattigvård än den sednare. Jag tror ej, att vi böra gifva våra arbetare ett memento i detta hänseende och aldraminst i den här föreslagna formen. Jag får sålunda här afgifva min protest mot den föreslagna förhöjningen af den personela fattigvårdsavgiften.

Vi komma nu till den sjette afdelningen, i hvilken det nya systemet tyckes hafva sin egentliga tyngdpunkt och hvarest motsatsen mot det bestående bjertast framträder. Medan man förut sökt förhindra tiggeri och kringgång såsom demoraliserande, så lösleppas nu dessa utvägar till uppehälle inom kommunerna. Utskottet förklarar visserligen, det fattigvården bör så ordnas, att betlande förekommes; men om kommunen försummar detta, hvilket ytterst beror på tiggaren att bedöma, så må man opåtaladt tigga samt medelst denna utväg upphemta det sålunda fulländade frivillighetssystemets bidrag. Öfver kommunens gräns må man dock ej utsträcka sina "näringsvägar". Då finner Utskottet saken ytterst betänklig. Utskottet har nemligen bundit brottsligheten vid den jordfläck, der tiggeriet föröfvas. Om Herr N. N. från A. passerar kommunen B, så må gerna alla tiggare i B. uppehålla honom med sina klagovisor och tömma hans fickor med sitt gnäll. De äro då i sin goda rätt; men vandra de från B. in i kommunen A. och anlita Herr N. N. om en liten allmosa, då skola barnen hemförslas på vederbörande kommuners bekostnad och

de äldre, män som kvinnor, insättas i kronohäkten eller på särskilda arbetskorpsor. Finnes det en gnista af rättvisa i hela denna tiggarelagstiftning? Jag måste bestrida detta. Tvänne Utskottsledamöter hafva ock funnit detsamma samt i sina reservationer sökt göra tiggeriet till en så fri näring som möjligt.

Jag erkänner deras konsekvens, men måste motsätta mig hela systemet af det enkla skäl, att tiggeriet, som vid hvar mans dörr upphemtar bidragen, trots frivilligheten, är den aldri sämsta fattigförsörjningsmetod, både för gifvare och tagare.

Man tänke sig systemet färdigt och utveckladt till fullt omfång, med sina kringirrande horder af minderåriga tiggare, hvilkas arbetsfält sträcker sig från ena ändan af landet till den andra, och hvilkas antal städse rekryteras från dessa olyckliga hem, hvarest föräldrarna anse som en fördel att sända sina barn så långt bort, att de i lyckligaste fall slippa att få se dem åter. I rättvisans, sedlighetens och den goda ordningens namn måste jag alltså protestera mot så väl Utskottets som reservanternes uttalade meningar.

Jag skall nu sluta, men dessförinnan måste jag ännu framställa en allmän anmärkning. Det framlagda förslaget är ämnadt att afse äfven städernas förhållanden. Jag måste dock bekänna, att Utskottet synes mig helt och hållet hafva förbisett desamma, ty med undantag deraf att ordet "stad" på ett par ställen i Betänkandet förekommer, kan jag ej finna, att det ringaste afseende blifvit fästadt på denna viktiga sida af fattigvårdsväsendet.

Då t. ex. frågan om klagomål öfver fattigvårdsstyrelsens vägran af fattigvård afhandlas, så hänvisar Utskottet helt generelt de klagande till kommunalstämma. Jag har emellertid aldrig hört talas om någon sådan institution i städerna och tror alltså, att Utskottets bestämmelser äfven i denna punkt torde tarfa en liten revision, innan de framläggas för Kongl. Maj:t.

Under den föregående diskussionen har en talare i min närhet yttrat, att vi måste "organisera barmhertigheten" och dervid hänvisat till Skottland och den store man, Chalmers, som i detta land utfört detta verk. Jag är långt ifrån att bestrida vigten af dylika organisationsåtgärder, men ber endast att få påminna, att för dem fordras stora personligheter, samt att de aldrig lyckats för stora lagstiftande församlingar.

Sedan jag uttalat min åsigt, anser jag mig dock ej böra framställa något bestämdt yrkande. Hvarje sådant skulle synas alltför strängt inför den mening, som i närvarande stund lyckats göra sig gällande med hänsyn till fattigvårdsfrågan, samt till följd deraf sannolikt vara fullkomligt lönlöst. Jag får derföre vara nöjd med att i Riksdagens protokoll hafva fått nedlägga min enskilda mening om detta viktiga ärende samt dervid hafva fått tillfälle att uttala den inför den man, på hvares handläggning detsamma ytterst och sist beror.

Då flere ledamöter anmält sig att tala i ämnet och öfverläggningen alltså icke före middagen syntes kunna afslutas, åtskiljdes nu Kammaren klockan half 3 eftermiddagen, men sammanträdde åter

Kl. 6 e. m.

§ 9.

Herr Talmannen tillkännagaf, att Herr Grefve Posse anmält sig till erhållande af ordet.

Herr Grefve Posse yttrade: Innan statsregleringen afslutas, är det af vigt att med säkerhet känna, huruvida några medel, utom dem Riksdagen förut beviljat, ytterligare måste anskaffas åt de nödlidande i våra sydligare provinser, och derföre anhåller jag om Kammarens medgifvande att till Herr Finansministern framställa följande spörsmål:

Anser den ärade Finansministern, att de till Kongl. Maj:t inkomna framställningar om undsättning till af 1868 års missväxt nödlidande delar af riket gifva anledning till antagande att, utöfver för ändamålet redan beviljade belopp, ytterligare anspråk på undsättning till dessa orter för närvarande är att emotse?

På Herr Talmannens hemställen beslöt Kammaren, att det afgifna spörsmålet, jemlikt 21 § i Kammarens arbetsordning, finge framställas till Herr Statsrådet och Chefen för Kongl. Finans-departementet.

§ 10.

Härefter återupptogs och fortsattes den under förmiddagen började behandlingen af Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 1 (i samlingen N:o 33), i anledning af väckta motioner rörande fattigvårdslagstiftningen i riket.

Med anledning af de yttranden som afgåfvos under förmiddagens sammanträde fästade Herr Talmannen uppmärksamheten derpå, att ehuru, enligt derom fattadt beslut, öfverläggningen finge omfatta Utskottets förslag i dess helhet, vore likväl endast *afdelningen Litt. A* föredragen, och kunde alltså inga andra yrkanden nu upptagas till proposition, än dem som anginge någon af nämnda afdelnings 5 punkter. Efter detta tillkännagifvande lemnade Herr Talmannen ordet åt:

Herr Ribbing: Herr Talman! Mine Herrar! Jag skall i mitt anförande icke vidröra de allmänna orsakerna till pauperismen, icke heller medlen att undgå densamma eller att få densamma att upphöra. Till de anmärkningar, som redan blifvit riktade mot en del af Utskottets motiv, vill jag lägga ännu en, den nemligen, att en stor del af Utskottets resonnement icke hör till den sak, Utskottet haft och Kammaren har till behandling; ty den fråga, som nu utgör föremål för Riksdagens beslut, är icke vare sig fattigdomens orsaker eller medlen att undanrödja dessa i vidsträcktare mån, än för så vidt båda tillhöra lagstiftningen och blifva

dess föremål. Vidare ämnar jag icke heller nu uttala mig öfver Utskottets förslag i sin helhet, utan inskränker mig i detta hänseende för närvarande endast till det föredragna i första Afdelningen under Litt. A angående den, som utgör föremål för fattigvård. Jag medgifver visserligen, att denna inskränkning medför det obehaget, att jag nödgas flera gånger begära ordet, då jag måste taga Kammarens uppmärksamhet i anspråk äfven vid föredragningen af vissa bland de efterföljande punkterna; men jag måste förbise denna olägenhet, då det visar sig mera praktiskt att diskutera hvarje punkt särskildt, och obehaget att för hvarje föredragen punkt ånyo begära ordet får vika, då jag till min glädje funnit, att min åsigt härutinnan eger stöd i Kammarens högt ärade Herr Talmans angående föredragningen uttalade mening.

Det är alltså mot första och andra momenten i första punkten, Litt. A, som jag anhåller få framställa några anmärkningar.

Man klagar, och, efter min tanke, med fullt skäl, öfver en brist, som finnes i vår nu gällande fattigvårdslagstiftning, nemligen den att denna lag, åtminstone såsom den blifvit uppfattad och tillämpad, till en viss grad snart sagdt uppmanar den fattige och behöfvande att slå den egna omtanken ur hägen, lägga armarne i kors och lita på understöd från den allmänna fattigvården. Denna klagan synes verkligen beröra en af grundorsakerna till den rådande pauperismen; och till denna grundorsak kunna äfven läggas vissa andra sekundära anledningar till den öfverhandtagande fattigdomen, de hvilka Utskottet omtalat, under det att detsamma belt och hållet förbigått och förteगत den egentliga. Såsom sådan räknar jag njutningslystnad å ena sidan och brist på allvarlig vilja att arbeta å andra, således med ett ord brist på sedlig kraft. Ehuru Utskottet härom ingenting nämnt i sina motioner, har Utskottet sedermera dock de facto erkänt riktigheten häraf, då Utskottet anmärker, att den lag, som gifver skydd åt rättigheten att blifva försörd af andra, lägger hyende under lättjan och pligtförgätenheten i stället att befordra sjelfverksamhet, sjelfständighetskänsla, flit och egen omtanke. Detta är ett verkligt fel i vår nu gällande fattigvårdslagstiftning, och när så är, så är det klart att vi böra söka åstadkomma förändring uti en sådan lag, men då är det ock å andra sidan af lika vigt, att ändringen icke företages och utföres på sådant sätt, att vi få igen det onda blott i en annan form, medförande ännu större olägenheter än förut; och jag kan icke neka, att det synes mig som sådant skulle ske, ifall vi antaga det nu föreliggande lagförslaget utan någon modifikation, — det är fara värdt att vi då komma ur askan i elden, att vi öfverginge från den ena ytterligheten till den andra. — Detta stadgande, som man med rätta klandrar, är den bestämmelsen i nu gällande fattigvårdsordning, att hvarje kommun ovilkorligen är förpligtad lemna vård och försörjning åt sådana dess nödställda medlemmar, som af hvarjehanda orsaker äro urständsatte att sig sjelfva försörja, och hvilka sålunda ega ovilkorlig rätt att fordra fattigunderstöd. För att nu rätta detta missförhållande har man efter en påminnelse derom att fattigunderstödet egentligen är en gård af den kristliga hjälpsamheten, tagit bort den ovilkorliga rättigheten till understöd, äfven vid verklig nöd hos en del hjälplösa hjon. Men skulle den ovilkorliga rättigheten

i så betydlig mån inskränkas och göras beroende af fattigvårdsstyrelsens godtfinnande, så fruktar jag att den alldeles gifna följden häraf blir ett öfverhandtagande tiggeri. Man kan visserligen säga, att den kristliga barmhertigheten skulle träda i stället för den och söka efter förmåga fylla de fattiges behof; detta låter visserligen ganska vackert, men fråga kan uppstå huruvida man kan våga ifrågasätta, att den kristliga hjälpsamheten och barmhertigheten äro så sanna och lefvande att de med säkerhet kunna ersätta en i lag anbefalld skyldighet att understödja armodets barn, så att denna ovilkorliga skyldighet kan ur lagen borttagas. Då alla dygder ytterst hvilat på det sedliga och religiösa sinnelaget hos människan, så synes det som *inga* lagar skulle behövas, i fall dygderna med säkerhet utöfvades; men är det nu så, att tvångslagar äfven i andra förhållanden behövas, der dygderna, i fall de finnas, skulle verka sjelfmant, så visar detta, hvad ock erfarenheten bekräftar, att alla icke göra böra de böra, och man kan då ej heller räkna på att alla människor i förevarande afseende skola göra hvad de alla böra göra. Om nu tiggeri blir det enda sättet hvarpå den fattige kan försörja sig, hvad blir då följden derutaf? Jo, först och främst att lättjan hos den fattige befordras lika mycket som nu, ty tiggeriet befrämjar denna lika väl som vissheten att få och emottaga i lag anbefalld hjälp; men dessutom leder tiggeriet till andra laster och skamlöshet. Lagen, sådan den nu är, tillförsäkrar hvar och en, som är urständsat att sig försörja, att få understöd, men om lagen nu skulle blifva sådan, att den fattige icke vore försäkrad om att icke behöfva svälta ihjel, då nödgas han naturligtvis att gripa till tiggeriet. Nu vill man naturligtvis icke och finner sig ej vid att någon skall dö af svält, ty så långt hafva vi lyckligtvis kommit i mensklighet, men följden häraf blir den att hela bördan af barmhertigheten kommer att hvilat på de mest ömsinnade, under det att de hårdhertade slippa undan. Nu kunna Herrarne emellertid fråga, huru går det med den mycket lofordade frivilligheten i den kristliga hjälpsamheten, om den ej försvinner, i fall lagar finnas, som anbefalla och ålägga utöfningen af den sistnämnda. Jag svarar derpå, att frivilligheten alls icke beror på, om lagar finnas eller ej, den består i det goda uppsåtet och detta upphäfvat ej af yttre lag; äfven om sådan finnes, är beslutet att hjälpa fritt. Efter denna allmänna anmärkning ville jag, hvad den föredragna punkten angår, säga, att motsägelser finnas mellan första och andra punkten i Utskottets förslag. Afdelningen Litt. A första punkten innehåller: "Vansinnig person och föräldralöst barn under 15 år, som saknar egen tillgång, skall genom fattigvårdsstyrelsens försorg erhålla nödtorftig vård och försörjning samt barnet derjemte uppfostran"; d. v. s. dessa personer hafva rättighet att fordra understöd och kommunen är af lagen ålagd skyldigheten att lemna sådant. Vidare fortsätter Utskottet i *andra* punkten: "Den, som af ålder, vanförhet, sjukdom eller andra orsaker är urständsat att försörja sig sjelf, må ock erhålla dylik vård och försörjning eller understöd, när fattigvårdsstyrelse pröfvar sådant nödigt; och eger således styrelsen tillse, om och när, till hvad belopp och på hvad sätt, full fattigförsörjning eller understöd i sådana fall må lemnas." Jag gillar skilnaden mellan ovilkorlig och vilkorlig rätt till understöd, och om man frågar, hvaruti skälet ligger att de i första punkten upptagna med rätta blifvit till-

erkände ovilkorlig försörjningsrätt, så är detta skäl naturligtvis att igenfinna deruti, att man på förhand kan inse, att dessa personer icke kunna på något sätt hjälpa sig sjelfva, utan äro fullkomligt hjälplösa, hvarföre och lagen för dem stadgar ovilkorlig rättighet till försörjning. Hvarföre böra de i andra punkten omnämnde deremot blott hafva vilkorlig rätt till understöd? Jo, derföre att graden af deras oförmåga att sig sjelfve försörja kan vara olika, i att de antingen till en viss del eller helt och hållet förlorat förmågan att förskaffa sig uppehälle, och hvilketdera som är händelsen är då hvad som bör prövas af fattigvårdsnämnden. Men om åldern, sjukligheten eller bräckligheten är så stor, att den totalt beröfvar personen förmågan att försörja sig sjelf, så bör ju en sådan person hafva ovilkorlig rätt till försörjning af precis samma skäl som de i första punkten uppräknade, ty då är ju en sådan person fullkomligt lika hjälplös som de nyssnämnde. Således bör pröfningen innefatta, ej huruvida hjälp skall lemnas eller ej, när total hjälplöshet är för handen, utan huruvida den ifrågavarande personen kan antingen alldeles icke eller endast ofullständigt hjälpa sig sjelf, och om detta vid noggrann pröfning konstateras, samt den ifrågavarande personen icke från annat håll, såsom från ankförvandter med flera, kan erhålla understöd, då inträder dess rättighet att ovilkorligen erhålla fattigunderstöd. Emellertid är denna åsigt icke af Utskottet uttryckt, fastmera säges i förevarande moment, att fattigvårdsstyrelsen, utan inskränkning, skall pröfva äfven om de der uppräknade skola få något. Jag hoppas vidare, att man är ense derom, att äfven barn, hvilkas föräldrar äro i lifvet, men urståndsatte att uppfostra och lifnära barnen, lika väl som de föräldralösa böra erhålla understöd af kommunen, men detta finnes icke uttryckt i andra punkten. Af nu anförda skäl vågar jag föreslå en något förändrad lydelse deraf. Jag vågar detta så mycket mer, emedan det nu icke är fråga om att stifta en lag, der man noga har att väga hvarje ord, utan att uppsätta en skrifvelse om lag, som af Kongl. Maj:t skall utfärdas; men då är dock angeläget att man uttrycker sig tydligt, så att något missförstånd om meningen icke kan hos Kongl. Maj:t uppstå.

Jag föreslår, att denna andra punkt måtte erhålla följande lydelse: "Likaledes skall den erhålla dylik vård och försörjning eller understöd, som, efter noggrann pröfning af fattigvårdsstyrelsen, befinnes af ålder, vanförhet, sjukdom, minderårighet eller andra dylika orsaker urståndsatt att försörja sig sjelf och ej på annat sätt kan erhålla nödig vård och uppehälle; och eger styrelsen tillse, till hvad belopp och på hvad sätt full fattigförsörjning eller understöd i sådana fall må lemnas". Jag har tillsatt ordet "minderårighet", ty det låter tänka sig, att barn, äfven om föräldrarne lefva, kunna till följd af åtskilliga omständigheter blifva lika hjälplösa, som om föräldrarne äro afidne, men jag har lagt till, att understödet skall tilldelas endast efter noggrann pröfning af fattigvårdsstyrelsen, och om den hjälpbehöfvande ej på annat sätt kan erhålla nödig vård och uppehälle, och jag vågar tro att derigenom blifvit förebyggd en sådan oklarhet i redaktionen, att hjonen skulle kunna få svälta ihjäl, i fall ingen frivilligt vill föda dem.

Jag anhåller om proposition å mitt nu framställda förslag, och hoppas undseende af Kammaren, då jag kommer att framdeles framställa anmärkningar mot åtskilliga af de kommande punkterna.

Herr Grape: Då jag begärde ordet, var det endast för att inlägga min protest mot den framställning af orsakerna till pauperismen, som Utskottets ordförande uti förevarande Betänkande uttalat; men sedan dess hafva så kraftiga vältalande stämmor redan uttalat hvad härom är att säga, så att jag kan inskränka mig till att med dessa talare instämma.

Med anledning af hvad Utskottet anfört om folkbildningen såsom en af orsakerna till den öfverhandtagande pauperismen, anhåller jag att få yttra några ord. Det är visserligen sannt, att vår folkundervisning befinner sig i ett outveckladt tillstånd, men man bör besinna att denna undervisning är nästan ny i vårt land och befinner sig uti en fortgående utveckling. Man måste dessutom komma ihåg, att allmogen på de flesta ställen behöfver använda barnen till biträde i det kroppsliga arbetet, och att dessa derföre icke tillåtas att bevista skolan tillräckligt länge att der kunna lära någonting fullständigt. I bästa fall få barnen gå i skolan under 3, högst 4 år, men deras skolgång blir ofta afbruten under denna tid af den anledning jag nyss nämnde, och då är det tydligt, att kunskaperna hinna blifva hvarken så grundliga eller mångsidiga som önskligt vore, helst dertill kommer att lärjungar ofta mottagas i skolan utan några förkunskaper. Jag förmodar, att det Tillfälliga Utskottets ordförande inser och känner detta förhållande, och då förvånar det mig, att han så skonslöst bedömer vår nuvarande folkundervisning, som dock har så många hinder att bekämpa.

Likaledes hör man ofta uppgifvas, att kristendomsundervisningen i våra folkskolor inkräktat allt för otillbörligt stort rum i förhållande till de andra derstädes förekommande läroämnena. Jag för min del vågar tro, att sådant påstående är ogrundadt och härleder sig af obekantskap med verkliga förhållandet, ty hvar och en, som vill taga kännedom om de läsoordningar, som följas i våra egentliga folkskolor, skall finna, att kristendomsundervisningen i afseende på lärotid icke intager främsta rummet, utan bedrifves vanligen 6 timmar i veckan, då deremot t. ex. Svenska språket och matematiken fått sig tilldelade 8 à 12 timmar. Hvad Utskottets förslag uti förevarande afdelning vidkommer, bifaller jag detsamma till alla delar.

Herr Ridderstad: Jag erkänner, att jag ställer mig sida vid sida med dem, hvilka här framställt anmärkningar mot inledningen till Utskottets Betänkande. Men på samma gång jag gör det får jag förklara, att jag för ingen del kan gilla de hårda anfall in på personlighetens område, som vi här hört. Från ständsriksdagarnes tid minnes jag väl sådana personliga anfall, men de gjordes med blanka vapen och icke med hasselkäpp eller tagelpiska. Emellertid tror jag, som jag redan nämnt, att de åsigter om orsakerna till den nu rådande fattigdomen, som Utskottet uttalat, icke äro riktiga. Jag tror att vårt land förtjenar högsta erkännande för den oafslätliga verksamhet, hvarmed det arbetar på tidsenliga förändringar i sina institutioner, och jag tror att det icke finnes många länder, som så varmt sträfva efter förbättringar i alla riktningar.

Om jag skulle vilja söka efter orsakerna till pauperismen hos oss, så skulle jag vilja finna dem på ett helt annat håll än Utskottet. Jag finner dem i en i allmänhet karg natur, i våra långa vintrar, i den hos oss rådande bristen på allmänna arbeten samt i nordbons till en viss grad af klimatet betingade böjelse för starka drycker, lättja och sjelfsvåld. Säge hvad man vill om vårt gamla fosterland, så tror jag likväl, att det är bättre, än man nu för tiden tyckes vilja erkänna detsamma. I allmänhet sagdt förekommer det mig, som om ett slags politiskt lösdrifveri inritat sig inom opinionerna, om jag nemlingen så får kalla det sätt, hvarmed man i våra dagar söker att på allt möjligt sätt nedsätta fäderneslandet i dess egna söners ögon, *hvilket*, efter min uppfattning, endast lägger hyende under det verkliga lösdrifveriet. Jag minnes än ett arbete, som jag i min ungdom läste med största nöje. Det var "Min son på galejan". Efter att hafva rest världen rundt omkring samlar han sina minnen, då han åter sätter sin fot på den Svenska jorden, i följande vers, så lydande:

Sverige, säger jag till sist,
 Är det bästa land, som Gud har skapat;
 Hade jag det visst förut,
 Hade jag ej utåt gapat.

Se på dessa emigranter, som nu i stora hopar lemna vårt land, en företeelse till hvilken man vill se orsaken i ett visst missnöje med våra institutioner. Jag tror emellertid, att många af dem skulle, efter vunnit erfarenhet och om de kunde, gerna vilja vända tillbaka och då erkänsamt helsa det gamla fosterlandet med samma ord som "min son på galejan" gjorde.

Hvad återigen nu särskildt Utskottets *förslag* beträffar, så anser jag, att det hvilar på en grundval, som måste gillas. Vår nuvarande fattigvårdslagstiftning är nemligen grundad på *tvång*, den af Utskottet föreslagna deremot på *frihet*, dock med vissa modifikationer, något som jag i likhet med flere föregående talare måste gilla.

Emellertid är det en sak, som jag i Utskottets förslag fåfängt sökt efter. Enligt mitt omdöme är hvarje land pliktigt att lemna sina nödställda innevånare tillfälle till arbete. Då Regeringen år 1866 befallde landshöfdinge-embetena att från kommunerna infordra upplysningar, huruvida dessa egde tillräckliga medel att kunna försörja dem, som kunde vara eller blifva i behof deraf, så svarades från de flesta af Östergötlands kommuner, att de egde tillfälle att lemna sina nödställda medlemmar *arbete*. Så är det. Arbete är försörjning. Men icke dess mindre saknar jag detta viktiga ord i den af Utskottet föreslagna lagen. Jag tror emellertid fullt och fast, att detsamma bör finnas der såsom ett medel och vilkor för sjelfförsörjning, för så vidt man icke fortfarande vill göra pligten att hjälpa nödställda likar obligatorisk.

Hvad dessa två första punkter beträffar, förekommer det mig, som om skyldigheten att gifva fattigunderstöd der blifvit inskränkt i en sådan grad, att jag ej kan gilla det. I likhet med den nästföregående talaren är jag öfvertygad, att den obligatoriska fattigvården icke kan inskränkas till

till de i första punkten nämnde, utan bör utsträckas äfven till andra olyckliga, hvilka måste ligga oss lika djupt om hjertat. Jag ber derföre att, hvad dessa två punkter beträffar, få instämma i Herr Ribbings förslag.

För öfrigt vill jag ej nu yttra mig om Betänkandets öfriga förslag. Det blir tids nog att göra det, då hvarje särskild punkt föredrages.

Herr Hedlund: Jag anser mig böra nämna, att i det samhälle jag tillhör och der jag en längre tid verkat såsom ledamot af fattigvårdsstyrelsen, jag icke hört någon klagan öfver den nuvarande fattigförordningens föreskrifter i fråga om hvilka som skola vara till åtnjutande af fattigvård berättigade. Hvad man haft att emot den nuvarande fattigvårdsförordningen anmärka har egentligen varit den korta tid, som erfordras för vinnande af hemortsrätt i en församling och hvaraf lärer hafva varit en följd, att landsbygden inskickat personer, hvilka de förutsett snart skola komma att falla fattigvården till last, till städerna och der underhållit dem så lång tid, som erfordrats för att vinna befrielse från skyldigheten att lemna dessa personer försörjning. Det är mot författningens föreskrifter härutinnan som klagan försports, men deremot icke mot 1 § i den nuvarande förordningen. Tvärtom har man i det samhälle, jag tillhör, funnit fattigvården böra utsträckas äfven till andra än dem, hvilka ega de kvalifikationer, som för närvarande berättiga till åtnjutande af fattigvård, hvarföre också vid sidan af den legala fattigvården uppstått särskilda föreningar, som hafva för ändamål att lemna understöd i de fall, der sådant icke finnes i lag föreskrifvet, men der man ansett samhället icke böra underlåta att gifva understöd.

Hvad man i detta hänseende ansett saknas uti den nuvarande fattigvården har varit, att den icke sört för att de fattige blifva uppsökta i sina hem och komma i personlig beröring med dem, hvilka kunna lemna de råd och upplysningar, hvaraf den fattige ofta är i så stort behof. Det är detta sednare moment som spelat en så stor rol i den åberopade Glasgows-församlingen, der fattigvården förut var ytterst betungande. Men det var då som, på sätt en föregående talare redan nämnt, en utmärkt predikant i denna församling sammankallade sina församlingsboar och förmodade dessa att åtaga sig gå omkring till församlingens fattige och meddela dem råd och upplysningar, och det var härefter som ett bättre tillstånd inom denna församling blef rådande.

För min del vågar jag uppfatta saken så, att i ett fattigunderstöd icke kan ligga något så lockande, att man behöfver befara, att någon, i förlitande på detta understöd, skall ställa sin ekonomiska välfärd på spel, och jag tror att erfarenheten i andra länder äfven visar detta.

Deremot tror jag, att den fattige för närvarande icke är så personligt beaktad, som önskligt vore. Våra fattigvårdsstyrelser äro alldeles för fåtaliga för att kunna åstadkomma denna personliga bemedling emellan samhället och den fattige, som är af så stor vigt.

Till följd häraf kan jag ej gå in på lossandet af de personliga band, som den nuvarande fattigvårdsstiftningen medför. Denna lagstiftning föreskrifver, att hvarje nödställd medlem af en kommun, som i anseende till bristande arbetsförmåga, vanförhet eller sjukdom är urståndsatt att

försörja sig sjelf, skall erhålla hjälp. Nu vill man inskränka den obligatoriska fattigvården till vansinnig person och föräldralöst barn under 15 år, som saknar egen tillgång. Hvad deremot angår gamla, åldriga och vanföra personer, hvilka äro urståndsatta att försörja sig sjelfva, vill man stadga att dessa *må* erhålla understöd, när fattigvårdsstyrelsen pröfvar sådant nödigt. Är då ej detta alltid nödigt? Jag har svårt att fatta att någon tveksamhet derom kan ega rum.

Utskottets förslag innehåller vidare, att arbetsför och frisk person skall vara skyldig att sjelf draga försorg om sig, hustru och hemmavarande barn under 15 år. Detta medgifves gerna, och i Göteborg erhåller ej heller en dylik person någon hjälp. (Jag hör, att en af mina medrepresentanter från Göteborg gör invändning mot detta mitt påstående, men jag vidhåller likväl detsamma, med tillägg af den upplysning att, då, till följd af skolstyrelsens stadgande, det åligger fattigvårdsstyrelsen tillse att hvarje barn hålles till skolgång, så inträffar det ofta att fattigvårdsstyrelsen för uppnående af detta ändamål lemna understöd åt sådana föräldrar, hvilka icke äro så kvalificerade, att de äro till fattighjelp berättigade). Men att införa detta såsom ett stadgande i sjelfva fattigvårdslagen synes mig olämpligt. Förhållandena kunna nemligen vara sådana, att en fattigvårdsstyrelse både vill och bör lemna understöd åt personer, som under andra omständigheter icke skulle komma i åtnjutande deraf, såsom t. ex. vid tider då större brist på arbete är rådande. Om nu ett stadgande, sådant som det tredje mom. af Utskottets förslag innehåller, skulle finnas i fattigvårdslagen infördt, så skulle det kunna hända att en fattigvårdsstyrelse ansåge sig förhindrad att gifva understöd, då sådant likväl borde ega rum. Vill man emellertid införa ett dylikt stadgande i lagen, så måste man äfven införa rätt till arbete. Finnes ej arbete, så kan icke samhället låta en familj svälta ihjäl, derföre att hufvudren är en arbetsför karl.

Hvad beträffar fjerde och femte mom. finner jag motsvarande stadganden i nuvarande förordning ega ett afgjordt företräde, då den foreskrifver, att fattigvårdsstyrelse, vid afgörande om och i hvad mån understöd bör lemnas, skall göra afseende å den ansvarighet för behovets afhjelpande, hvartill föräldrar eller barn eller ock andra enskilda personer kunna förbindas, och att fattigvårdsstyrelse tillkommer husbonderätt öfver den, som för sig sjelf, maka eller barn åtnjuter fattigunderstöd. Har nu fattigvården tagit hand om barnen, så kan styrelsen insätta fadren på ett arbetshus, och för sin underlåtenhet att sörja för familjens underhåll lider han på så sätt det straff, som ligger deri att han beröfvas sin fulla frihet. På grund häraf yrkar jag afslag å alla momenten under Litt. A. i Utskottets förslag.

Jag nämnde nyss, att jag icke hört någon klagan öfver det obligatoriska i den nuvarande fattigvården, och då man säger att denna obligatoriska fattigvård står i vägen för den frivilliga, så tillåter jag mig att i detta afseende åter visa till Göteborg. Ehuru den fattigvård, kommunen lemna, der är ganska riklig, så gifvas dock många tillfällen för den frivilliga fattigvården att visa sig verksam, och den frivilliga fattigvården anlitas och utöfvas äfven i stor skala. Men följden af att upphäfva den obligatoriska fattigvården tror jag skulle blifva den, att den girige, som

ofta varit orsak till skapande af fattigdom, skulle undandraga sig att lemna hjälp för att låta bördan deraf falla så mycket tyngre på andra.

Jag tillåter mig äfven att här upprepa hvad jag en gång hörde en utmärkt man yttra på en välgörenhetskongress. Det var då frågan om den legala fattigvården, och man påstod äfven der, att kommunen såsom sådan icke skulle vara skyldig att utöfva barmhertighet. Denne man erinrade: hvarföre kan och bör icke samhället såsom en persona moralis handla efter samma höga principer som individen, och om det nu är individens kristliga pligt att utöfva barmhertighet, hvarför kan och bör icke då äfven samhället göra det?

I inledningen till Utlåtandet har Utskottet gifvit sig in på att utforska orsakerna till pauperismen. Man må ursäkta Utskottet, att det ej kunnat nöjaktigt utreda denna fråga, med hvars lösning alla länders menniskovänner så länge förgäfves sysselsatt sig. Det kan naturligtvis icke falla mig in att söka lösa denna fråga. Jag tillåter mig endast nämna att olika åsigtter gjort sig dervid gällande. Somliga hafva nemligen velat söka pauperismens orsaker uteslutande hos individerna sjelfva, i deras osedlighet, håglöshet och okunnighet; andra åter hafva velat se dessa orsaker i samhällets lagar, institutioner och ekonomiska förhållanden. Jag tror likväl, att grunden till det öfverklagade onda ligger på *båda* dessa håll, och att man alltså handlar ensidigt, om man vill förlägga densamma utslutande på den ena eller andra sidan. Till de inre orsakerna till fattigdomen höra superiet, lättjan m. fl. Till dem, som ansett att samhället här ingenting har att göra, utan bör lemna desse olycklige åt sitt öde, måste den erinran göras, att "det ej är de friske, som behöfva hjälpare, utan de sjuke", och då man tillämpat denna sats på förbrytaren, hvilken man ju icke vill kasta i sjön, så hvarför skulle icke samhället böra arbeta äfven på andra sina medlemmars sedliga förbättring? Det är ock på denna grund, som man, enligt min tanke, hufvudsakligast bör arbeta, om man vill afhjelpa fattigdomen i vårt land.

Men man får ej heller dervid lemna de yttre förhållandena helt och hållet ur sigte. Jag vill ej fästa mig vidare vid lagstiftningen och lagskipningen, men jag tror att man med skäl kan säga, att det väl synes att det är de mäktige som skrivit lagarne och tillämpa dem. Det är visserligen sannt, att den fattige i vårt land med ett fattigdomsbevis i handen utan alla kostnader får sin rätt i laga ordning pröfvad och kan fullfölja den genom alla instanser ända upp till Konungen. Men jag tror dock icke att man bör svepa in sig i ofelbarhetens toga och säga: här står allting väl till. Jag tror att äfven domarekorpsern gör klokast, om den lägger handen på sitt bröst och ser till de ofullkomligheter, hvarmed äfven den är behäftad. Jag vill icke här tala om de vanliga domstolarne, men jag vill deremot erinra om polisdomstolarne, och vågar tryggt säga, att den fattige der icke alltid behandlas med den grannlagenhet, som äfven han har rätt att fordra. Jag vill ej förbittra diskussionen med att anföra några exempel. Men jag tror, att man, utan att begå något misstag, kan säga att de personer ur den lägre befolkningens leder, som deltagit i de gatukravaller, som vid olika tillfällen under sednare tider egt rum, behandlats på ett annat sätt än de deltagare deri, som haft att skylasig med herremannens drägt.

Jag tror alltså, att Utskottet kan väl försvara de satser det här framställt, om också åtskilliga af dessa satser icke egentligen tillhört den fråga, som här föreligger.

Det torde icke kunna förnekas, att en af de omständigheter, som vid denna fråga verka betydligast, är beskattningen. Jag vill gerna gifva dem rätt som säga, att de obemedlade klasserna i vårt land äro orättvist beskattade. Jag tillstår till och med, att de i många afseenden äro i åtnjutande af lättnader i beskattningen. Men det är en annan fråga, som härvid möter, nemligen huruvida statsinkomsterna på ett rätt sätt användas. Det är samt, hvad Utskottet säger, att om milliontals riksdaler dragas från landets näringslif och användas till ändamål som icke återgifva samhället någon kraft, då inträder ett svaghetstillstånd och denna röta, som uppenbarar sig i vissnade grenar och sårnader, som vi kalla pauperismen. Utskottets författare har återgifvit denna samma tanke fastän på ett annat sätt.

Men å andra sidan ber jag att, då jag vågat fälla detta omdöme, få erkänna att kanske icke något land i världen erbjuder den fattige så många lättnader för att göra sin rätt gällande som vårt land; med ett fattigdomsbevis i hand går den fattige för att söka sin rätt från domstol till domstol lika obesvärad som den rikaste man. Det må hafva varit mig tillåtet att få fästa uppmärksamheten äfven på denna vackra sida af saken.

Då man förut under diskussionen jemfört Norge i afseende å fattigvårdstungan med Sverige, torde man ej böra förbise vissa olikheter i förhållandena, hvilka gälla Norge, likasom ock Danmark och Belgien. Den summa, som der utgår till fattigvården, är relativt till landets ekonomiska förhållanden långt större än hos oss. Men hvad är anledningen härtill? Jo, den ligger i den omständigheten att *de fattige der erhålla mycket större hjälp än här*. Så är fattigvårdssumman i Köpenhamn relativt vida större än i Göteborg, och detta samhälle är dock icke känt att vara det girigaste. Det är derföre icke riktigt att se detta yttre faktum utan att taga hänsyn till de omständigheter, som äro dermed förenade. Efter mitt förmenande kan man resumera hufvudanledningarne till den rådande fattigdomen uti ett hufvudmoment. Arbetets alltför ringa afkastning, hvilket förhållande åter beror på många både yttre och inre förhållanden i samhället.

Jag hemtar ett ytterligare stöd för denna min åsigt i det faktum, jag under flera år haft tillfälle iakttaga, att, så snart vi hafva ett dåligt år, blifva våra fångelser öfverfyllda, då vi deremot se, att, under ett godt år, fattigvårdstungan blir mindre och fångelserna tömmas. Detta måtte väl något betyda för dem som se denna fråga endast från moralisk ståndpunkt.

Då jag sålunda icke kan instämma i det ogillande, som drabbat Utskottets motiv, ehuru jag anser det skulle hafva varit klokast af Utskottet att icke inlåta sig på ett bedömande af denna ömtåliga och svåra fråga, såsom varande af allt för omfattande beskaffenhet att kunna lösas på det sätt Utskottet försökt, instämmer jag med dem som protesterat mot den attack, man riktat mot en af Utskottets ledamöter. Jag anser icke denna ledamot skulle behöft ursäktas inför församlingen, derföre att

han visat en berömvärd önskan att följa ett godt exempel, men jag tror deremot detta sätt att ursäktas mera vittnar om en sjelftillit, passande för det åberopade folkmötet, än en sjelfkänedom, som bort framkalla en ursäkt för egen räkning.

Herr Wilhelm Nilson: Det vore kanhända ursäktligt, om Utskottets ledamöter och specielt min ringa person, mot hvilken anfallet hufvudsakligen koncentrerats, hade blifvit alldeles förstummade genom de förkrossande anatem, som blifvit mot oss utslungade. Jag får väl icke desto mindre försöka försvara mig så godt jag kan, ehuru jag nödgas till min ledsnad sakna en trogen vapendragare, på hvars biträde jag hade räknat, men hvilken funnit sig redan före stridens början böra retirera och gömma sig undan — huruvida han retirerat med bibehållen krigsära vill jag lemna derhän.

Till en början erkänner jag mig vara den, som får stå författareansvaret för detta Betänkande med både dess fel och möjliga förtjenster, och jag underkastar mig också lugnt denna högt ärade Kammares jury-manskap i detta fall. Men det måste jag på det bestämdaste förklara, att jag ingalunda sökt smugla fram Betänkandet genom Utskottet. Den talare, som först hade ordet i denna fråga, har icke blott hört Betänkandet uppläsas i Utskottet, utan har äfven haft det tvänne dagar hemma hos sig till genomläsning, innan det justerades, och han behagade förklara, att han fann det i de aldra flesta delar till sin fulla belåtenhet. Såväl han som några andra af Utskotts-ledamöterna hade visserligen mindre anmärkningar att göra mot ett eller annat uttryck i motiven till Betänkandet, särskildt hvad beträffar det som är sagdt om gällande röst-rättsbestämmelser; men sedan jag upplyst om rätta meningen och visat, att dessa ingalunda blifvit uppgifna såsom någon orsak till pauperismen, utan endast framdragna såsom bevis för att kroppsarbetet i vårt land alltför mycket ringaktas, så lät både Herr Svanberg och de öfrige värde kamraterna sina betänkligheter fara. För öfrigt förekom inom Utskottet icke den ringaste anmärkning mot de andra uttryck, hvilka här väckt anstöt hos några af Kammarens medlemmar; och hvad angår att Herr Svanberg här rentvått sig från all delaktighet i hvad Betänkandet innehåller om "olikhet inför lagen", får jag förklara, att detta uttryck icke inom Utskottet mötte någon protest; jag är ock förvissad, att Utskottets öfriga medlemmar både skola erkänna detta och icke heller vara rädda att stå för hvad som är sagdt, trots den omyndighetsförklaring Herr Bergström behagat lemna dem.

Sedan jag nu sökt förklara, hvad som väl dock är och blir oförklarligt, att Herr Svanberg funnit sig böra träda undan vid detta tillfälle, vill jag öfvergå till besvarande af de anmärkningar, jag må väl säga tillvitelser, som man framställt mot Utskottet i allmänhet och mig i synnerhet för ingressen till detta Betänkande. Jag vill dock i detta fall icke begagna mig af sådana hänsynslösa ord, som ett par här uppträdande talare tillåtit sig använda mot mig, utan skall jag söka yttra mig så lugnt och hofsamt som möjligt. Det endast vill jag förklara för den värde representanten från Westerås, min gamle vän, att han hade fullkomligt rätt deruti, att hvad som i inledningen till Betänkandet blifvit sagdt icke

var så illa menadt; men jag får dock tillägga den förklaringen, att hvad jag sagt det har jag dock menat och kommer att så göra. Deremot torde det väl måhända finnas en och annan som tycker, att min ärade vän vid åtskilliga tillfällen framstätt, på ett sådant sätt att man väl kunnat undra, huruvida han verkligen menat hvad han sagt, eller kanske snarare huruvida han så noga vetat hvad han menat. Visserligen förutsåg jag, att, då jag ville försöka ingå i en noggrannare undersökning af orsakerna till pauperismen och dervid kom att uppgifva några andra sådana, än dem man vanligtvis skjuter fram, jag skulle stöta en och annan för hufvudet. Jag är icke den som vill tillmäta mig någon speciel förmåga att djupare än andra se in i dessa saker, och jag har därför endast åberopat några förhållanden, om hvilka jag tror att meningarne äro temligen ense, icke hos dem som stå på samhällets höjder, det vet jag nog, men hos den stora delen af det egentliga folket. Jag är öfvertygad, att en ofantligt stor majoritet af Sveriges tänkande män skall erkänna, att de egentliga orsakerna till pauperismen till en icke så ringa del äro att söka just i de omständigheter Utskottet påpekat och angivit såsom missförhållanden i samhället. Jag behöfver likväl med afseende härå icke vidlyftigt utbreda mig, då den nästföregående talaren redan sagt hvad här egentligen bör sägas, och om äfven åtskilligt kunde vara att tillägga, vill jag för närvarande ej dermed upptaga tiden. Emellertid tror jag, att man icke bör blunda för att samhället i många afseenden är sjukt, samt att man icke bör sky att söka bot mot det onda, och att man i detta fall icke får nöja sig med palliativkurer, utan måste söka häfva sjukdomen i dess rot. Om det också kan inträffa, att smärta uppstår, då man rör vid samhällets kräftsår, så får man icke därför rygga tillbaka; denna smärta blir väl dock öfvergående, ehuru det visserligen icke är att undra på, att de, som vid en sådan operation smärtsamt beröras, helst skulle hafva sett, att den helt och hållet uteblifvit.

Jag vill nu yttra några ord med afseende å det uttryck i Utskottets motivering, hvilket tycks hafva varit den liktorn, som gjort mest ondt och framkallat alla anatemerna mot min person, nemligen den der strofen, som handlar om faktiskt qvarstående af olikhet inför lag. Jag frågar då: hvad har Utskottet egentligen härmed sagt? Har det sagt, att våra domare fälla vrånga och orättvisa domar? Nej! En sådan anklagelse och förolämpning mot en domarekorp, hvars oväld och redbarhet äro höjda öfver allt tvifvel och allt beröm, skulle Utskottet aldrig hafva tillåtit sig. Utskottet hade ju endast sagt, att en ringare hänsyn och grannligheten visas vid domstolarne mot den obemedlade och obemärkte mannen af folket än mot den mera lyckligt lottade samhällsmedlemmen, och att detta vittnar om faktiskt qvarstående af olikhet inför lag. Icke heller har Utskottet sagt, att detta alltid och öfverallt eger rum. Men att det icke är någon ovanlig företeelse, det tror jag verkligen man tryggt kan påstå, och jag är viss på, att vi derom ega kännedom litet hvar — måhända möjligen med undantag af Herrar jurister sjelfva. Jag är således icke sinnad att taga tillbaka ett enda jota af hvad som med hänsyn härtill blifvit i Betänkandet yttradt. Är det manne icke tillräckligt bekant, att behandlingen vid våra domstolar af så kalladt sämre och bättre folk icke är på långt när densamma? Den ene införas i fångdrägt och bojer, på den an-

dres klädedrägt synes ej, att han skall placeras på de anklagades bänk; den ene tilltalas med hårda och brutala ord, den andra bemötes med största möjliga undseende; den ene gripes och fängslas genast för den aldri ringaste förseelse, den andre, ofta måhända större brottslingen, får vistas rätt länge på fri fot, innan han sättes inom lås och bom. Jag skulle kunna illustrera hvad jag nu sagt med mångfaldiga exempel, men då detta är mig och säkerligen äfven Kammaren motbjudande, vill jag ej göra det, så vida jag icke blir formligen dertill uppmanad. Såsom bevis att Utskottets omdöme icke är så alldeles gripet ur luften, tillåter jag mig emellertid anföra det faktum, att vår utmärkte jurist, framlidne Expeditionsskreteraren Richert, hvilken beklädde domareembete inom den provins jag tillhör, var vida omtalad och berömd för den synnerliga humanitet han i sitt domarekall visade mot det s. k. lägre folket. Jag frågar, om denna omständighet verkligen skulle hafva tilldragit sig någon särdeles stor uppmärksamhet och framdragits såsom en utmärkande egenskap hos honom, om icke ett annat förhållande på andra håll gjort sig gällande. — Rättvisan fordrar dock det erkännande, att den af Utskottet gjorda anmärkningen träffar icke dem allena, som hafva med lagskipningen att göra. Det förhåller sig tyvärr nog i allmänhet så i lifvet, att man i sitt sätt att bemöta människor tager alltför mycken hänsyn till deras yttre stånd och vilkor. Men det som tolereras hos den enskilde medborgaren, tolereras icke lika lätt inför domstolen, der en lag skall tillämpas, som är lika för alla, hög som låg, rik som fattig. Jag får dock försäkra, att det icke varit Utskottets afsigt att rikta någon direkt anmärkning mot en så aktningvärd korporation som Sveriges domarekorps; utan har Utskottet rätt och slätt velat åberopa ett förhållande, som det vet vara fullt faktiskt, men som det dock tror icke böra alltför strängt bedömas. Det har nemligen sin rot i tradition eller vanor och föreställningssätt, från hvilka det icke är så lätt att frigöra sig. Uti dessa seder och föreställningssätt lär det af Utskottet påpekade missförhållandet böra finna både sin ursäkt och sin förklaring, och anmärkningen träffar dessutom, såsom redan är sagdt, icke blott lagskiparne, utan äfven öfriga samhällsklasser.

Jag torde nu få i korthet beröra det af Utskottet framlagda förslaget. Att börja med ber jag då att få anmärka, att detta förslag endast är ett utkast till en ny fattigvårdslag, och att man således icke, med hänsyn till de särskilda detaljerna, får vara så nogräknad, i fall detsamma i formuleringen och andra afseenden skulle befinnas mer eller mindre ofullständigt. För min del vill jag nu endast sysselsätta mig med de redan föredragna punkterna. Jag får då säga, att, enligt mitt förmenande, den andra punkten just utgör själfva kärnan i Utskottets förslag, och är den hörnsten, på hvilken hela förslaget i öfrigt hvilat. Tages denna hörnsten undan, så ramlar med detsamma hela det system för fattigvårdens ordnande, hvilket Utskottet här framlagt. Den rättighet till understöd, som finnes i vår nuvarande fattigvårdslag stadgad, framkallar endast stora anspråk och kommer människan att tvifla på sin förmåga att försörja sig själf. Lagbestämningar verka just motsatsen af hvad dermed åsyftas; fattigvårdstungan blir genom dem ökad i stället för att minskas. Samma erfarenhet har gjorts i andra länder, der i detta fall samma system som hos oss varit gällande. Deremot visar det sig, att der man frångått en

lagbestämd fattigvård och ställt den på frivillighetens grund, der har fattigvårdsbördan lättats. När vi ställa för ögonen verkningarne af vår närvarande fattigvårdslagstiftning och se hvarthän den har fört oss, så torde vi böra finna det vara hög tid att bryta med detta gamla system, innan det gjort hela landet till ett fattighus. Vid stiftandet af en fattigvårdslag är det tillbörligt, att man tager hänsyn icke endast till dem som skola erhålla understöd, utan äfven till dem som skola lemna sådant. Skall den ena människan hjälpa den andra, så bör det ske af fri vilja.

Men — invänder man — göres fattigvården på detta sätt frivillig, så skall följden lätt blifva, att den nödställda lemnas utan hjälp och måhända skall förgås i elände; och till en sådan hjertlös lagstiftning bör väl icke Riksdagen göra sig skyldig. Men, mine Herrar, det finnes äfven en annan lag, som för människan och samhället är icke mindre bindande än den skrifna lagen, och detta är samvetslagen. Om också en och annan individ kan tillsluta sitt öra och hjerta för den lagens bud, blir sådant dock icke fallet med det stora flertalet eller samhället i sin helhet. Jag tror icke, att någon skall ur egen erfarenhet kunna hemta stöd för en sådan farhåga. Fattigvården skulle alltså äfven hädanefter blifva obligatorisk, men den blefve det från den vackra sidan; jag dömdes icke af någon myndighet att lemna understöd, men jag dömdes af mitt eget samvete. Den verkligt nödställda skulle på detta sätt icke mindre än hittills komma att erhålla understöd, men väl kunde det hända, att lättingen och drinkaren samt den som pockar på hjälp blefve nekad sådan. Men deruti ligger efter min åsigt ingen orättvisa; den late och den pockande bör svälta, till dess han lärt sig att arbeta, och till dess han lärt sig att blifva tacksam för hvad han får.

Det har nu mot Utskottet anförts såsom en inkonsequens att det redan i första punkten gått ifrån den frivillighetsgrund, hvarpå det velat bygga den nya fattigvårdslagen, ithy att Utskottet i nämnda punkt föreslår, att "vansinnig person och föräldralöst barn under 15 år, som saknar egen tillgång, skall genom fattigvårdsstyrelsens försorg erhålla nödtorftig vård och försörjning samt barnet derjemte uppfostran." Antingen häri ligger någon inkonsequens eller icke, så måste väl emellertid nödvändigtvis ett dylikt stadgande kvarstå i hvad fattigvårdslag som helst; ty det är nemligen alldeles gifvet och klart, att en vansinnig person eller ett barn, som saknar föräldrar och egna tillgångar samt ännu ej hunnit den ålder, då det sjelft kan förtjena sitt bröd, måste på något sätt försörjas, för att icke förgås, och då finnes ingen annan utväg än att låta fattigvården taga dem om hand. Nödig bestämmelse i detta afseende kan väl alltså svårliken uteslutas ur en fattigvårdslag.

Man har vidare klandrat Utskottet, derföre att det icke ställt de i andra punkten omnämnda personer, hvilka kunna vara lika hjälplösa som ofvanbemälda minderåringar och vansinniga, i samma kategori som dessa sistnämnda. Jag ber likväl att man noga lägger märke till, att dessa i andra punkten omtalade åldringar, vanföre m. fl. icke alldeles gifvet äro i den ställning, att de äro urständsatte att försörja sig sjelfva. Det var derföre nödvändigt att skilja mellan *absolut* hjälplösa och *relativt* hjälplösa. Till de förra har Utskottet räknat de i första punkten oförmälda personerna och således för dessa velat hafva ett obligatoriskt understöd föreskrifvet,

då Utskottet åter till de sednare ansett dem böra höra, hvilka i andra punkten omtalas och hvilka möjligen kunna vara i stånd att i större eller mindre mån bidraga till sin försörjning. Dessas behof af understöd skulle i hvarje särskildt fall vara beroende af fattigvårdsstyrelsens pröfning; dock borde naturligtvis äfven i afseende å dem det obligatoriska understödet göras gällande, om efter föregående pröfning fattigvårdsstyrelsen funnit dem alldeles oförmögna att sig sjelfva försörja.

Då Första Kammaren antagit dessa punkter sådana de nu föreligga, synes mig att det vore särdeles lyckligt, om äfven Andra Kammaren ville instämna i samma beslut; ty endast så kunde man hoppas, att vid denna riksdag komma till ett godt resultat i denna fråga och erhålla en fattigvårdslagstiftning, hvarigenom man hade utsigt att vinna det mål, man så lifligt eftersträfvat, nämligen minskning i pauperismen och fattigvårdstungan.

På de skäl jag anført, yrkar jag bifall till alla de föredragna punkterna.

Herr Ola Jönsson: I likhet med den talare, som före mig haft ordet, anser jag Utskottet icke böra klandras för sitt afgifna förslag. Jag tror tvärtom, att det klander man inom denna Kammare hört mot Utskottet utslungas varit lika opåkalladt som obefogadt. Såsom Utskottet antydt, ligga orsakerna till den tilltagande fattigdomen vida djupare, än att de skulle kunna afhjelpas genom en fattigvårdsförordning. Det torde väl då vara angeläget att söka efter dessa orsaker. Det synes mig vara ganska förtjenstfullt af Utskottet, att det härmed tagit befattning; och om det också icke lyckats finna de rätta orsakerna, må detta allför väl ursäktas Utskottet.

Jag nämnde, att det torde vara angeläget att göra reda för sig, hvilka dessa orsaker till den rådande fattigdomen i vårt land äro, ty om vi icke känna dem, huru skall det då blifva möjligt att afhjelpa det onda? Men icke desto mindre har här blifvit yttradt, att Riksdagen icke hade att taga befattning härmed. Hvilken annan än Riksdagen kan det väl tillkomma att anställa en sådan utredning; men man vill det icke af lätt förklarliga skäl och för den skull är det som, så snart en framställning blifvit gjord i detta fall, den alltid blifvit med otålighet och ovilja mottagen, isynnerhet af dem som anse sig utgöra den tredje statsmagten i samhället. Hittills har jag för min del icke ens vetat af flera än två statsmagter; men i dag hafva vi äfven fått göra bekantskap med en tredje sådan. Jag hoppas dock, att denna magt icke skall blifva särdeles farlig för de båda andra statsmagterna.

En talare har under diskussionen påstått, att Utskottets ordförande vid uppsättandet af inledningen till Utskottets Betänkande gjort sig skyldig till bristande grannlagenhet med afseende å de yttranden deri förekomma. Jag undrar likväl, antingen Utskottets ordförande eller den värde talaren sjelf vid denna frågas behandling gjort sig skyldig till den största brist på grannlagenhet? Emellertid anser jag, att vi icke behöfva tvista om hvad som finnes i *inledningen* till Utskottets Betänkande. Det må stå der för Utskottets räkning, och vi kunna lugnt öfverlemna åt den stora allmänheten att deröfver fälla sin dom. Jag anser för min del,

att inledningen mycket väl kan utvärda hvilken opartisk granskning som helst, och att Utskottet skall lätt kunna försvara hvad det deri yttrat.

Hvad åter beträffar sjelfva förslaget, får jag tillstå, att jag icke är någon stor beundrare af detsamma. Det förefaller mig nemligen, som om vår nu gällande fattigvårdsförordning innehölle alla de bestämmelser, man i en sådan förordning skulle vilja återfinna. Der stadgas nemligen, att hvarje kommun skall försörja sina fattiga, att kommunen har full husbonderätt öfver den, som sjelfv erhåller understöd eller hvars barn erhålla kommunens hjälp och att ingen må med hot eller pock söka tilltvinga sig understöd. Dessa föreskrifter äro så tydliga, att vi, enligt mitt förmenande, icke behöfva någon ny lag. Det är dessutom i denna förordning medgifvet, att en hjälpbehöfvande må besvara sig öfver kommunens beslut i fråga om hans försörjning. Denna rättighet att öfverklaga kommunens beslut kan vid många fall vara välbehöflig, likasom myndigheternas rätt att upphäfva ett oriktigt beslut af kommunen torde, för så vidt denna rätt icke missbrukas, ingalunda vara skadlig, och om myndigheterna någon gång på ett allt för vidsträckt sätt begagnat sin magt, icke är det förordningens fel.

Det nu föreliggande förslaget hvilat deremot på helt annan grund än vår gällande fattigvårdsförordning. Enligt förslaget är tiggeriet icke blott tillåtet utan i vissa fall en nödvändighet. Häremot är visserligen icke mycket att invända, ty tiggeriet, då det är nödvändigt, är icke vanhederligt; och att gifva, då man har något att gifva, är icke heller svårt; men man bör dock icke genom lagstiftningen befordra tiggeriet, ty det är och blir demoraliserande och en olycka isynnerhet för barn. Icke heller tror jag, att på detta sätt fattigvårdstungan kommer att jemnas på ett så rättvist sätt som den borde. Man kommer nemligen på detta sätt icke att dela ut sin hjälp efter mantal eller förmögenhet utan efter hvars och ens goda vilja och hjerta. Det kan då lätt hända, att en eller annan undandrager sig att lemna fattighjelp, eller att den mindre bemedlade kommer att bidraga lika mycket som den förmögnare. De, som bo vid allmänna stråkvägarne, komma dessutom naturligen alltid att mera besväras af tiggeriet än andra.

Oaktadt detta vill jag dock icke, då ett förslag, öfverensstämmande med detta, är af Första Kammaren antaget, och detta förslag äfven inom denna Kammar synas hafva stora sympatier för sig, yrka afslag å detsamma. Men jag ber dock att, när följande punkter föredragas, mot dem få göra de anmärkningar, hvartill de kunna föranleda. Hvad angår de nu föreslagna punkterna, har jag icke något att invända emot det under Litt. A framställda förslaget. Beträffande den andra punkten, i afseende å Herr Ribbings förslag, som skiljer sig från Utskottets hufvudsakligast derutinnan, att de deri förekommande orden "må erhålla" skulle förändras till "skall erhålla", vill jag, då jag anser denna förändring ganska obetydlig, gerna gå Herr Ribbing till mötes genom att bifalla den af honom föreslagna förändringen med bibehållande af punktens ordalydelse för öfrigt. Jag anhåller derföre om proposition härå.

Herr John Ericson: Ehuru välment till sitt syfte den nu gällande fattigvårdsförordningen än må vara och vittnande om sin författa-

res goda hjerta och välvilliga afsigter, har den dock till sina verkningar varit synnerligen skadlig; och jag kan icke annat än instämma med Utskottet deruti, att sjelfva författningen till stor del lagt grunden till den ökade fattigvårdstungan. Jag tror, att man derföre utan öfverdrift kan säga, att en förändring i denna författning är en af Riksdagens vigtigaste frågor.

Jag behöfver icke påminna, om alla de trakasserier, det krig mellan kommunerna, som förorsakats af den gällande förordningen, om alla de utgifter, som för närvarande utgå till fattigvården och som utgöra en stor del af våra kommunalutskylder.

Men dessa olägenheter äro likväl i och för sig måhända af mindre betydighet än den fara, som ligger deri, att den arbetande befolkningen demoraliseras genom den allt för stora lättheten att utan egen omtanke komma i åtnjutande af frukterna utaf andras omsorg. Den, som en gång erhållit fattigunderstöd, är sedermera i viss grad förlorad för samhället. Han har nemligen förlorat den ambition och den sjelfkänsla, som fordras för att under svåra omständigheter hålla kuraget uppe. Det är derföre af högsta vikt, att *rättighet* att erhålla understöd af andra icke finnes genom lag stadgad annat än med afseende å några högst få undantagsförhållanden. Jag gillar derföre den princip, som uttalar sig i Utskottets Betänkande, att fattigunderstödet bör grunda sig på frivillighet, på det en person icke, såsom nu är fallet, må kunna på ett eller annat sätt tilltvinga sig det understöd, han önskar af kommunen, utan någon möjlighet för denna att värja sig för hans anspråk.

Jag ber att få i största korthet framställa de anmärkingar mot förslaget, som sprungit mig mest i ögonen, under det jag förbehåller mig att under föredragningens lopp få punktvis närmare utveckla dessa åsigter.

I sjunde momentet föreslår Utskottet, att hvarje fattigvårdssamhälle skall ega "att i fråga om fattigvården fördela sig i kretsar eller rotar, derest, vid två på hvarandra följande kommunalstämmor, beslut derom fattas med en röstöfvervigt af två tredjedelar utaf dem, som i röstningen deltaga". För det första ligger den tvetydighet uti uttrycket "två tredjedelar utaf dem som i röstningen deltaga", huruvida dermed menas två tredjedelar af de röstandes antal per capita eller af antal röster enligt vanlig rösträtt. Det torde vara nödvändigt att härutinnan erhålla ett mera bestämdt uttryck. Vidare vill jag fästa uppmärksamheten derpå, att, hvilken mening Utskottet än må hafva med de citerade orden, det dock torde vara skäl uti att biträda det af Första Kammaren fattade beslutet, att nemligen ett kommunens beslut rörande kretsindelning skall underställas Konungens Befallningshafvandes pröfning. Ett sådant stadgande torde vara af försigtigheten påkalladt. Antager man nemligen två tredjedelar af röstetalet såsom i dylika fall beslutande, kan det inträffa, att en eller två personer i församlingen, om de finna det vara med sina fördelar öfverensstämmande, till alla de andras men besluta att kretsindelning må ega rum, då deremot i motsatt fall de, som skatta jemförelsevis mycket mindre till kommunen, kunna förena sig i ett beslut, som kastade en allt för orättvis börda på någon viss person inom samhället.

Under Litt. D föreslår Utskottet vidare, att emot kommunalstämmans beslut, hvarigenom sökt understöd blifvit vägradt, icke må vädjas, "derest ej visas kan, att beslutet ej i laga ordning tillkommit". Första Kammaren har här beslutat, att den missnöjde i vissa fall, äfven om de icke ligga i sjelfva formen af beslutet, må öfver sådant beslut besvära sig hos Konungens Befallningshafvande, hvilken skulle ega rätt att ådöma kommunen skyldighet att lemna understöd. Detta Första Kammarens beslut innebär just ett sådant tvång i afseende å fattigvården, som detta förslag afser att undanrödja; och det torde derföre icke under några omständigheter böra af denna Kammare antagas. Äfven om det är att befara, att frågan härigenom komme att uppskjutas, anser jag detta Utskottets förslag vara af den vikt, att det icke bör af Andra Kammaren öfvergifvas. Det är nemligen ingalunda likgiltigt, om myndigheterna vid hvarje särskildt fall skola kunna ådöma kommunen sådan skyldighet. Detta vore ju att motarbeta syftet i det föreliggande förslaget att ställa fattigvården på frivillighetens och hjälpsamhetens grund.

I den af Herr Bergström och flere andra talare framställda anmärkningen mot Utskottets förslag att höja den personliga afgiften till fattigvården till 1 R:dr för karl och 50 öre för qvinna ber jag att få instämma.

Slutligen har jag icke kunnat underlåta att anmärka, det jag, i likhet med reservanten Herr Peter Anderson, finner Utskottets förslag, att betlande barn under 15 år skola på kommunens bekostnad hemskickas, vara mindre tillfredsställande. Det är nemligen tydligt, att man på detta sätt skulle kunna kringgå författningen, om föräldrarne toge sig för att sålunda utskicka sina barn endast för att skada kommunerna och derigenom tilltvinga sig underhåll.

Jag skall icke längre uppehålla Kammarens tid utan ber att vid de särskilda punkternas föredragning få återkomma till de frågor jag vidrört.

Herr Jöns Pehrsson: Den föregående diskussionen erinrar om det bekanta: "Gud bevara mig för mina vänner, för mina ovänner skall jag värja mig sjelf". Detta ordspråk kan man grundligen tillämpa på den, som författat detta Betänkande. Ett annat ordspråk säger ock, "släkten är värst", och sanningen deraf har han ock fått röna, ty om icke hans motståndare varit hans släktingar, äro de dock liksom han embetsmän och stå honom derigenom närmare. Det är emellertid, dess bättre, länge sedan sådana graverande beskyllningar, som i dag vankats, blefvo inom Riksförsamlingen utslungade, helst af personer som tillhöra det företrädesvis så kallade bildade folket.

Den ärade Westerås-representanten har här upprifvit ett gammalt sår, då han erinrat om den ursäkt för mitt handlingssätt, som min länskamrat, Medin, en gång inför Kammaren aflade. Jag tror dock, att denna jmförelse haltar. Och om jag lefver skall jag ej underlåta att besöka det valsamhälle, som utsett den ärade representanten, ty det behöfver visserligen ursäkta sig derför.

För att emellertid komma till sjelfva Betänkandet, så torde det vara svårt nog att uppdaga alla anledningar till den fattigdom och nöd, som råder i landet. En viktig sådan ligger tvifvelsutan i det oförskämda och

hårda procenteri, som bedrifves af åtskilliga större och mindre jordbrukare, de der i sin tjänst utslita en arbetares bästa krafter för att sedan kasta honom och hans familj på fattigvården. Den som liksom jag i åtta år varit ordförande i en fattigvårdsstyrelse, den känner nogsam, att de fattige sjelfve icke utan högsta nödtvång anlita fattigvården. Det är också ingalunda de fattige och deras bristande omtanke eller hängifvenhet åt dåliga och förderliga vanor, som man bör tillägga enda och uteslutande ansvaret för fattigvårdens oerhörda tillväxt. Jag känner väl, att de som ega bästa råd att afhjelpa och lindra nöden oftast äro minst vilige dertill. Största orsaken till fattigdomen tror jag ligga i den obegränsade vinningslystnad, som blott ser sig sjelf men aldrig sin nästa till godo, förr än det är för sent och det lagliga tvånget dertill inträder. Dertill är orsaken hufvudsakligen den, att penningen och icke människovärdet genom lagen är gjord till värdemätaren. De olyckliga följderna häraf ligga i öppen dag. Men lagstiftningen kan och bör kraftigt undanröjda dem. Ett par motioner hafva äfven vid denna riksdag blifvit väckta angående bestämmande af rättvisare vilkor vid aftal emellan landbonde och jordegare, och jag tror att genom antagande af sådana lagar ett väsendtligt steg vore uttaget till afhjelpande af det onda. Jag vill ej i fråga om den nu föredragna punkten yttra mig vidare; men då flera föregående talare genomgått hela Betänkandet, tager jag mig äfven friheten framlägga åtskilliga anmärkningar dervid.

En annan punkt stadgar, att de som anhållas betlande skola kunna åläggas tvångsarbete. Det är, enligt min tanke, alldeles för strängt och omenskligt. Atminstone bör denna utväg icke genast tillgripas utan först efter det en person en eller två gånger gjort sig skyldig till ifrågavarande förseelse, utan att af varningar låta sig rätta.

Det stadgande, som rör minderåriga barn, hvilka beträdas med tiggeri, synes mig egnadt att framkalla detta onda, ej att häfva det. I allt fall torde det vara omöjligt att på den positiva lagstiftningens väg komma till något resultat härutinnan. Der samvetslagen ej förslår, skola alla andra lagar blifva otillräckliga, och framför allt vill jag fästa uppmärksamheten dervid, att då förslaget synes skjuta all skulden på de fattige, det gör sig skyldigt till en orättvisa, hvaremot jag atminstone måste förklara mitt bestämda ogillande.

Herr Per Nilsson från Christianstads län: Äfven jag anhåller att emot Utskottets förslag få göra en anmärkning, hvilken synes mig af särdeles vikt. Jag hemställer nemligen, om det kan anses vara riktigt att grunda fattigvården på tiggeri. I första momentet af den föredragna punkten är tydligen angifvet, att större delen af de fattige, såsom orkeslösa sjuklingar och de som af ålder äro oförmögne att sig försörja, icke längre skola ega någon annan utväg än att tigga sig fram. Det understöd, som på denna väg skulle komma de behöfvande till godo, blefve ej beroende af förmögenheten utan af hvars och ens enskilda sinnelag och goda vilja. Detta måste återigen föranleda många tvistigheter och processer af den mest obehagliga beskaffenhet; och jag måste derföre ansluta mig till den förändring, som i afseende å denna punkt blifvit af Herr Ribbing föreslagen.

Hvad här blifvit yttradt derom, att bristen på sedlig kraft gör att den fattige hemfaller åt fattigvården, måste visserligen erkännas vara riktigt; men vid närmare eftersinnande skall man finna att detta ej är hufvudskalet. Det ligger oftast i bristande arbetsförtjenst; och jag känner flerfaldiga fall, då de fattiga stå i valet endast emellan att svälta eller tigga.

De beskyllningar man riktat emot Utskottet och dess ordförande kan jag ej gilla. De vittna om allt annat än humanitet. Då uppsatte och bildade personer kunna göra sig skyldige till sådana förgripelser emot parlamentarisk takt, hvad skall man då vänta af de lägre folkklasserna. Jag protesterar på det lifligaste emot dessa beskyllningar och önskar, att dylika uppträden i diskussionen icke måtte få ega rum, ty man vinner ej sitt ändamål med att utösa de gröfsta otidigheter, såsom här under debatten varit förhållandet.

Herr Peter Andersson: Då jag tillhör det Utskott, som för sin behandling af det föreliggande ämnet fått kläda skott från så många håll, tager jag mig den friheten att kortligen upptaga de framställda anmärkningarne. Jag måste dervid i främsta rummet nämna några ord om tillkomsten af Betänkandet. Sedan Utskottet fattat sitt beslut och öfverenskommit om de väsendtliga punkter, hvars antagande det ämnade tillstyrka, uppstod fråga om motiveringen af dessa förslag; och åtog sig Herr A. W. Nilson att sammanfatta densamma. Sedan detta arbete blifvit af honom fullbordadt, sammankallades Utskottet för att granska detsamma. För min del hyste jag en och annan betänklighet vid de deri uttalade åsigterna, synnerligen i afseende å hvad deri blifvit yttradt om den kommunala rösträtten, hvars sammanhang med fattigdomen och pauperismen jag hade något svårt att fatta, äfvensom i ett par andra hänseenden; men då jag i allt väsendtligt fullkomligt billigade motiveringen, ansåg jag icke nödigt att genom ett partielt underkännande förstöra eller rubba sammanhanget af det hela. För att emellertid få motiveringen så fullständig och uttömmande som möjligt öfverlemnade Utskottet åt Herrar Svanberg och Nilson att ytterligare genomgå och slutligen redigera densamma. Det skedde; och sedan dessa begge Herrar under ett par dagars tid härmed varit upptagne, framlades för Utskottet den motivering, som nu i Betänkandet föreligger och antogs i oförändradt skick. Jag kan med bästa vilja icke påminna mig, att Herr Svanberg yttrade något missnöje med denna motivering — den var ju ock på sitt sätt hans eget verk. Tvärtom voro alla Utskottets medlemmar dermed fullt belätne; och för min del vill jag ej taga tillbaka ett ord af det, som man här så mycket klandrat. Det är sannt alltsammans; beviser man motsatsen, om man förmår. Hvarken Herr Treffenberg eller samtliga herrar jurister lära mäga åstadkomma en sådan bevisning, änskönt de klandrat författaren på ett sätt, som man knappast från det hållet kunnat förvänta.

Hvad sjelfva saken beträffar, är det känt, att fattigvårdsförordningen lider af många och svåra bristfälligheter. Efter bästa förmåga har Utskottet sökt antyda de grundvalar, på hvilka en ny och bättre lagstiftning borde uppföras. Om det ej i alla delar lyckats Utskottet att träffa det

rätta, torde ämnets beskaffenhet tillräckligen ursäktat detta. Man har särskildt emot första och andra punkterna framställt en mängd anmärkningar, men uraklåtitt att angifva på hvad sätt man skulle kunna komma till ett bättre resultat. Det är ej särdeles svårt att klandra det som är gjort, svårare att göra bättre. För min del vet jag ingen annan utväg än den Utskottet föreslagit, för att förebygga, det fattigunderstöd lemnas och *måste* lemnas åt personer, hvilka visserligen icke kunna anses vara i den belägenhet, att de icke kunna bispringa sig sjelfva. Utskottet har anfört de skäl, som tala emot ett sådant missförhållande; och enligt min tanke äro dessa skäl icke vederlagda.

I fråga om andra punkten har man hyst stora betänkligheter och föreställt sig, att det deri föreslagna stadgandet skulle leda derhän, att många behöfvande skulle blifva alldeles rättslösa och lemnas utan understöd, huru tvingande deras behof än kunde vara. Jag tror, att man något öfverdrifvit farhågorna med hänsyn härtill. Den menliga känslan skall nu såsom hittills förebygga detta och, enligt min tanke, så mycket säkrare och kraftigare, som den nu icke skall blifva med tvång tillhållen att göra det.

Medan jag har ordet, skulle jag visserligen, följande andra talares exempel, kunna yttra mig om Betänkandet i dess helhet; men jag afstår för närvarande derifrån; och vill blott i fråga om en punkt, dervid jag reserverat mig, yttra några ord. Den rör föreskrifter om hemsändande till hemorten af betlande barn. Jag finner detta förslag opraktiskt och endast ledande till stora kostnader. Vill man ej gifva ett sådant barn en allmosa, kan man låta det gå. Det ifrågasatta hemsändandet skulle, såsom jag tror, endast leda till trakasserier och tvister emellan kommunerna.

Med detta enda undantag hemställer jag, att Kammaren ville bifalla samtliga punkter i Betänkandet och derigenom ändtligen bereda möjlighet för Regeringen att med stöd af Representationens mening åvägabringa en länge efterlängtat och allt mera nödvändig vorden förändring i denna vigtiga del af lagstiftningen.

Herr Liss Olof Larsson: Då jag första gången genomläste ifrågasvarande Betänkande, kan jag ej neka till, att jag fann detsamma eller egentligen motiveringen deruti något ovanlig, ty jag hade aldrig sett något Utskotts-betänkande öppet uttala dylika satsar. Jag hade derföre ock tänkt göra några anmärkningar härvid, men sedan jag i dag på förmiddagen hört andra talare öfverhoppa Utskottet med klander på ett sätt, sådant att jag icke kunnat undgå att finna dem, som uttalat detta klander, mera förtjenta af tillrättavisning än författaren af de så mycket klandrade motiven, skall jag för min del afhålla mig från något yttrande i detta hänseende.

Beträffande de uppgifna hufvudorsakerna till den tryckande fattigvårdstungan hafva en del talare ansett, att Utskottet sagt för mycket, under det att andra hafva tillagt jemväl andra orsaker. För min del tror jag Utskottet hafva förbisett en bland de viktigaste orsakerna till den ökade fattigvårdsbördan, hvilken jag till god del anser härleda sig från den så kallade *goda tiden*, som vi för icke så längesedan hade, då all ar-

betsförtjenst steg till en förut okänd höjd, och penningetillgången var stor och riklig. Med arbetsförtjenstens ökande försvunno ock, enligt mitt förmenande, de enkla seder, som förut så fördelaktigt utmärkt de Svenska arbetarne. Nya behof uppstodo af hvarjehanda art, och till deras tillfredsställande gjorde man af med den stora arbetsförtjensten. Dessa behof, som närdes af en förvärd tull-lagstiftning, qvarstodo, äfven sedan förtjensterna minskats. Det var ej möjligt, att den goda tiden skulle räcka för alltid, men man hann emellertid under densamma så långt, att lyxartiklar, som förut i arbetarens stuga varit så godt som okända, då uppstego till rang af oundgängliga förnödenhetsvaror. Kaffe och socker, till exempel, blefvo saker, som ej längre kunde undvaras. Man får ju ej sällan höra, att, om ej kaffe och socker finnas i huset, eller om man ej får dricka sitt kaffe två à tre gånger om dagen, då är det nöd på färde.

I dessa förhållanden ligger, efter mitt omdöme, en vigtig orsak till fattigvårdens försvårande, ävensom deruti att, sedan man en gång fått njuta af den goda tiden, man blifvit mindre härdad att bära nöden än förr, då man modigt bekämpade densamma och ej så snart som nu kom med anspråk på understöd. Kom så den nuvarande fattigvårdslagstiftningen, som tillerkände den förment fattige rätt att pocka sig till understöd. Man behöfver endast säga: "nu får jag icke något arbete utan måste hafva understöd," och fattigvården blir genast ålagd att draga omsorg om honom. På sådant sätt går i ej ringa grad förlorad den sjelfuppehållelsedrift, som eljest kunnat utveckla sig hos arbetaren, hvilken i stället börjar redan under sina bästa arbetsdagar att draga vaxel på fattigvården. Jag har hört personer säga, "det är ej värdt, att jag sträfvar för mitt uppehälle på gamla dagar, ty då jag blir gammal och orkeslös, får fattigvården föda mig och mina barn, om jag har några." Och barnen tänka i sin ordning: "det är icke lönt, att vi arbeta för våra föräldrar, ty fattigvården tager ändå hand om dem." Sålunda lefver man för dagen och litar helt och hållet på att få fattigunderstöd, då man ej längre kan eller vill sjelf försörja sig.

Detta är en orsak, som Utskottet icke omnämnt, men som jag anser i betydlig mån bidra till det ökade behovet af fattigunderstöd.

Jag skall nu anhålla att äfven få yttra några ord angående de punkter, som blifvit föredragna, och egentligen om den femte punkten. Det heter der: "Fattigunderstöd, som någon åtnjutit för sig sjelf efter fyllda 15 år, eller för hustru och barn, bör godtgöras, om den ersättningsskyldige dertill får tillgång." Denna punkt kan jag för min del icke obetänadt godkänna, utan jag skulle önska, att orden "efter fyllda 15 år" utslutas. Jag anser nemligen för orimligt, att, om fattigvården emottagit ett barn i vaggan samt underhållit det, tills det fyllt 15 år, och detta barn framdeles erhöle ett arf på kanske ända till 10, 15 à 20 tusen riksdaler — exempel härpå har man förut sett — att, säger jag, den kommun, som, oaktadt det största bekymmer för sin fattigvård, nödgats uppfostra detta barn, hvilket sedermera blifvit kanske en ibland kommunens förmögnaste medlemmar, härför icke skulle få någon ersättning. Man kan invända, att det möjligen komme att sjelfmant återbetala sin skuld till kommunen

kommunen, och jag tror väl, att det blefve fallet med de flesta som komme i en sådan ställning, att de vore i stånd dertill, men jag befarar likväl, att en och annan finnes, som icke skulle bry sig om någon återbetalning, derest han icke vore tvungen dertill. Jag skulle derföre önska, att denna punkt finge följande lydelse: "Fattigunderstöd, som någon åtnjutit för sig sjelf eller för hustru och barn, bör godtgöras, om den ersättningskyldige dertill får tillgång och fattigvårdsstyrelsen pröfvar skäligt sådan godtgörelse utkräfva." Jag vill icke bestämdt föreskrifva, att fattigvårdsstyrelsen alltid skall utkräfva sådan ersättning af den, som njutit understöd, emedan omständigheter kunna tänkas, under hvilka fattigvårdsstyrelsen kan finna större fördel vid att efterskänka än att utkräfva den rätt till ersättning, som kan förefinnas. Någon fara vid antagandet af mitt förslag kan jag ej inse, då fattigvårdsstyrelsen visserligen icke lär gör anspråk på dylik ersättning af den, som är i sådana omständigheter, att utbetalning af ersättningsbeloppet möjligen skulle nödga honom att ånyo falla fattigvården till last. Tillägges ej den bestämmelsen, "om fattigvårdsstyrelsen pröfvar skäligt att sådan godtgörelse utkräfva," så skulle det kunna inträffa, att fattigvårdsstyrelsen ansåge sig tvungen att utkräfva ersättningen äfven af fattigare personer, för att freda sig sjelf från anmärkningar af kommunen.

Emot några andra punkter i Betänkandet kunde jag äfven hafva en och annan anmärkning att göra, men vill dervid gå till väga på samma sätt som föregående talare och sålunda blifva helt kort. Vid 12:te punkten har jag sålunda samma erinran, som förut gjorts af andra talare, nemligen att höjandet af den personliga afgiften till 1 R:dr för man och 50 öre för qvinna synes mindre lämpligt. Detta innebär visserligen att utdraga konsekvensen af den lika rösträtt, som man så mycket talar om, derhän, att de, som hafva lika rösträtt, äfven skola hafva lika beskattning. Men för min del kan jag icke ingå på de uttalanden Utskottet i afseende härå gjort, då jag funnit, att man ofta blott med den största svårighet kan utgöra den nuvarande afgiften, som likväl icke är mer än hälften af den föreslagna.

I den 13:de punkten talas om kretsfordelningen. En ibland de största förtjenster, som det nu föreliggande förslaget, efter mitt omdöme, har, är den, att det medgifver det fattigvårdssamhälle, som sådant önskar, att indela sig i kretsar eller rotar, men genom stadgandet i denna punkt tror jag, att den goda verkan häraf på sätt och vis omintetgöres. Då ett fattigvårdssamhälle fördelar sig i kretsar, är meningen dermed, att fattigvården för hvarje krets skall blifva så billig som möjligt. Men härvid kan nu inträffa, att, då en krets inrättat sin fattigvård på billigaste sätt, eller tilläfventyrs icke på papperet utfört alla sina kostnader, hvarigenom det åtminstone kommit att se billigare ut, en annan krets, som deremot vårdslösat sin fattigvård eller gjort sig skyldig till misshushållning, skulle kunna säga till den förra: "nu vill jag hafva jemkning, och du får deltaga i de kostnader, som jag gjort." Detta är efter mitt förmenande en brist i förslaget, att en sådan möjlighet kan låta sig tänkas. Kretsindelningen i och för sig anser jag deremot i högsta måtto fördelaktig, ty vi få derigenom en betydligt billigare fattigvård än eljest, då det ju ligger i hvarje

krets' intresse att genom kloka och ändamålsenliga åtgärder minska sina utgifter för fattigvården, men nödigt är dock, att författningen blir sådan, att den krets som vårdar sin fattigvård väl, derpå kan hafva någon vinst, och att icke alltid hafva möjligheten för sig att få se alla sina sträfvanden så att säga "lönlösa", hvilket blir fallet, om denna punkt skulle blifva lag, ty då skulle alltid den krets, som misshushållar, kunna när som helst kasta en del af sin på det sättet ådragna fattigvårdstunga på de kretsar, som genom kloka anstalter fått den billig för sig. Inom den kommun jag tillhör, hafva vi på sednare tider försökt med en sådan kretsindelning; och det har varit förvånande att se, huru mycket fattigvårdstungan derefter aftagit emot förut, då hela det stora fattigvårdssamhället skulle besluta om understöd. Uti ett större fattigvårdssamhälle kan man icke så noga känna förhållandena öfverallt, och det är ej ovanligt derstädes att finna, huru man på alla håll söker att draga åt sig så mycket fattigunderstöd som möjligt, ja! sätter en ära uti att kunna säga sig hafva skaffat sin del af fattigvårdssamhället ett stort understöd. Genom kretsindelningen åter kunna kommunerna hafva någon utsigt till vinst genom kloka anordningar af sin fattigvård.

Den 15:de punkten i förslaget kan jag icke heller godkänna, enär man derigenom skulle komma att gynna betlandet. Jag är dock öfvertygad derom, att så länge betlandet får fortfara, och aldrahelst om man uppmuntrar det, blir det omöjligt att tillfredsställande ordna fattigvården. Genom förslaget skulle man komma derhän, att, om fattigunderstöd begäres af en person, som icke har obligatorisk rätt dertill, man kan säga: "nej! du får arbeta." Men då kan han ock i sin ordning svara: "nej! det gör jag inte," samt börja betla; och då blir det omintetgjordt, som man mest sträfvat till, nemligen att tvinga dem som kunna att arbeta för sitt uppehälle.

Emot den 16:de punkten, der det talas om att Staten skall besörja omkostnaderna för betlandes hemforsling, har jag äfven en anmärkning att göra. Jag tror att detta kan blifva för Staten dyrbarare, än man beräknat. Det är till exempel möjligt, att det nu kan falla en kommun in att försörja sina fattiga på det sätt, att den skickar ut dem att betla, för att sålunda blifva af med både fattigvård och fattiga. Sådant skulle deremot icke kunna komma in fråga, derest kommunerna finge sjelfva bekosta sina tiggares hemforsling.

Dessa äro hufvudsakligen de anmärkingar jag har att framställa emot förslaget. För öfrigt hade jag väl äfven gjort åtskilliga anteckningar i afsigt att bemöta några föregående talare, men då man redan under diskussionen af denna fråga hört så mycket prat, som ej gått ut på annat än personliga anfall, har jag för min del ansett det lämpligast att endast hålla mig till saken och ej upptaga Kammarrens tid med en vederläggning af dessa personliga tillmälen, hvilka till en stor del äro af beskaffenhet att ej ens tariffa någon sådan.

Herr Östman: De tvänne förste talarne hafva bjert klandrat Utskottets premisser, och ansett att dessa äro allt för skefva, och man har hufvudsakligen riktat sina anmärkingar mot den af Utskottet uttalade åsigt, att det kroppsliga arbetet ringaktas. Jag hemställer likväl, om det icke

i sjelfva verket förhåller sig så, ty om man å ena sidan medgifver, att den som förrättar det kroppsliga arbetet, är berättigad till nödortfittigt bröd, så förnekar man i allmänhet dess sanna förtjenst eller värde, hvilket bäst bevisas deraf, att de som möjligen hafva råd dertill heldre egna sina söner att blifva hvad man kallar herre, till och med utan föregången undersökning om gossen eger något medfödt anlag för det för en högre samhällsställning nödiga vetandet, emedan man vill heldre se sin son som man i lifvet vid skrifpulpeten, katedern, till häst eller fot kommendera ett regemente eller på presidentstolen, än uti verkstaden eller vid spaden och plogen, och det må förlåtas mig, om jag tror, att man i våra dagar sätter för högt värde på det teoretiska vetandet mot det rent praktiska arbetet och glömmet, att det är endast genom det kroppsliga arbetet, om ock i någon mån ledt af teorien, som man ur naturens skattkammare framdrager hvad som tillfredsställer de menskliga behoven.

Vidare har man velat förneka, att röstbestämmelsen och lagskipningen i någon mån bidragit till den ökade fattigdomen; må väl så vara att detta ej låter sig med siffror bevisas. Likväl hemställer jag, om det utgör någon uppmuntran för det kroppsliga arbetet, att den som bär dagens tunga och hetta ser sin röst vara ett qvintin i vågskålen mot den centnerstyngd, som en person, hvilken disponerar en större förmögenhet, den han icke sjelf arbetat sig till, deri inlagt, och i afseende å lagskipningen har man svårt att frigöra sig från den tanken, att, oaktadt lagen är lika för alla, det ändå vid tillämpningen ofta går så till, att den rike eller den som intager en högre samhällsställning mildare behandlas än den obemedlade och den som med kroppsligt arbete måst draga sig fram.

Man vill icke heller erkänna, att det tynande industriella lifvet är en orsak till fattigdom, med ett ord, man talar om det onda, men man vill ej medgifva att orsakerna finnes hvarken i det ena eller andra, och vid sådant förhållande måste man fråga: Kan det finnas någon verkan utan orsak? Jag tror det icke.

Den närmaste anledningen till brist och elände är missgynnande skördar, och då en kris i den stora världshandeln inträffar, följer derpå vanligen penningebrist, som verkar hämmande på näringarne. Men månne ej den friare tullagstiftningen äfven i sin mån medverkat till den stigande pauperismen? Mig förekommer det klart, att, då man lemnar portarne öppna för allt utländskt kram, och icke nöjer sig med hvad som produceras inom landet, följer deraf, att den inhemska fabrikanten icke mägtar drifva sin tillverkning, och handaslöjden förintas derigenom, arbetet i Sverige blir undersåldt af utländingen, hvaraf följer, att ett ytterst svagt industriellt lif underhålles. Man ser embets- och tjänstemannen till godo hvad man kan, man underhåller ett dyrt försvarsväsende, man vill i utländingens ögon visa sig stor, man ökar skatterna, men man tänker ej på medel eller utvägar för den lägre och arbetande befolkningen att med egen vilja och egen kraft värna sig mot nöd och elände. Och om man någon gång kan hafva skäl förebrå den arbetande för att icke alltid vara sparsam, så har han i det fallet tagit exemplet af de bildade klasserna, och min tanke är, att så länge man icke i verkligheten erkänner arbetets värde, skola missmod och fattigdom komma att tåra på samhällets rot, och så länge skall

frestelsen inställa sig hos den arbetande befolkningen att på andra sidan Oceanen söka sig en förment räddningsplanka för sig och de sinas bergning.

Herr von Troil: Anledningarne till den brist och nöd, som på de sednare åren i så oroväckande grad tilltagit, hafva redan af flere föregående talare blifvit så utförligt omnämnda, att jag icke vill lägga något dertill. Jag kan dock ej undgå att förklara, att, efter min uppfattning, en af de väsendtligaste orsakerna till den rådande pauperismen är att söka uti den gamla fattigvårdsförordningens stadgande om obligatorisk fattigvård. Jag tror derföre, att de hufvudsakliga bestämmelserna i detta förslag, som blifvit utarbetadt efter samråd med Första Kammarens motsvarande Tillfälliga Utskott, skola, derest de af Riksdagen godkännas, komma att för samhället medföra välgörande följder. Det kan visserligen synas — efter de vackra filantropiska yttranden som af den föregående talaren blifvit afgifna — som försvararne af Utskottets förslag möjligen skulle hysa mindre kärleksfulla känslor mot de fattige. För min del tilltror jag mig dock kunna bedöma frågan från praktisk synpunkt, och anser då att det är af synnerlig vigt att icke alltför mycket misströsta om den barmhertighetskänsla som dock finnes inom hvarje kommun. Många talare hafva förmenat, att, då uti 1 mom. af nu föredragna afdelning, Litt. A, det stadgas, att barn under 15 år och vansinniga personer skulle vara berättigade till fattigvård, detta stadgande skulle innebära hinder för att andra, som möjligen i ännu högre grad kunde vara i behof af det allmännas hjälp, såsom t. ex. vanföre personer och sjuklingar, icke skulle vara berättigade till sådant understöd. För min del tror jag ej, att i detta hänseende något är att befara, ty mom. 2 under samma Litt. öfverlemnar denna fråga icke ensamt åt kommunalnämnden utan åt kommunalstämman, och, enligt den erfarenhet jag under flera år förvärfvat i detta hänseende, tror jag mig kunna försäkra, att man gör landet och kommunerna orätt, om man beskyller dem för hårdhet mot de nödlidande; åtminstone torde högst få dylika fall hafva förekommit; men deremot har det visat sig att, genom nuvarande fattigvårdsstadga, personer, som icke varit i verkligt behof af understöd, likväl på ett pockande sätt framställt anspråk derpå.

Det torde vara af vigt att väl komma ihåg, att, då just genom den nu föreslagna förordningen fattigvården komme att upphöra att vara obligatorisk, och det i stället lemnades åt kommunerna sjelfva att ordna densamma på sätt de finna lämpligast, först derigenom en sporre gäfves den enskilda barmhertigheten, hvarigenom på många ställen det blefve bättre sörjdt för de verkligen nödlidande, ty enligt mitt förmenande är anledningen till denna hårdhet mot behöfvande — när en sådan någon gång egt rum — att söka deruti, att kommunerna hafva varit så öfverhopade af hjälpsökande, som kanske icke varit fullt berättigade till att erhålla fattigunderstöd, att de, deraf utledsna, stundom gått något hårdt till väga. Jag tror derföre det vara af högsta vigt att godkänna Utskottets grunder, hvarigenom bland annat den stora fördelen skulle vinnas, att sjelfkänslan hos massan af folket, som skulle betala dessa understöd, skulle stegras. Det är nemligen icke obekant, att ganska många arbetare hafva

under vissa tider på året stor arbetsförtjenst, men om man säger till en sådan person: aflägg något af din arbetsförtjenst och insätt penningar i sparbanken, på det att du, när medel tryta, må kunna understödja din hustru och dina barn“, så mötes man ofta af det svaret: “när den tid kommer, att jag icke längre kan förtjena något, så får kommunen åtaga sig mig och de mina“.

På samma gång jag således skulle beklaga, om icke Utskottets grunder, hvilka jag i allmänhet gillar, blefve antagna, ber jag dock i korthet få framställa några anmärkningar angående det under Litt. B omnämnda förslaget till fattigvårdssamhälle. Jag anser nemligen, att den kretsindelning som der bestämmes visserligen kan hafva ganska stora fördelar med sig, men man torde dock dervid böra gå ytterst försigtigt till väga; och för min del hade jag önskat, att Utskottet skulle hafva bestämt en större röstpluralitet än två tredjedelar för att besluta om denna krets fördelning, ty det finnes ganska många församlingar, som skulle blifva hårdt tryckta, om en del af kommunen förklarar sig utgöra en krets för sig. Jag tror derföre, att man borde hafva här vid lag stadgat en större röstpluralitet än två tredjedelar. ehuru jag fullkomligt erkänner, att det nuvarande stadgandet att alla rösterna inom kommunen måtte instämma i ett dylikt beslut, för att bringa det till verkställighet, är orimligt. I likhet med Herr Bergström anser jag orätt att öka den personliga afgiften till 1 R.dr, enär det för mängden är svårt att erlægga det belopp som nu är föreskrifvet.

För öfrigt ber jag få fästa uppmärksamhet derå att, om vi ämna besluta en skrifvelses aflåtande i ämnet till Kongl. Maj:t, det är af yttersta vigt att Första och Andra Kammaren icke måtte splittra sig i afseende å ordalagen i denna skrifvelse, utan, så framt man eljest är ense om sjelfva grunderna för den ifrågasatta förändringen, låta små betänkligheter falla, på det att förslaget icke måtte sönderrifvas, oaktadt det, såsom handlagdt inom hvardera Kammarens olika Tillfälliga Utskott, varit föremål för olika uppfattning och bedömande. Dessutom är att märka, att hvad vi här komma att besluta är endast ett uttalande af våra tankar och åsikter i förevarande hänseende, hvadan det ock är gifvet att, när förslaget inkommer till Kongl. Maj:t, vederbörande departement eller komiterade komma att närmare utarbета detsamma, hvarvid otvifvelaktigt den angående denna fråga inom båda Kamrarna förda diskussionen skall lända till råd och ledning, samt att först derefter och sedan vederbörande myndigheter blifvit i ämnet hörda, förslaget ånyo kommer att till definitivt afgörande framläggas.

Jag anser således att, om än icke hvar och en kan lyckas att i detta ämne få sin enskilda åsigt att blifva den allmänt gällande, så må man dock gifva sig tillfreds och icke åstadkomma splittring utan förena sig i det beslut, hvartill Första Kammaren kommit, och, enär detta i afseende å de nu föredragna punkterna är detsamma som det hvaruti Utskottet stadnat, så finner jag deruti en dubbel anledning att tillstyrka bifall till Utskottets förslag i de under Litt. A upptagna punkterna.

Herr Orre: Då det egentligen är angående de under Litt. B föreslagna bestämmelserna som jag velat yttra mig, så ber jag att få uppskjuta att begagna mig af ordet, till dess denna Litt. blir föredragen.

Herr Ahlgren: Orsakerna till fattigdomen, medlen och utvägarne att förekomma eller åtminstone förmildra den, hafva i alla tider och inom alla samhällen utgjort föremål för begrundande. Uti vårt land har på sednare åren visserligen talats och skrivits mycket om detta ämne, som nu kan sägas stå nästan främst på dagordningen; men ehuru förhållandena dertill manat, har föga eller intet blifvit åtgjort för förbättrande af vår fattigvårdslagstiftning, hvilken, enligt min öfvertygelse, åtminstone i viss mån verkar nästan motsatsen af hvad man med densamma afsett.

En af Göteborgs ärade representanter, som i dag i denna fråga sig yttrat, tycktes i allmänhet vara belåten med den fattigvårdslagstiftning vi redan ega. Under i förbigående uttryckt förhoppning, att hans åsigt icke måtte komma att inom denna Kammare något allmännare delas, lär det vara öfverflödigt att nu inlåta sig i något vidlyftigare ordande om andra delar af ämnet än dem, hvilka stå i direkt sammanhang med den del af Betänkandet, som för öfverläggning och pröfning är vordet föredraget.

Mer än en gång har jag vid uttalandet af råd och varningar till medmänniskor, de der påtagligen rusat emot ekonomisk undergång, erhållit till svar: "det kan väl ej gå mig värre än mången annan, jag får väl komma in på fattighuset." Den åsigten är tyvärr allt för mycket utbredd och gängse, att den, som ej drager försorg om sig sjelf, *skall* klädas, födas och njuta öfrig erforderlig vård af andra. Den, som omöjligen kan hjälpa sig sjelf, har onekligen ett grundadt anspråk att af det allmänna eller sina medmänniskor åtnjuta understöd; hvaremot sådana fattige, hos hvilka mer och mindre förmåga till sjelfförsörjning finnes, icke böra, såsom enligt gällande lagstiftning nu är händelsen, vara berättigade att af hjälp och understöd ovilkorligen komma i åtnjutande. Nu föreliggande förslags 2:ne första punkter utgöra på sätt och vis den grund, å hvilken Utskottet byggt förslaget. Förkastas andra punkten och Herr Ribbings förslag i stället af Kammaren blir antaget, kommer sannolikt icke någon skrifvelse i detta viktiga ämne att från Riksdagen till Kongl. Maj:t affåtas. Tillåt mig jemväl erinra, att de i denna andra punkt omförmälde fattige icke blifvit, hvad man synes vilja antaga, förnekade rättigheten att erhålla understöd. Att detta understöds behof får pröfvas af vederbörande fattigvårdsstyrelse kommer, enligt min öfvertygelse, visst icke att medföra det resultat att de fattige skulle blifva lemnade ohulpne; men deremot skall, på sammangång fattigunderstödet blir frivilligt, den fattige tvingas att mer än hvad nu är händelsen försöka att, i mån af krafter och förmåga, till sitt uppehälle bidraga. Åtminstone blir han icke berättigad att fordra eller pocka på understöd, utan i stället, hvad som torde vara i sin ordning, bedja om densamma.

Framför mig ligger 1863 års Norska fattiglag, hvars andra paragraf är i full öfverensstämmelse med nu föredragna andra punkt, i hvilken uttalas en grundsats, som icke berättigar lättingen och suparen att, såsom för närvarande i vårt land alltför ofta inträffar, tilltvinga sig hjälp på arbetssamma och ordentliga medmänniskors bekostnad.

För min del yrkar jag bifall till nu föredragna punkter och anhåller dessutom, medan jag har ordet, att få för de Kammarens Herrar ledamöter, som gilla hufvudgrunderna i vår nu gällande fattigvårdslagstiftning,

framhålla och påminna om, hurusom, på samma gång antalet af tiggare och sysslolöst kringdrifvande arbetsfolk ökas, utskylderna för fattigförsörjningen i betänkelig grad är från år tilltaga, samt hurusom åtskilliga bestämmelser uti ifrågavarande lag sakna all betydelse, såsom den fattigvårdsstyrelserna tillerkända målsmans- och husbonderätten, den de så kallade tillsyningsmännen ålagda uppsigten, hvaremot, såsom känt är, kommunerna, i anseende till den korta tid af sex månader, som bestämmer hemortsrätten, med hvarandra tvista och processa om skyldigheten att lemna understöd och underhåll åt från ort till annan kringflyttande personer, hvilka af en kommun — hvarå exempel icke saknas — blifvit inom annan kommun under kortare tid underhållen, för att, hvad jemväl lyckats, blifva fria från samma personers framtida underhåll. De fattigvårdsstyrelser, som på sådant sätt bevakat sina kommuners så kallade fördel, hade betecknats såsom driftiga och omtänksamma, men manne icke ett helt annat omdöme mera hade varit på sin plats. Kommer, såsom jag hoppas, fattigvårdslagstiftningen att snarligen omarbetas, hafva vi all anledning att få emotse något bättre än hvad som nu är. Sämre kan det antagligen icke blifva.

Herr Magnell: Den föregående talaren har så klart framhållit de olägenheter, som råda i afseende å den närvarande fattigvårdslagstiftningen, att knappt något återstår att vidare derom tillägga. När den sålunda å ena sidan alstrar liknöjdhet för de fattiga och den föreställningen, att, då man betalt en tvungen afgift, man sedermera kan frigöra sig från vidare bidrag, samt å andra sidan den tvungna gåfvan mottages utan tacksamhet och således verkar demoraliserande, under det att deremot frivilligheten i afseende å fattigvården är den enda sanna och kristliga principen, så kan jag ej annat än anse de grunder riktiga, på hvilka Utskottet byggt förslaget, och vill jag således förorda antagande af de nu fördragna punkterna.

Visserligen har Herr Ribbing uti den andra punkten föreslagit en förändring, hvilken jag i sjelfva verket anser vara en förbättring, men jag är dock öfvertygad, att denna punkt, äfven med den redaktion som Utskottet gifvit densamma, tillräckligt klart uttrycker, att den som är verkligt nödställd äfven skall af samhället hjälpas; och då en återremiss möjligen skulle kunna verka derhän, att hela saken icke komme till något afgörande vid denna riksdag, så tror jag att man med temligen stor trygghet kan låta äfven denna andra punkt, sådan den af Utskottet blifvit föreslagen, stå kvar i oförändradt skick. Man har visserligen befarat att, om denna frivillighets-princip genomfördes, de barmhertige skulle oskäligt betungas och de obarmhertige gå fria från bidrag; men vi böra likväl icke förbise, att det icke beror på den enskilde, huruvida hjälp skall lemnas eller icke, utan att det är kommunen som bestämmer derom.

Jag tror dessutom ingen synnerligt stor fara ligga deri, om den barmhertige skulle komma att frivilligt bidraga mera än den obarmhertige, då ju den gåfva som går från ett godt hjerta medför sin välsignelse och är en handling som man säkert icke behöfver ångra.

Hvad de öfriga punkterna beträffar, så, ehuru jag icke kan gilla en och annan bland dem, särskildt den 12:te som handlar om ökande af den personliga afgiften, vill jag dock icke nu yttra mig derom, enär den-

samma icke ännu är föredragen, utan yrkar endast bifall till de under Litt. A omnämnda punkterna.

Herr Per Nilsson från Örebro län: Då jag deltagit i Utskottets handläggning af denna fråga, så vill jag äfven förklara, att jag funnit mig nöjd med det resultat, hvartill Utskottet kommit. Jag anser nemligen, att man är alldeles uttröttad af den närvarande fattigvårdslagstiftningen, hvarföre och nödvändigheten bjuder att söka åstadkomma något bättre och ändamålsenligare i denna väg, och att, om man nu antog detta förslag, man derigenom hade uttagit ett steg i en vida bättre riktning i detta afseende än den hittills följda. Flere talare hafva klandrat Utskottet, men jag har icke hört någon som kunnat framlägga något bättre än det nu föreliggande förslaget, hvilket för oss alla inom Utskottet ansågs komma att lända till lika stor nytta för understödstagarne som för gifvarne. Beträffande det klander, som flere talare anført emot Utskottets motivering, så tror jag att detsamma varit oförtjent, och vidkommande mitt deltagande i motiveringen, har jag endast att hänvisa till den förklaring som Herr A. W. Nilson derom afgifvit. Jag yrkar således bifall till Utskottets ifrågavarande hemställanden under Litt. A.

Herr Uhr: Det är ett gammalt ordspråk som säger, "att det sämsta föret är i portlidret", och detta tror jag äfven kan tillämpas på den fråga som nu föreligger; ty nog hafva vi nu vid sjelfva ingången tillräckligt länge försinkat oss, hvartill icke litet bidragit de häftiga utfall, som åtskillige talare tillåtit sig mot Utskottets ordförande. På samma gång jag måste ogilla detta sätt att gå till väga under diskussionen, så vill jag, utan vidare inledningar och anledningar och motiv och hvad det allt må heta, endast tillkännagifva, att jag, på det att vi må snart komma vidare i väg till de många öfriga punkterna af Utlåtandet, yrkar bifall till hvad som nu under Litt. A är föredraget; och detta gör jag så mycket heldre, som jag med temlig säkerhet förmodar, att Kammaren väl till sist kommer att stadna vid ett dylikt beslut.

Herr Carl Anders Larsson: Den märkliga diskussion i detta ämne som redan förelupit har gifvit mig anledning att nu, oaktadt ropen på proposition blifva allt starkare, bibehålla ordet, efter jag redan fått det. Ehuru jag sålunda finner, att ganska många äro uttröttade efter allt hvad i denna fråga blifvit anfördt, anser jag det dock vara på sin plats att söka stäfja ett oskick, som nu för tredje gången inom denna Kammare uppenbarat sig. Här hafva nemligen i dag vissa stora talanger bland Kammarens ledamöter tilltrott sig böra taga i den strängaste upptuktelse en filosofie doktor och rektor vid ett af rikets elementarläroverk, hvilken naturligtvis besitter lärdom och bildning jemngod med de värde klandrarne. Detta oaktadt hafva dessa ansett det vara tillständigt att — så att säga — lägga denne Utskottets ordförande på sträckbänken och dissekera hans i Utlåtandet uttalade åsichter. Jag finner det mindre underligt, om vissa skolmästrande förmågor stundom behaga nedlåta sig att taga mig och andra i, måhända behöfzig, upptuktelse; men att en hofrättsassessor och en landssekreterare taga sig före att söka upptukta en styresman vid ett

af Statens läroverk — det är, i sanning, något som nästan hör till det oerhörda. Och hvad har väl då denne deras motståndare gjort? Jo, han har vågat uttala den grundsatsen, att inför lagen böra alla ega samma människovärde och hafva lika rätt att blifva hörde och åtnjuta rättvisa, den fattige så väl som den rike! Om — hvilket naturligtvis icke behöfves — delinqventen i fråga skulle anse det vara af nöden att få till dessa protokoll nedlagdt ett försvar mot dylika obefogade tilltag, så erfordrades visserligen dertill en kraftigare stämna än min; men jag hemställer dock, om, när dessa domarekorpens koryfée kunna tillåta sig uttala en sådan missaktning mot en man, som åtminstone här i Kammaren står lika högt som de sjelfva, om — säger jag — det då kan anses så underligt, om desse herrar skulle blifva misstrodde för ringaktning och brist på opartiskhet mot de lägre samhällsklasserna, såsom t. ex. handverkare och dylika, hvilka måhända icke begått något annat fel, än att de uraktlåtit att ställa sig gällande formaliteter till efterrättelse eller inställas till förhör, i fall de sakna laga försvar. Jag har visserligen gjort åtskilliga anteckningar från de ofvannämnde herrarnes yttranden, hvilka jag hade ämnat närmare bemöta, men då de värde antagonisterna aktat nödigt att redan hafva aflägsnat sig, så vill jag ej dermed vidare upptaga tiden. Jag undrar likväl, hvilka förebråelser t. ex. en bonde eller någon annan mindre bildad person skulle få uppbära, om denne understått sig fälla sådana yttranden, som helt obesväradt framslungas af dessa herrar, hvilka tyckas anse, att ingen fogel finnes som råder öfver höken, och att kronans embetsmän kunna oanmärkt negligera det budet att icke förolämpa en medmänniska. Är detta parlamentarisk takt och är det rätt att sådant skall få fortfara, då har jag orätt uppfattat grundlagens bud.

Hvad sjelfva saken angår, så vill jag göra några anmärkningar som af Utskottet icke blifvit påpekade, men hvilka jag anser af vigt vid frågan om orsakerna till fattigdomen här i landet. En bland de mest i ögonen fallande orsakerna till denna fattigdom är vårt olyckliga borgenssystem, hvarigenom så många lefva på andras bekostnad och sluta med att ruinera sig sjelf och sina vänner. En annan orsak till fattigdomen i landet är den stränga förordningen om hemmansklyfning och jordafsöndring, som gör att den fattige icke kan få eget hem och torfva att odla; hade man deremot här som i andra länder rättighet att köpa en liten jordbit, hvilken man utan krångel finge lagfart på och kunde få börja att uppodla och bruka, så behöfde man ej här mer än annorstädes frukta för fattigdom, ty här finnas nog fält att odla och berg att bryta, om man blott ställer så till, att det blir möjligt äfven för den fattigare delen af befolkningen att taga sig fram och föda sig. Slutligen hafva vi äfven denna så kallade hemortsrätt, som också i betydlig mån bidrager till fattigdomens tillväxt, derigenom att månget hushåll, genom kommunens inverkan, gör sig misstänkt för att för framtiden icke kunna försörja sig och sålunda tvingas att falla fattigvården till last.

Jag vill ej vidare orda i denna sak utan anser, att man utan fara kan instämna i Första Kammarens beslut i afseende å de nu föredragna punkterna, ty det är i allt fall blott att tillkännagifva Riksdagens åsikter i ämnet inför Regeringen, som nog sedan tager saken i när-

mare öfvervägande och möjligen derefter kommer att framlägga ett antagligt förslag.

Herr *Fredricson* instämde i detta anförande.

Herr Anders Ericsson: Då jag begärde ordet, hade jag hufvudsakligen ämnat göra några anmärkningar mot de föreslagna bestämmelserna under Litt. A, andra punkten; men då sedermera Herr Ribbing afgifvit ett förslag till förändring af dessa punkter i en sådan syftning, som öfverensstämmer med mina åsigtter i ämnet, så vill jag inskränka mig till att förena mig med honom. Hvad särskildt angår stadgandet om fattigvårdsbidrag, så, utom det att jag anser att den fattige bör hafva rättighet att öfverklaga kommunalstämmas beslut hos någon högre instans, tror jag äfven att den föreslagna personliga afgiften är alldeles för hög, enär mången har tillräckligt svårt att erlægga det nu stadgade beloppet. Slutligen vill jag nämna, att jag i afseende å bestämmelserna om fattigvårdssamhälle hyst åtskilliga betänkligheter om den föreslagna fördelningen i kretsar eller rotar; som jag dock funnit fördelarne af hvad som i detta fall föreslagits vara större än olägenheterna, så vill jag ej motsätta mig dessa stadganden.

Herr Björck: Det kan ej nekas, att samhället skulle fullkomligast uppfylla sitt ändamål, om det kunde grunda all sin lagstiftning på det ädla som finnes hos människan och särskildt fattigvårdslagen på den förutsättningen, att alla människor äro barmhertiga, goda och medlidande. Men en bedröflig erfarenhet, som under diskussionen kraftigt framträd, har kommit mången att betvifla, att barmhertigheten verkligen är så grundad och så allmän som den nuvarande fattigvårdslagen förutsätter, på samma gång som de praktiskt erfarne inom Kammaren synas vara ense derom, att hos de fattige finnas öfverdrifna anspråk vid utkräfandet af rättigheten till understöd. Om en förändring i fattigvårdslagstiftningen måste ske, derföre att den nuvarande lagen grundats på förutsättningen af en barmhertighet för nödlidande, hvilken icke finnes till den grad lagstiftningen antagit, äfvensom derföre att oförsyntheten hos de fattige pockar på understöd, utöfver verkliga behof, så må man likväl vid denna förändring förfara med yttersta varsamhet. Framför allt måste man se till att man utgår från någon hållbar grundsats. Åt den frivillighet, som man sjelf förnekar, kan man icke lemna att fylla de intressen, som Staten i denna fråga eger, och icke heller det civiliserade samhällets anspråk att ingen verkligen nödlidande skall ohulpen förgås i elände. Nu kan jag för min del ej annat forstå, än att Utskottet uti den första punkten under litt. A erkänt Statens intresse, då der föreslagits, att det uppväxande släktet skall uppfostras till nyttiga medlemmar i samhället. Detta är otvifvelaktigt högst viktigt, men å andra sidan bör icke heller förbises, att samhället i vår tid icke kan vidkännas den skam, att någon, som icke förmår att hjälpa sig sjelf, skall förgås af brist på hjälp. Det är derföre, som jag anser, att ålderstigna personer och sjuklingar lika väl som vansinniga personer och omyndiga barn böra ega laglig rätt till hjälp, och det är blott med det vilkor, att de personer, som nu omnämnas under

andra punkten, blifva lika berättigade till understöd som de uti första punkten uppräknade, som jag vill ingå på förslaget att fördela skyldigheten till understöd åt de fattige i en legal och en frivillig, hvarföre jag ock, derest Utskottets förslag i ofvannämnda hänseende kommer att i oförändradt skick antagas, nedlägger min protest mot hela den lagstiftning, som derpå kan grundas.

Hvad vidare vidkommer sjelfva sättet att bringa denna så kallade lagliga fattighjelp till verkställighet, så anser jag, att det är att, såsom man säger, gå öfver ån efter vatten, då det ifrågasättes, att klagomål öfver fattigvårdsstyrelsens beslut rörande det lagbestämda fattigunderstödet skall fullföljas hos de administrativa myndigheterna. För min del kan jag ej inse, hvarföre icke dylika mål, liksom alla öfriga som grunda sig på lagliga rättigheter, böra öfverlemnas till allmän domstol. Helt annat och alldeles motsatt är förhållandet i afseende på den fattighjelp, som kan och bör lemnas i andra fall än dem, der understödet är ovilkorligen stadgadt. Då hjälpen skall vara frivillig, bör man ock behålla den frihet, som inom detta område fordras och medgifves. Det är uppenbarligen ett af förslagens hufvudsakligaste syften att bereda erkännande af och inlytande åt denna frivillighet, och jag förstår icke att, sedan man fördelat fattigunderstödet i tvänne slag, ett legalt och ett frivilligt, man kan tveka att förklara det förra berättigadt till lagligt skydd, men deremot det sednare undandraget all pröfning, vare sig af domstol eller administrativ myndighet.

Jag hade ämnat framställa flera anmärkningar mot detta förslag, men då tiden redan är långt framskriden och för närvarande endast de första punkterna under litt. A äro föredragna, vill jag tills vidare inskränka mig till att upprepa hvad jag redan förut förklarat, nemligen att, derest den första punkten af Utlåtandet skulle af Kammaren blifva bifallen, åtminstone jag för min del mot ett sådant beslut anmäler min reservation.

Herr Rundbäck: Vore icke denna fråga af så stor vigt som den är, och vore det alltså ej af högsta behof påkalladt, att en hvar söker i sin mån genom lemnade upplysningar bidraga till dess lösning, så skulle jag i sanning icke hafva begärt ordet, efter den långvariga diskussion som i detta ämne redan pågått.

På förhand vill jag dock förklara, att jag icke, såsom vissa andra talare, ämnar befatta mig med personliga anfall mot olika tänkande, utan att jag anser det vara bättre att hålla sig till den sak hvarom fråga är, och lemna de upplysningar, som, enligt min tanke, hvar och en i sin stad bör söka gifva.

För mig gestaltar sig den föreliggande frågan så, att, ehuru det å ena sidan är svårt att bestämdt uppgifva, hvaruti den förnämsta bland de många orsakerna till den öfverhandtagande fattigdomen ligger, det dock å andra sidan måste medgifvas, att en bland de största orsakerna till denna fattigdom måste sökas uti den stora brist på tillfälle till arbetsförtjenst som för närvarande råder i vårt land. Många hundra, ja, många tusen af Sveriges dugligaste arbetare kunna icke draga nytta af det enda och dyrbaraste kapital de ega, sina arbetskrafter, emedan arbete saknas, och följderna deraf måste blifva att de gå under och råka i elände och armod. I sammanhang med denna arbetslöshet står äfven det förhållandet, att

arbetet, der det finnes, betalas alltför lågt i jmförelse med den för arbetaren nödvändiga kostnaden att underhålla sig och sin familj, till följd hvaraf äfven förr eller sednare alstras armod, kraft- och modlöshet. Såsom bevis härpå kan jag nämna, att, då jag för omkring 14 dagar sedan var i Göteborg, jag då var i tillfälle att tala med en stor mängd arbetare, alla stadde på väg till Amerika, hvilka alla försäkrade, att orsaken till deras betryckta ställning och beslut att lemna fädernehemmet låge deruti, att de förgäfves sökt skaffa sig arbete, och att, der sådant möjligen kunde fås, det då betalades till så ringa pris att arbetarne omöjligen derpå kunde hafva sin nödortfuga bergning.

Man har sagt, att arbetaren för att komma till välstånd bör iakttaga sparsamhet. Men då han på sitt arbete knappt förtjenar sitt dagliga bröd, hvad skall han väl då spara för att bereda sig oberoende på gamla dagar? Skall han måhända spara sina krafter? Men hvarmed skall han då förtjena?

Efter att i korthet hafva lemnat dessa upplysningar, vill jag, som villigt erkänner, att en genomgripande förändring i den nuvarande fattigvårdslagstiftningen är af behovet påkallad, dock förklara att jag icke kan i sin helhet gilla det nu föreliggande förslaget. Utan att upprepa de många anmärkningar som redan blifvit gjorda, vill jag endast förklara, att jag anser, att man i en för såväl kommunen som individen så viktig fråga som den föreliggande icke bör obetänksamt kasta ut en sådan författning som den nu af Utskottet föreslagna; utan anser jag bättre vara att återremittera Utlåtandet, på det att Utskottet måtte blifva i tillfälle att taga ärendet i förnyad ompröfning, så att Regeringen, när frågan omsider kommer till dess behandling, må finna att Riksdagen verkligen vetat hvad den velat, i stället för att såsom nu blott hafva framställt några obestämda önskningsar.

Jag vill emellertid icke bestämdt påyrka en sådan remiss, ehuru jag, i likhet med en annan talare, anser det vara högst nödvändigt att Riksdagen har fullt klart för sig sjelfva principerna för den ifrågasatta förändringen, innan en skrifvelse i ämnet till Kongl. Maj:t aflätes.

Herr Åstrand: Då det redan så långt lidit på aftonen, afstår jag från ordet, under förhoppning att nästkommande Måndag, då behandlingen af ifrågasatt Utlåtande kommer att fortsättas, få vidare yttra mig i ämnet; men vill emellertid nu tillkännagifva, det ordet: "må" i andra punkten, enligt mitt förmenande, borde utbytas mot ordet: "skall".

Herr Svanberg: Med anledning af den förklaring som Utskottets ordförande lemnat angående tillkomsten af ifrågasatt Betänkande och de förebråelser han riktat mot mig, derföre att jag nu i Kammaren reserverat mig mot vissa i inledningen till Betänkandet förekommande uttryck, anser jag mig nu skyldig lemna några upplysningar angående sanna förhållandet med tillkomsten af detta Betänkande, och öfverlemnar jag sedan åt hvar och en att bilda sig ett omdöme i saken. Sedan Utskottets ledamöter, dels hvar för sig och dels i samråd med Första Kammarens Tillfälliga Utskott, behandlat denna fråga och kommit till det resultat, som i Betänkandet innefattas, öfverlemnades det åt Rektor Nilson att för-

fatta inledningen till sjefva förslaget. Då detta var gjordt och Betänkandet blifvit för Utskottet uppläst, förklarade jag, i likhet med de flesta andra Utskottets ledamöter, mig icke vara belåten med denna inledning, och fästade vi oss företrädesvis vid de uttryck, mot hvilka jag i dag reserverat mig. Utskottet uppdrog då åt mig att närmare öfverse Betänkandet, och förklarade sig Rektor Nilson villig att besöka mig för att gemensamt öfverlägga angående de ändringar som möjligen kunde anses behöfliga. Påföljande Söndag infann sig hos mig Rektor Nilson, och sedan jag på en promemoria uppsatt de ändringar jag, för min del, ansåg behöfliga, förklarade sig Rektor Nilson villig att taga dessa ändringar i öfvervägande samt att med ledning deraf framlägga ett nytt förslag till ingress. Betänkandet blef i sin helhet sedan ånyo i Utskottet föredraget, dervid jag, på sätt jag, förra gången jag hade ordet, anmälde, af förbiseende underlät att deremot reservera mig; att jag emellertid icke gillade det uppsatta förslaget till inledningen synes deraf, att Utskottet öfverlemnade just åt mig att, jemte Rektor Nilson, deruti vidtaga nödiga förändringar. I öfrigt anser jag det öfverflödigt att vidare trötta Kammaren i detta ämne utan öfverlemnar jag, fullkomligt trygg i min goda rätt, åt hvar och en att häraf draga den slutsats han behagar.

Herr Sven Nilsson: Under förhoppning att de talare, som redan anmält sig och framdeles under aftonen komma att uppropas, skola iakttaga återhållsamhet i att upptaga Kammarens tid, vill jag för min del inskränka mig till det förklarande, att jag i allmänhet gillar Utskottets motiv, samt att jag håller Utlåtandets författare räkning därför, att han så oförbehållsamt och oförtäckt uttalat vissa sanningar. Jag yttrar detta med anledning af det klander som blifvit uttaladt emot Utskottets ordförande, ett klander som jag för min del finner obefogadt, för att icke säga oförskämdt.

Hvad sjelfva saken angår, så, ehuru jag ogillar den nu tillämpade vidsträckt obligatoriska skyldigheten till fattigvård, befarar jag dock att Utskottet i motsatt hänseende gått något för långt, men då jag vill en återgång från det närvarande förhållandet, anser jag mig i allt fall böra instämma i Utskottets förslag.

Herr Vougt: Derest icke under förmiddagens plenum så mycket blifvit taladt om ingressen till ifrågavarande Utlåtande, så skulle äfven jag hafva önskat ytra mig i ämnet; men nu inser jag noggsamt, att de talare, som förut så länge uppehållit oss härmed, skola vara alltför otåliga att ej låta någon annan tala om sjelfva saken, och inskränker jag mig derföre att instämma med Herr von Troil, under uttalande af den förhoppning att, derest en annan gång ett dylikt Betänkande som detta tilläfventyrs skulle förekomma till behandling, man icke måtte spilla så många ord på ett onyttigt ordande om bisaker, att hufvudfrågan i stället helt knapphändig affärdas.

Herr Jonas Andersson: Jag vill blott i korthet tillkännagifva, det jag gillar de hufvudgrunder, som af Utskottet under Litt. A blifvit framlagda, och vill jag derjemte fästa uppmärksamheten derpå, att detta

icke är något i detalj framlagdt förslag, utan blott hufvudgrunder, som äro angifna, samt att sjelfva redigeringen af författningen nog sedermera blir verkställd. Vore deremot nu fråga om att redigera en bestämd författning, så skulle möjligtvis mycket vara att invända mot Utskottets förslag. För min del tror jag, att Utskottet vid uppställandet af ifrågavarande förslag försökt gå en i landet allmänt rådande önskan till mötes, i det Utskottet framlagt de allmänna hufvudgrunder för en ny fattigvårdslag, som äro af behovet påkallade. Hvad särskildt angår andra punkten i Utskottets förslag, så har under diskussionen blifvit anmärkt, att densamma skulle innebära en viss hårdhet emot de fattiga; men då många talare påstått, att den obligatoriska skyldigheten till understöd framkallat en ökad fattigvårdstunga, så kan jag i sanning icke förstå, att man nu vid uppgörandet af förslag till ny fattigvårdslag vill införa stadganden, som ytterligare skulle öka fattigvårdens tunga. Hvad angår de öfriga punkterna under Litt. A, anser jag att Utskottet vid deras utarbetande nedlagt mycket arbete, som förtjenar beröm i stället för det klander, som nu kommit Utskottet till del, och har jag icke hört, att någon af dem, hvilka mest klandrat Utskottet, kunnat framlägga något bättre förslag, men samma regel gäller här som i allmänhet, att det är lätt att klandra, men svårt att något åstadkomma.

För min del yrkar jag således bifall till de under Litt. A upptagna punkterna.

Herr Staaff: Efter åhörandet af den stämning diskussionen hos en och annan talare nu på slutet tagit, måste jag bekänna, det jag för min del icke befinner mig i den kallblodiga sinnesstämning som behöfves, för att kunna med lugn och sans deltaga i diskussionen, hvarför jag anser mig böra afstå från ordet.

Herr Lars Persson: Angående dem som utgöra föremål för fattigunderstöd, anser jag de i andra momentet lika väl vara berättigade till obligatoriskt fattigunderstöd som de i första momentet, så vida de deraf äro i verkligt behof, hvilket bör af fattigvårdsstyrelsen prövas.

Då flere föregående talare yttrat sina åsigtter jemväl i öfriga punkter i Betänkandet, tager jag mig friheten äfven göra detsamma. Hvad beträffar den i 12:te punkten af Betänkandet föreslagna personliga afgiftens höjande från 50 öre till 1 R:dr för man och 50 öre för qvinna, kan jag för min ringa del ej biträda. Man föreställe sig t. ex. en torpare eller handtverkare, som har några få kappland jord, hvilken till följd af sitt yrke af taxeringskomitéen anses hafva en inkomst af 400 Rdr; han blir då uppförd till en riksdalers bevillning och får till följd deraf 10 fyrk. Inom min ort finnas så svaga hemman, att de ej äro högre taxerade, än att $\frac{1}{4}$ till och med $\frac{1}{2}$ hemman har högre fyrktal åsatt än 10. Denna hemmansegare och denna torpare komma då att stå i samma kategori i fattigvårds-hänseende, både med fattigvård och personlig afgift. Jag tror, att i många fall det skulle komma att kännas ganska tungt för arbetaren. Inom den kommun jag tillhör hafva vi för närvarande en personlig afgift af endast 20 öre per man och 10 öre per qvinna, hvilken afgift, ehuru

ringa, dock med ovilja utbetalas. Jag tror därför det nuvarande beloppet enligt 1853 års Kongl. Förordning är tillräckligt.

Herr Bergström: En tillfällighet beredde mig den lyckan att slippa åhöra Herr Carl Anders Larssons föredrag i denna fråga; men dess innehåll berättades för mig och föranledde mig att åter begära ordet. Vid närmare eftersinnande finner jag mig emellertid föranlåten att icke begagna mig deraf. Jag har därför hufvudsakligen två skäl: det ena, hvilket jag redan i mitt förra yttrande åberopade, är, att det gifves anfall, hvarpå tystnaden är det bästa svaret; det andra är, att icke någon ledamot i denna Kammare i så hög grad som Herr Carl Anders Larsson tagit i anspråk och jemväl fått åtnjuta privilegiet att här säga hvad han vill. Detta är ett privilegium, hvori jag icke vill göra ingrepp, och som jag ingalunda afundas honom.

Herr Wigardt: På samma gång jag tillåter mig att yrka bifall till de nu föredragna punkterna, vill jag tillika något närmare påpeka förhållandet mellan Utskottets ordförande och Herr Svanberg, helst det var detta som egentligen föranledde mig att begära ordet. Då ifrågavarande Utlåtande inom Utskottet förekom till justering, upplästes detsamma af ordföranden och granskades af hvar och en, så godt han kunde. Härunder uppstod visserligen fråga om, att en och annan punkt i motiveringen borde uteslutas, och erinrar jag mig särskildt, att detta gällde den sats, som talar om den olika kommunala rösträtten såsom en bidragande orsak till pauperismen, och uttalade sig äfven Herr Svanberg för en dylik uteslutning. Med anledning af dessa anmärkningar beslöts ett ytterligare sammanträde för granskning af motiveringen, och uppdrog Utskottet emellertid åt Herr Svanberg att, gemensamt med Utskottets Ordförande, närmare genomgå ordställningen i Utlåtandets ingress. Några dagar derefter hade Utskottet ånyo sammanträde, hvarvid äfven Herr Svanberg var närvarande, och då antogs Utlåtandet definitivt af Utskottet, utan att Herr Svanberg hade ett ord att erinra mot Utlåtandets stilisering eller de uti motiveringen förekommande ordalagen.

Herr Medin: Frågan om ändringar i fattigvårdslagstiftningen skall hvarje riksdag komma att stå på dagordningen, ty man må lagstifta huru man vill, så får man den aldrig så tillämplig som man vill hafva den, både för den fattige och för den, som skall gifva fattigunderstöd. Det finnes dock en annan lag, som icke utgör föremål för juristers tillämpning, och det är samvetslagen. Der den finnes, der behöfves knappt någon verklig lagstiftning. I det samhälle jag tillhör har man ej behöft anlita domstol eller Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i andra fall, än der tvist uppstått mellan församlingarne rörande fattigunderstöd. Ingen kan bättre än församlingen sjelf bedöma behovet af fattighjelp; och ingen lär väl ifrågasätta, att det med samma sakkänedom kan bedömas af domstol och Kongl. Maj:ts Befallningshafvande.

Jag har icke något emot sjelfva förslaget att anmärka. För mig må det gerna gå fram i den riktning Utskottet förordat, ty det kan i alla fall

icke komma att fullkomligt tillämpas, med mindre hvarje menniska vill göra sin nästa lika godt som sig sjelf.

Hvad som egentligen upptagit tiden, är att man stött sig på vissa uttryck i motiveringen. Jag tror icke, att det varit någon fara vid att herrar jurister lemnat dem utan anmärkning, och jag vill icke klandra författaren, ty han har rätt i mycket af det han sagt.

Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag i den föredragna punkten.

Herr Hierta: Sedan några och fyratio ledamöter yttrat sig i denna fråga, och Kammaren redan synes vara uttrötad, kan man icke hafva mycket anspråk på uppmärksamhet. Jag har dock icke kunnat underlåta att af en särskild anledning begära ordet. Det är nemligen första gången under min långa riksdagsmannabana som jag hört, att man, i fråga om ett Utskotts-betänkande, som man velat ogilla, icke riktat sitt klander emot Utskottet samfäldt, utan uppsökt författaren och angripit honom personligen. Det hade varit min afsigt att åstadkomma en liten antikritik här-af, men sedan jag begärde ordet, hafva så många talare derom yttrat sig, att jag derifrån afstår, under uttalande af den förhoppning att ett dylikt förfaringsätt icke må blifva sed inom Kammaren.

Hvad sjelfva saken angår, så är ämnet af den vigt, att hvar och en bör tillkännagifva sin mening derom; och jag ber derföre att få nämna, att jag anser de två första punkterna i förslaget vara alltför hårda genom de inskränkingar, som der blifvit gjorda. Om man läser nu gällande fattigvårdsstadga och tänker sig den rätt tillämpad, så skall man finna att den är sådan, att någon ändring i densamma icke behöfver göras. Om man t. ex. ser på 1 § deri, så finnes i den icke något, som går längre än kristlig kärlek bjuder, eller att man icke skall låta en medmenniska förgås i fattigdom och elände. Om Utskottets förslag bifalles, så blir följden deraf, att en större del af de fattige, som genom den föreslagna förändringen äro utestängda från all obligatorisk hjälp af fattigvården, skola kasta sig öfver den enskilda barmhertigheten, och det skall då inträffa, att de, som äro ömsinta och gifmilda, blifva öfverlupna af tiggare, under det att de, som äro hårda och känslolösa, gå fria. Jag känner icke närmare förhållandet på landet; men hvad fattigvården i städerna angår, så får jag för min enskilda del förklara, att jag gerna skulle underkasta mig tredubbel afgift till fattigvården, om det enskilda tiggeriet derigenom upphörde; och likväl befarar jag, att det sednare skall blifva långt mer betungande, om förändringen enligt förslaget antages. Bland de nödställda finnes ett slags frimureri, som gör att de snart lära känna hvilka som äro medlidsamme mot fattiga, och de blifva snart öfverhopade af dessa nödställda. Detta är icke fullkomlig jemnlighet, och det torde derföre vara skäl att bibehålla nuvarande stadgande i författningen, att man bör söka afhjelpa det verkliga eländet; hvarföre jag röstar för afslag å Utskottets förslag i den föredragna punkten.

Herr Isberg: Jag har begärt ordet endast för att protestera mot de å sid. 2 och 3 i Utlåtandet förekommande resonnementer, dock icke så mycket för hvad der står, utan mera derföre att de stå der, äfvensom deremot

deremot att, enligt mitt förmenande, Kammarens åtskillige ledamöter under diskussionen, alldeles obefogadt, tillmätt dessa fria fantasier heder och utseende af motiv. Med motivering i fall som förevarande måste man väl mena sådant, som ligger till grund för ett förslag, men Utskottets ifrågavarande förslag sammanhänger icke det aldra ringaste med den s. k. motiveringen, utan kunde lika gerna föregåtts af en liten afhandling om hvitbetsodling eller hvilket annat som helst för lagförslaget mera eller mindre främmande ämne. Jag skulle ej haft något att anmärka, om den betänkliga utflygtens författare i egenskap af reservant sökt att i reservationen bereda sig rum för sina aldrig så djerfva läror och pjollriga fantasier, men beklagar att sådant fått plats i ett Utskotts-betänkande och dymedelst måhända bidragit att öka och sprida oron hos åtminstone de lättast vilseförda och de fäkunniga i landet.

Öfverläggningen var slutad. Då derunder olika yrkanden blifvit gjorda rörande den föredragna afdelningens särskilda punkter, framställdes propositioner för hvarje punkt särskildt.

Sålunda hade i fråga om Utskottets förslag i *första punkten*, förekommit yrkanden dels på bifall och dels på afslag; och blef i öfverensstämmelse med förstnämnda yrkande punkten bifallen.

I anledning af detta beslut yttrade

Herr Hedlund: Då jag icke velat upptaga Kammarens tid genom att deltaga i diskussionen öfver denna punkt, ber jag dock att få nedlägga min reservation mot det af Kammaren nu fattade beslutet.

Herr *Chenon* och Herr *Staaff* instämde med Herr Hedlund.

Rörande *andra punkten* hade yrkats: bifall till Utskottets förslag; vidare afslag derå; och slutligen afslag med antagande i stället af det förslag, som Herr Ribbing framställt. Då förstnämnda yrkande ansågs med öfvervägande ja besvaradt, begärdes votering, i anledning hvaraf och sedan Herr Ribbings förslag antagits till kontraposition, nu uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskott under Litt. A hemställt i andra punkten af dess Utlåtande N:o 33,

röstar ja;

Den det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammaren med afslag å Utskottets hemställda beslut, att den ifrågavarande punkten skall lyda sålunda:

2:o) Likaledes skall den erhålla dylik vård och försörjning eller understöd, som, efter noggrann pröfning af fattigvårdsstyrelsen, befinnes af ålder, vanförhet, sjukdom, minderårighet eller andra dylika orsaker ur-

ståndsatt att försörja sig sjelf och ej på annat sätt kan erhålla nödig vård och uppehälle; och eger Styrelsen tillse, till hvad belopp och på hvad sätt full fattigförsörjning eller understöd i sådana fall må lemnas.

Den omröstning, som enligt denna voteringsproposition anställdes, utföll med 82 ja mot 57 nej. Utskottets förslag hade således bifallits.

Mot detta beslut reserverade sig Herrar Hedlund, Printzensköld, Per Nilsson från Christianstads län, Chenon, Hedengren, Harald Eriksson och Anders Eriksson samt Anders Andersson från Wermlands län.

Punkterna 3—5.

Äfven i dessa punkter blefvo, hvart efter annat, Utskottets förslag bifallna.

Den vidare föredragningen af detta Utlåtande skulle i nästa sammanträde fortsättas.

§ 11.

Föredrogos och godkändes Stats-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrivelser:

N:o 32, angående revisionen af de under Kommerskollegii förvaltning ställda fonder och medel;

N:o 33, angående förändring i afseende å manufaktur-diskontfondens bokföring;

N:o 34, angående eftergift af Kronans rätt till danaarf efter tvänne personer; och

N:o 35, angående väckt fråga om fyr- och båkatgiftens upphörande för fartyg, gående emellan inrikes orter.

§ 12.

Inkomna ärenden bordlades, nemligen:

Stats-Utskottets Utlåtanden, Betänkande och Memorial:

N:o 65, i anledning af dels Kongl. Maj:ts nådiga Proposition om anslag till fortsättande af arbeten å Nordvestra Stambanan samt för uppförande af stationshus i Stockholm, dels väckt förslag att för Statens jernvägsbyggnader endast materiel af Svensk tillverkning må användas;

N:o 66, i anledning af väckta frågor dels om uppgörande af planer för framtida jernvägsanläggningar samt sättet för deras utförande, dels om beviljande af statsbidrag till dylika anläggningar;

N:o 69, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition angående förnyadt förslag till normal aflöningsstat och till stater å öfriga utgifter och omkostnader vid tullverket för år 1870;

N:o 70, i anledning af återremiss å femte punkten i Stats-Utskottets Utlåtande N:o 39, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens Åttonde Hufvudtitel;

N:o 71, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition angående anstånd med betalningen af 1868, 1869 och 1870 års annuiteter å det för byggandet af jernbana mellan Ystad och Eslöf beviljade statslån;

N:o 72, i anledning af erhållen återremiss å tredje punkten i Stats-Utskottets Utlåtande N:o 43, rörande anläggning af väg mellan sjön Bolmens norra strand och Wieslanda jernvägsstation i Kronobergs län;

N:o 73, om anvisande af de i Regeringsformens 63 § föreskrifna kreditivsummor;

Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 6 (i samlingen N:o 44), i anledning af väckt motion rörande fördelningen emellan socknar inom samma pastorat af återvunnen helgonskyld.

Kammaren beslöt, på Herr Talmannens framställning, att dessa nu första gången bordlagda ärenden skulle sättas främst till föredragning i nästa sammanträde, för att då kunna för andra gången bordläggas.

§ 13.

Herr *Arvid Jönsson* erhöll ledighet från riksdagsgöromålen under 14 dagar, från den 7 instundande Maj.

Sammanträdet afslutades kl. $\frac{3}{4}$ 11 e. m.

In fidem
H. Husberg.